

Hanne Ingeborg Tømte

Ekko fra et imperium

En studie av Storbritannias relative nedgang i makt

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, våren 2014

EKKO FRA ET IMPERIUM

En studie av Storbritannias relative nedgang i makt og utenrikspolitiske atferd.

Hanne Ingeborg Tømte

Masteroppgave i statsvitenskap
Fakultet for samfunnsfag og teknologiledelse
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
Juni 2014

Forord

Arbeidet med en masteroppgave er en krevende, spennende og til tider en ensom prosess. Det er imidlertid en lang rekke personer som har bidratt til at prosessen også har blitt lærerik, morsom og i det hele tatt blitt fullført. Disse skal derfor få sin rettmessige takk.

For det første skal en stor takk rettes til min veileder Torbjørn Knutsen. Valget av veileder var det første, og kanskje det beste, valget jeg har tatt vedrørende min masteroppgave. Riktige spørsmål til rett tid, utfordringer på at jeg kan gjøre det *litt* bedre, et skarpt øye for detaljer og engasjerte samtaler om oppgaven har vært uvurderlige bidrag til både gjennomføringen av arbeidet og resultatet.

Livet som masterstudent i Trondheim hadde vært mye fattigere uten noen helt spesielle jenter. En takk til Ylva, Monika, Eline og Anneli for gode samtaler, lunsjselskap, omtanke og masse latter. Dere har vært en utømmelig kilde til trivsel og en kur mot lesesalsyken på en daglig basis.

En takk til mine venner også utenfor Trondheim som har krydret tilværelsen med besøk, telefonsamtaler med historier om livet utenfor lesesalen, gjensynsglede i ferier og gode minner. En stor takk til alle dere jeg er så heldig å være omringet av, som alltid byr på oppmuntring og støtte i alle mine idéer og foretak, og aldri mister troen på mine evner når jeg selv begynner å vakle.

Denne masteroppgaven hadde aldri blitt skrevet hadde det ikke vært for støtte på alle tenkelige måter fra min familie. Først skal mine brødre, søster, svoger og tantebarn ha en stor takk for alt de har gjort for meg, alt fra flyttelass til gode samtaler og trøst. Deres støtte gir meg en trygghet som muliggjør alt jeg setter meg fore her i livet, inkludert å skrive en masteroppgave.

Til slutt skal jeg endelig få muligheten til å gi mine foreldre, Bente og Eugen, en stor takk. Det finnes nok ikke store nok ord som kan beskrive den takknemligheten jeg har overfor mine foreldre for de ofre de har gjort for at jeg skal få realisere mine mål. Deres ros, oppmuntringer, støtte og bidrag på alle tenkelige måter har vært en forutsetning for alle mine prestasjoner.

Alle de nevnte og deres bidrag har vært til uvurderlig hjelp, men oppgavens feil og mangler er utelukkende mitt ansvar.

Trondheim, juni 2014

INNHold

FORORD	II
DEL 1 TEORI, METODE OG BAKGRUNN	1
KAPITTEL 1 INTRODUKSJON	3
1.1 PROBLEMSTILLING OG HYPOTESER.....	4
1.1.2 <i>Kausaleffekter</i>	5
1.2 VALG AV TEORI	6
1.3 VALG AV METODE.....	7
1.3.1 <i>Casestudiens begrensninger</i>	8
1.4 VALG AV CASES	8
1.5 LITTERATURGJENNOMGANG OG TIDLIGERE FORSKNING.....	11
2.0 TEORIGRUNNLAG OG VARIABELBESKRIVELSE	13
2.1 NEO-KLASSISK REALISME OG SYSTEMET.....	13
2.2 NEO-KLASSISK REALISME OG STATSnivÅ	14
2.3 NEO-KLASSISK REALISME OG INDIVIDnivÅ	16
2.3 ALLIANSE I NEOKLASSISK REALISME	17
2.3.1 <i>Oppgavens variabler</i>	19
KAPITTEL 3 STORBRIANNIAS RELATIVE NEDGANG	21
3.1 STORBRIANNIAS POSISJON	21
3.1.1 <i>Storbriannias materielle kapabiliteter</i>	21
3.1.2 <i>Territorielle interesser</i>	24
3.2 STORBRIANNIAS ROLLE I SYSTEMET.....	25
3.2.1 <i>The Special Relationship</i>	26
3.3 STORBRIANNIAS UTENRIKSPOLITISKE DILEMMAER.....	27
3.3.1 <i>Utenrikspolitiske debatter</i>	27
3.3.2 <i>Utenrikspolitiske aktører</i>	27
DEL 2 CASES	29
KAPITTEL 4 SUEZ	31
4.1 SUEZ-KRISEN.....	31
4.2 STORBRIANNIAS POSISJON	33
4.2.1 <i>Storbriannias relative makt</i>	33
4.2.2 <i>Storbriannias rolle i systemet</i>	34
4.2.3 <i>The special relationship</i>	34
4.3 STORBRIANNIAS DEBATTER OG DILEMMAER.....	36
4.3.1 <i>Idealpolitikk</i>	36
4.3.2 <i>Sikkerhetspolitikk</i>	36
4.4 STORBRIANNIAS AKTØRER.....	37
4.4.2 <i>Eden</i>	37
4.6 HVA FORKLARER STORBRIANNIAS VALG?.....	38
4.6.1 <i>Storbriannias posisjon</i>	38
4.6.2 <i>Storbriannias utenrikspolitiske dilemmaer</i>	39
4.6.3 <i>Makt og persepsjon</i>	40
4.5 IMPERIETS ENDELIKT	41
KAPITTEL 5 VIETNAM	43
5.1 VIETNAMKRIGEN	43
5.2 STORBRIANNIAS POSISJON	44
5.2.1 <i>Storbriannias relative makt</i>	44
5.2.2 <i>Storbriannias rolle i systemet</i>	45
5.2.3 <i>EEC</i>	46
5.2.4 <i>The Special Relationship</i>	47

5.3 STORBRITANNIAS DEBATTER OG DILEMMAER.....	49
5.3.1 <i>Idealpolitiske forpliktelser</i>	49
5.3.2 <i>Sikkerhetspolitikk</i>	50
5.4 STORBRITANNIAS POLITISKE AKTØRER	50
5.4.1 <i>Labour</i>	50
5.4.2 <i>Wilson</i>	52
5.6 HVA FORKLARER STORBRITANNIAS VALG?	53
5.6.1 <i>Storbritannia i systemet</i>	53
5.6.2 <i>Storbritannias utenrikspolitiske dilemmaer</i>	55
5.6.3 <i>Storbritannias aktører</i>	55
5.6.4 <i>Makt og persepsjon</i>	56
5.7 STORBRITANNIAS BALANSEGANG	57
KAPITTEL 6 IRAK.....	59
6.1 IRAK-KRIGEN.....	59
6.2 STORBRITANNIAS POSISJON	61
6.2.1 <i>Storbritannias relative makt</i>	61
6.2.2 <i>Storbritannias rolle i systemet</i>	62
6.2.3 <i>EU</i>	63
6.2.4 <i>The Special Relationship</i>	64
6.3 STORBRITANNIAS UTENRIKSPOLITISKE PRIORITERINGER	67
6.3.1 <i>Sikkerhetspolitikk</i>	67
6.3.2 <i>Idealpolitikk</i>	68
6.4 STORBRITANNIAS AKTØRER.....	69
6.4.1 <i>Labour</i>	69
6.4.2 <i>Blair</i>	70
6.5 HVA FORKLARER STORBRITANNIAS VALG?	72
6.5.1 <i>Storbritannia i systemet</i>	72
6.5.2 <i>Storbritannias utenrikspolitiske prioriteringer</i>	73
6.5.3 <i>Storbritannias aktører</i>	74
6.5.4 <i>Makt og persepsjon</i>	75
6.6 STORBRITANNIAS PARADOKS.....	76
DEL 3 AVSLUTNING.....	79
KAPITTEL 7 DRØFTING AV HYPOTESENE.....	81
7.1 STORBRITANNIAS POSISJON OG SYSTEMETS PRESS (H1)	81
7.2 UTENRIKSPOLITISKE HENSYN (H2)	82
7.3 STORBRITANNIAS AMBISJONER (H3).....	83
7.4 MAKT OG PERSEPSJON (H4)	84
7.5 THE SPECIAL RELATIONSSHIP (H5)	86
7.6 FALL OG ENDRING (H6).....	87
KAPITTEL 8 KONKLUSJON	89
8.1 IMPERIETS EKKO	89
8.2 ALTERNATIVE FORKLARINGER OG VIDERE FORSKNING	90
KILDER.....	93

”En normalt bygget sannhet lever i regelen en 17- 18, høyst 20 år. Sjelden lenger.”

Fra *En Folkefiende* - Henrik Ibsen

DEL 1 Teori, metode og bakgrunn

Kapittel 1 Introduksjon

Ved inngangen til det 20. århundre var Storbritannia verdens mektigste stat, etter alle målestokker. Storbritannia var et imperium med en fjerdedel av verdens land og befolkning under sin trone. Storbritannia kom seirende ut av begge verdenskrigene, men fant seg selv i situasjon med en stagnert økonomi og høy gjeld. Samtidig vokste nye sterke stater frem og Storbritannias relative nedgang i makt var et faktum. Hva skjer med en stats utenrikspolitikk når de opplever en nedgang i makt? Studien vil vise at Storbritannias nedgang i makt har gitt utslag i en rekke forklaringsvariabler i den britiske utenrikspolitikken.

For hva forklarer hvorfor Storbritannia valgte en kostbar invasjon i Egypt og Suezkanalen uten internasjonal støtte, når de allerede var avhengig av USA for å klare seg økonomisk? Eller hvorfor kunne Storbritannia nekte å delta med militære styrker når deres sterke og høyst nødvendige venn USA ba om hjelp i Vietnam? Storbritannias og Blairs udelte støtte til USAs krig mot terror og påfølgende invasjon i Irak har fortsatt en rekke ubesvarte spørsmål knyttet til seg, for hva var egentlig Storbritannias motivasjon ved å delta i denne invasjonen?

De tre situasjonene i britisk utenrikspolitikk vil bli analysert gjennom variabler fra neo-klassisk realisme. Da neo-klassisk realisme åpner for at staters atferd må analyseres også utover systemnivået, vil også denne oppgaven ha flere analysenivåer i sin gjennomgang av casene. Denne kategoriseringen av kildemateriale vil være gjennomgående gjennom hele oppgaven, samt i struktureringen i analysen i hver case. Det ligger en forventning om at det vil finnes en viss forklaringskraft i alle nivåene og flere av de variablene studien forsker på, hvilket studiens funn bekrefter. Men funnene vedrørende forsinkelse i politikk og persepsjon av egen makt synes å være en gjennomgående faktor ved alle casene, samt Storbritannias ambisjoner om å være en innflytelsesrik stat i den internasjonale politikken. Oppgaven konkluderer med at Storbritannias relative nedgang i makt har hatt en effekt på deres utenrikspolitiske atferd, men ikke i så stor grad som forventet. Storbritannias ambisjon om å være en betydelig makt i det internasjonale politiske systemet synes å ha vedvart til tross for deres relative nedgang. Studien hevder at dette funnet kan forklares med deres historikk som imperium, da en endring i persepsjon av makt ikke opptrer likt med reelt maktfall.

1.1 Problemstilling og hypoteser

Oppgavens problemstilling er; *På hvilken måte har relativ nedgang i makt gitt seg utslag i Storbritannias utenrikspolitiske atferd?*

Denne problemstillingen favner stort og gir rom for mange svar på mange nivåer. Det vil derfor være hensiktsmessig å stille noen spørsmål som blir prøvd opp mot oppgavens empiri, som jeg har valgt å kalle hypoteser. Hypotesene følger de variablene som denne oppgaven bruker i sin analyse, som igjen er utledet fra den neo-klassiske realismen. Neo-klassisk realisme tar i bruk forklaringsvariabler på flere nivåer, og det har følgelig blitt uttrykt tre forventninger på henholdsvis system, stat og aktør-nivå.

H¹: Storbritannias utenrikspolitiske atferd kan forklares ut ifra systemets press og deres posisjon i det internasjonale systemet.

H²: Storbritannias utenrikspolitiske valg har vært styrt opp av sikkerhetspolitiske og idealpolitiske avtaler og hensyn.

H³: Politiske partier og deres sentrale ledere dannet Storbritannias utenrikspolitikk.

Med bakgrunn i teorien og tidligere forskning ligger det også noen forventninger om hva nedgang i makt vil skape av atferd, også utover de tre analysenivåene. Det vil derfor bli lagt ned to hypoteser som ser på relevansen til variablene som går på Storbritannias egen vurdering av makt og hvordan deres relative nedgang påvirket deres forhold til USA. Til slutt vil oppgaven finne svar på om deres ambisjoner i utenrikspolitiske situasjoner kan forstås som et resultat av en forsinkelse mellom maktfall og endring politiske strategier.

H⁴: Den britiske utenrikspolitiske atferden er et resultat av de vurderinger politiske aktører og ledere har gjort av Storbritannias makt og posisjon.

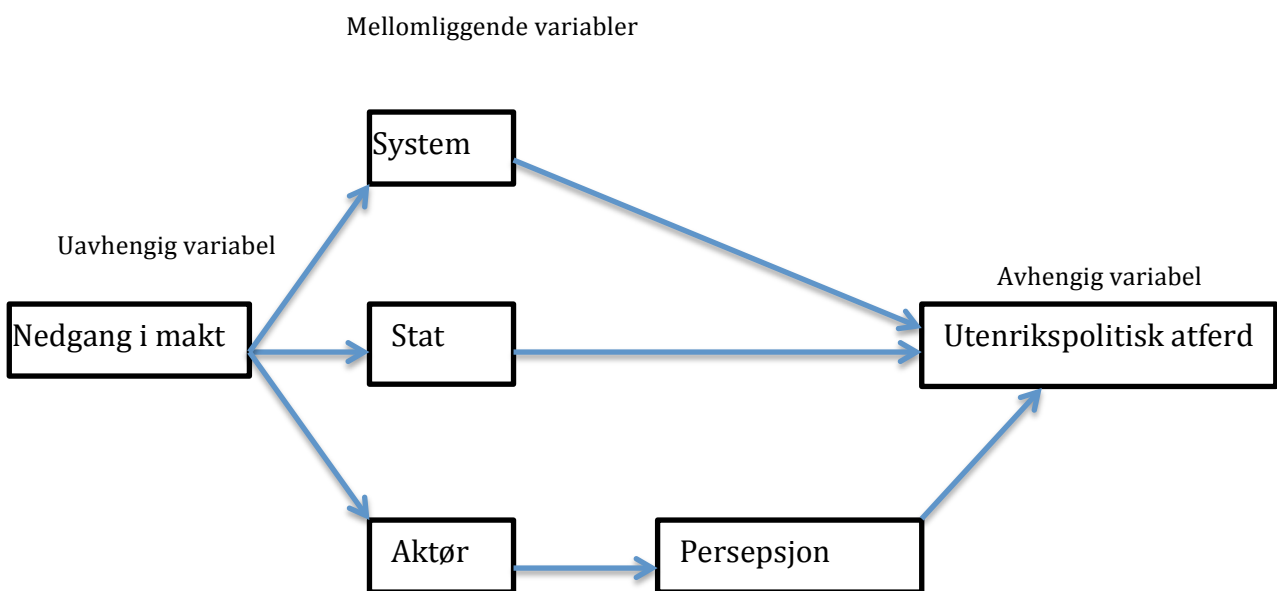
H⁵: Storbritannias relative nedgang i makt skaper en større avhengighet til USA og legger begrensninger på det britiske alternativene og forhandlingsrom i utenrikspolitikken.

H⁶: Valgt politikk vil ikke opptre synkront med faktisk nedgang i makt, men oppleve en forsinkelse.

1.1.2 Kausaleffekter

Hypotesene som studien søker svar på kan ta form i en modell. Denne modellen er et forsøk på å forenkle, men samtidig presisere de mest sentrale elementene i oppgavens problemstilling. Formålet er ikke å vise alle tenkelige årsakssammenhenger, men et klart bilde med færrest mulige komponenter, det maksimalt dekkende minimum om du vil. Til grunn for modellen ligger en teoretisk antagelse som angir hvilke data som er av interesse, og som dermed gjør oss i stand til å ”impose a minimal orderliness on what would otherwise be a hopeless and endlessly confusing myriad of sheer data” (Malnes 1993: 14). Kenneth Waltz gjør seg til talsmann for det samme når han sier: ”In modeling a theory, one looks for suggestive ways of depicting the theory, and not the reality it deals with” (Waltz 1975: 9).

Figur 1: Kausalmmodell

Denne modellen ønsker også å vise hva som er den forventede retningen på effektene, altså variablenes effektmønster på den avhengige variabelen. I denne modellen ligger det en forventning om at ”nedgang i makt” vil påvirke alle de mellomliggende variablene, som alle igjen forventes å ha en effekt på de britiske utenrikspolitiske atferden. Videre er det en forutsetning at aktørene spiller inn på variabelen ”persepsjon”, noe som ikke er en mulighet for verken ”system” eller ”stat” da de variablene ikke har kvaliteter for vurdering. Denne modellen legger også til grunn at det er nettopp aktørene som danner persepsjonen, og ikke at

aktørene er påvirket av persepsjonene. Denne årsakssammenhengen kan det argumenteres imot, men denne oppgaven tar utgangspunkt i at det er aktører i form av mennesker som danner meninger og vurderinger.

Oppgavens hypoteser, kausalmodell, teori og caser er et resultat av en rekke valg som har blitt tatt i arbeidet med denne studien. Begrunnelsen og konsekvensene av disse valgene vil derfor bli gjennomgått i de kommende avsnittene.

1.2 Valg av teori

Denne oppgaven vil ta i bruk neoklassisk realisme som rammeverk for sin analyse. Neoklassisk realisme er ikke én enhetlig teori, men må settes i kontekst med en rekke teoribidrag som setter maktsøken og stateres atferd i sammenheng med systemets press. Dette har imidlertid gjort nettopp denne retningen innen realismen mangefasettert og vil derfor i denne oppgaven ha sin styrke som et analyseverktøy, som en rettesnor og ramme for analysens variabler og steg, snarere enn et sannhetsmål. Teorien, dens bakgrunn og dens relevans til denne analysen vil bli gjennomgått i detalj i kapittel 2, men vi skal gå kort igjennom på hvorfor valget falt på neo-klassisk realisme i denne analysen.

Et av hovedargumentene for å ta i bruk neo-klassisk realisme ligger i oppgavens enhet og problemstilling, Storbritannias fall i makt og posisjon. Neo-klassisk realisme har et systemanalytisk utgangspunkt. Teorien antar at stater øker og minker i makt, endrer posisjon i det internasjonale systemet og at dette vil gi noen konsekvenser for stateres utenrikspolitikk (Freidberg 1988; Rose 1998). I likhet med realismen ligger makt og stateres søken etter makt sentralt i den neo-klassiske realist perspektivet på verdenssystemet. Men i motsetning til teoriretningens forgjengere tar neo-klassisk realisme i bruk variabler også utenfor systemnivået. Ved å bruke mellomliggende variabler for å forklare forskjeller i den uavhengige variabelen, stateres utenrikspolitiske valg, vil det være mulig å finne flere kausaleffekter i tillegg til systemets press på staten (Rose 1998). Disse mellomliggende variablene gjør det mulig å kjøre analyser ved å sammenligne en stat i forskjellige settinger ved å se på politisk struktur, styresettets politiske spilleregler og aktørers påvirkning på den valgte politikken. Neo-klassisk realisme gir noen føringer, gjennom dens mange bidrag, til hvilke mellomliggende variabler som det vil være hensiktsmessig å ta i bruk, samt den antatte effekten av disse variablene. Utover systemnivå legger neo-klassisk realisme inn variabler på

både statsnivå og individnivå. Denne oppgaven vil ta i bruk lignende nivådeling både i arbeidet med å sortere datamaterialet i empirien og i analysene av casene.

1.3 Valg av metode

For å finne svar på en statsvitenskapelig problemstilling tilbys en rekke metodiske tilnærminger. Man skiller gjerne opp de forskjellige metodene inn i to hovedtilnærminger. Først har vi forskning som ser på virkeligheten full av mønstre og sammenhenger som man finne gjennom utelukkende å observere virkeligheten, og hvor det ikke vil være nødvendig med tolkning fra forskeren, en såkalt naturalistisk tilnærming. I den andre har vi tilnærminger hvor virkelighetens mønstre og mekanismer må settes i en relevant kontekst for å bli synlig, og er derfor et behov for tolkning av forskeren, også kalt en konstruktivistisk eller fortolkende tilnærming (Moses og Knutsen 2012: 7-10). Denne studien vil finne sin metode fra den konstruktivistiske tilnærmingen, da utenrikspolitikk i sin natur er et resultat av sin kontekst og dermed også fortolkning.

George og Bennett (2004) trekker frem flere fordeler ved å ta i bruk casestudier. For det første har casestudiene en mulig til å oppnå høy konseptuell validitet. Med dette menes det at forskeren vil kunne måle og indentifisere de indikatorene som best måler de teoretiske konseptene man ønsker å måle (ibid: 19). Videre påpeker de at casestudier bedre får tak på variabler som ofte er interessante i samfunnsvitenskap, som demokrati, makt og politisk kultur. Disse variablene er vanskelig å måle uten en kontekstuell forståelse, som fordrer muligheten til grundige gjennomganger av hver case. På samme måte vil en casestudie gi forskeren mulighet til å få en detaljert oversikt over de kausale modellene ved hver enkelt case. Denne fordelene gir igjen muligheten, ifølge George og Bennett, til å modellere og vurdere relativt komplekse årsakssammenhenger (ibid: 20-22).

Casestudier kan imidlertid ta mange former. Denne oppgaven vil primært bruke det Lijphart (1971) beskriver som en fortolkende casestudie. Begrunnelsen for å velge denne metodiske tilnærmingen ligger i min interesse i casene, snarere enn i utforming eller videreutvikling av en spesiell teori. Den fortolkende casestudien kjennetegnes av at den benytter seg av etablerte, teoretiske forslag. Lijphart hevder at man ved denne metoden bruker en generalisering på gitte caser med mål om å belyse casene og ikke for å forbedre generaliseringen (Lijphart 1971: 692). Studien vil også ha likhetstrekk med Dankwarts Rustows overgangsteori. Denne

tilnærmingen har som mål å finne ut hvor godt en case passer til en gitt påstand eller teori (Moses og Knutsen 2012: 133). Her vil forskeren prøve ut forklaringskraften til en bestemt teori og caser blir valgt med bakgrunn i teorien. Dette er ikke tilfellet med denne studien, som helt klart tar utgangspunkt i casen og ikke teorien. Det er allikevel uunngåelig å ikke gjøre seg noen tanker og drøftinger om teoriens passform og relevans ved de valgte casene. Man kan også finne i denne studien at teorien blir brukt som en metode for å sortere materiale. Oppgavens oppdelinger har tatt utgangspunkt i de analysenivåene og variabler som blir presentert i neo-klassisk realisme.

1.3.1 Casestudiens begrensninger

Selv om denne studien vil ha mest nytte av en casestudie, hvor man får muligheten til å grundig undersøke årsakssammenhenger, er ikke metoden uten svakheter. For det første vil det med så få caser- et meget lavt antall N- vil det være vanskelig å generalisere funnene utover den enheten som er studert. Dette skaper dermed en lav overføringsverdi på andre enheter og caser. I dette tilfellet vil dette si at det vil være vanskelig å overføre funnene til andre enheter og caser enn de britiske eksemplene. Lijphart (1971) presenterer flere løsninger til denne svakheten. Det mest åpenbare ville være å øke antall observasjoner, altså antall N. Det er imidlertid ikke en mulighet ved denne analysen, da nettopp dens lave antall caser er hele forutsetningen for å kunne studere dem grundig. Videre foreslår Lijphart at man er sine variabler bevisst og slå sammen de som kan tenkes å ha samme kausaleffekt. Oppgaven har prøvd å møte dette med å ta i bruk tidligere forskning og etablerte variabler fra teorien for å ha en viss kontroll over antatte kausaleffekter (se fig. 1). Casestudien er også sårbar for skjeve utvalg. Forskeren står i fare for å feilgradere en variabel og dermed en forklaring, på bekostning av andre underliggende variabler og forklaringer (George og Bennett 2004: 30; van Evera 1997: 51). I motsetning til statistiske studier med et stort antall N, har en casestudie sjelden mulighet til å overføre funnene fra case til populasjon.

1.4 Valg av cases

På grunn av studiens lave antall cases vil det være hensiktsmessig å ta i bruk metoden Charles Ragin beskriver som komparativt casestudie (Ragin 1989: 34). Denne metodiske tilnærmingen er beskrevet som "The Method of Difference". Denne metoden fordrer imidlertid en streng og bevisst seleksjon av caser (Moses og Knutsen 2012: 96). Casene har blitt plukket på grunn av deres mange likhetstrekk og er i så måte gunstige for å kunne finne

årsaksforklaringer, da mange underliggende faktorer automatisk er luket ut (Moses og Knutsen 2012: 99; Van Evera 1997: 23). Dette caseutvalget samsvarer også med Mills kriterier, hvor alle faktorer må være det samme bortsett fra en. I dette tilfellet er Storbritannia det samme landet ved alle casene og med det samme politiske systemet. Storbritannia er for eksempel et konstitusjonelt demokrati, og har ingen vesentlige endringer i styreform ved de tre casene som ville vært en sannsynlig underliggende faktor ved de forskjellige utfallene i britisk utenrikspolitikk (Ragin 1989: 36).

Det har blitt valgt å ta i bruk tre ulike hendelser i britisk utenrikspolitikk, for bedre å kunne se hvilke variabler som har en forklaringskraft på den avhengige variabelen; britisk utenrikspolitisk atferd. På samme måte er det relativt stort tidsspenn mellom casene og gjør de interessante for analyse av eventuelle forskjeller ved britisk utenrikspolitikk, men kanskje mer interessant for å avdekke likhetene og de faktiske mønstrene som ligger i den britiske utenrikspolitikken. Casene utspiller seg i tre perioder av den internasjonale politikken som kvalifiserer dem for en komparativ studie av systemet og systemets press. Caser som alle for eksempel utspiller seg under den kalde krigen ville ikke gjort en slik analyse like fruktbar.

Casene er også valgt på bakgrunn av oppgavens problemstilling, Storbritannias nedgang i makt. Gjennom tre unike caser vil det lette oppgaven å se den virkningen av dette maktfallet, enn hva som ville vært tilfelle med en eller to caser. Denne studiens caser har noen kvaliteter som har gjort dem spesielle interessante for denne studien. For det første er de alle konflikter som foregår i et annet land, men med høy internasjonal interesse. Likt ved alle casene er også USAs rolle som en sentral aktør. Som jeg vil vise er det anglo-amerikanske forholdet en interessant variabel da den er konstant ved alle tre casene og kan bidra til å gi noen svar på noen av studiens hypoteser, også over tid.

Case 1: Suez

Storbritannia hadde hatt styrker plassert ved Suez i over et århundre på grunn av dens strategiske plassering. Egypt hadde imidlertid privatisert Suezkanalen, hvor Storbritannia og Frankrike var hovedaksjonærer i det private selskapet hadde eierskap i kanalen. Storbritannia, Frankrike og Israel gikk sammen i en godt planlagt aksjon mot Egypt om kontrollen over området høsten 1956. De anglo-franske styrkene gikk inn under et dekke av å skille egyptiske og israelske konfrontasjoner. Aksjonen ble ikke akseptert av verdenssamfunnet hvor FN vedtok en resolusjon som beordret de anglo-franske styrkene ut av området. USA var de som i

praksis tvang Storbritannia ut av Suez ved å sette press på den britiske økonomien og deres tilgang til olje. Hendelsen blottstilte Frankrikes og Storbritannias manglende makt og ressurser til å handle uten USA. Hendelsen markerer et vannskille i britisk utenrikspolitikk og står fortsatt sentralt i beskrivelsen av den britiske nedgangen i makt.

Case 2: Vietnam

I 1967 fikk Wilson og Labour-regjeringen en forespørsel fra president Johnson om å bidra med militære styrker i den pågående krigen i Vietnam. Vietnam var en sentral del av den pågående kalde krigen, hvor de amerikanske og flere land i den vestlige blokkeringen fryktet et sovjetisk overtak i regionen og dermed i den kalde krigen generelt. Wilson avslø imidlertid denne forespørselen, men med et tilbud om å bidra med humanitært personell og diplomatiske ressurser. USA presiserte imidlertid at deres behov gjaldt militære styrker, om så av et symbolsk størrelse da en samlet vestlig blokkering vil gi et tydeligere signal til de kommunistiske motstanderne. Storbritannia sto ved sitt avslag og deltok ikke med militære styrker i Vietnam. Storbritannia var på 60-tallet i flere og prekære finansielle kriser, hvor amerikanske økonomiske bidrag var en livslinje. Storbritannia hadde også sin sikkerhetspolitikk tett knyttet opp til NATO, som var avhengig av en fortsatt amerikansk forpliktelse. De politiske aktørene hevdet også at de ønsket et videre tett samarbeid med USA og viktigheten av fortsatt amerikansk støtte i NATO. Storbritannias nekt til militærbidrag i Vietnam har vært bakgrunnen for en rekke forskninger og analyser, da den britiske responsen falt langt på siden av hva man ville forvente av to land i et uttalt samarbeid.

Case 3: Irak

11. september 2001 ble USA utsatt for et terrorangrep av en islamistisk gruppering kalt al-Qaeda. USAs president Bush erklærte kort tid etter aksjonen krig mot terror. Storbritannia og Blair støttet umiddelbart sin alliert USA i krigen mot terror og deltok i militære aksjoner i Afghanistan oktober 2001. Den amerikanske regjeringen hevdet at den irakiske presidenten Saddam Hussein utviklet masseødeleggelsesvåpen og at Irak hadde bånd til al-Qaeda og ga tydelige uttrykk for at de ville gjøre hva de kunne for å fjerne trusselen de anså Saddam Hussein å utgjøre. 2003 invaderte USA og en gruppe land deriblant Storbritannia, kalt Coalition of Willing, Irak. Det forelå ingen formell forespørsel fra USA om denne deltagelsen i forkant. Det var heller ikke fattet noen resolusjon i FN for denne invasjonen. Invasjonen og krigen var sterkt kritisert av verdenssamfunnet og den britiske befolkningen, på bakgrunn av den manglende legitimeringen fra FN, lite overbevisende bevis om faktiske

masseødeleggelsesvåpen og mistanker om alternative motiver fra USA sin side. Blair og Labour valgte allikevel å delta med relativt store militærstyrker og sto ved sin forpliktelse gjennom hele krigen. Blair fikk spesielt hard kritikk i eget land for ukritisk å følge den overlegne sterke USA. Blairs fremferd før, under og etter Irak-krigen har vært bakgrunnen for en rekke diskusjoner og analyser, og er på mange måter fortsatt en gåte for mange forskere innen utenrikspolitikk og internasjonal politikk.

Casenes empiri vil bli gjennomgått før en videre analyse. Studien vil komme med noen konklusjoner i hver enkelt case, da hypotesene og antagelsene bør drøftes innad i hver enkelt case for å kunne svar på oppgavens problemstilling. Hvor omfattende både gjennomgangen og analysen er vil øke, da argumentene fra de foregående casene blir vurdert kontinuerlig underveis. Irakcasen er altså mer omfattende i både sin gjennomgang og sin analyse.

1.5 Litteraturgjennomgang og tidligere forskning

Denne studien vil forske på hvordan relativ nedgang i makt vil påvirke den britiske utenrikspolitikken. Før vi ser på hvilken teori som blir brukt for å finne svar på denne problemstillingen, skal vi se litt på den tidligere forskningen som har blitt gjort på lignende caser og problemstillinger. Denne studien har latt seg inspirere av både historiske og statsvitenskapelige analyser i utarbeidelsen av problemstilling og tematikk. For det første vil jeg trekke frem Zakarias' *From Wealth to Power*. I denne boken søker Zakaria (1999) å finne svar på hvordan rikdom omdannes til makt og ved å undersøke en rekke caser fra amerikansk utenrikspolitikk konkluderer han med at denne omdannelsen ikke skjer like automatisk som man skulle anta. Denne studien tar i utgangspunkt i den samme teorien og flere av Zakarias antagelser om makt, men formålet i denne studien blir å se på det motstykket til Zakarias' forskning, nemlig effekter ved *nedgang* i makt. En annen innflytelsesrik kilde er Friedbergs analyse av det britiske maktfallet i *The Weary Titan*. Freidberg (1988) tar også i bruk neo-klassisk realisme i sin analyse og ser på en tiårsperiode i britisk historie for å se hvilke effekter som gjør seg gjeldende ved en nedgang i makt. Friedbergs funn ligger sentralt i utarbeidelsen av denne studiens antagelser og problemstilling, som nevnt innledningsvis. Funnene fra Zakaria og Friedberg ligger da også sentralt i Gideon Roses bidrag til den neo-klassiske realismen (Rose 1998), som også er en innflytelsesrik teoretisk kilde i denne studien.

Oppgaven vil også basere seg på litteratur fra historiefaget. Paul Kennedys gjennomgang av stormakters fall i *The Rise and Fall of Great Powers* er en grundig gjennomgang av staters maktfall i en periode på hele fem hundre år. Kennedy (1989) har i sin gjennomgang tatt for seg alle aspekter av staters fall, fra samfunn til politikk og økonomi. Dette kjennetegner store deler av den litteraturen denne studien har benyttet seg av, både de statsvitenskapelige analysene og de historiske gjennomgangene. Med unntak av noen få kilder som har sett på enkeltfenomener, har tidligere forskning delt analysen og gjennomgangen opp i en rekke forklarende faktorer og variabler, avhengig av hva de har ønsket å måle effekt på. I denne kategorien av kilder finner vi blant annet Sanders, Selfs, Blackwell og Baylis' gjennomgang av britisk utenrikspolitikk etter andre verdenskrig. Studien har også benyttet seg av analyser av enkelt aktører og partier som blant annet Vickers, McHugh, Hughes og Hennessy. Disse kildene varierer i sine ambisjoner, fra å beskrive et fenomen til å ønske å forklare det. En gruppe av kildene analyser med formål om å forklare et fenomen eller en hendelse, som Vietnam eller Irak. Her finner vi eksempler som Bluths, Dunnes, Dysons og Hogetts analyser.

Denne studien har dratt veksler på en rekke av disse bidragene og vil bruke flere en kombinasjon av metodene. Siden denne studien ikke har som formål å bygge ut en eksisterende teori, som var tilfelle med Zakaria og Friedberg, vil antall caser være betydelig mindre og av en mindre omfattende karakter. På samme måte vil oppgaven aktivt velge ut de variabler den vil ta i bruk i analysen og skiller seg på den måten ut ifra de historiske kildene som har hatt som formål å dekke alle historiske aspekter ved de valgte casene.

Analysedata, og tilgjengeligheten til disse, vil alltid skape en viss utfordring i utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske problemstillinger. De reelle debattene og valgene av politikk kan ha blitt gjort bak lukkede dører eller i forum uten referanseføring. Sikkerhetspolitikk spesielt vil også kunne være sikkerhetsgradert og gjort utilgjengelige for allmenhetens øyne. Denne oppgaven vil derfor ta i bruk både primær og sekundærkilder. Sekundærkilder er først og fremst uttalelser fra statsledere og politiske manifest hentet fra offentlige arkiver. Oppgavens empiri er imidlertid tungt basert på sekundærkilder, analyser og fremstillinger av både statsvitenskap- og historieforskere. Storbritannias politiske historie er et godt belyst tema, med et vidt spenn i kilder. Ved å bruke mange kilder på samme tema har det blitt forsøkt å møte problemet med feilkilder og en underrepresentasjon av fenomenene.

2.0 Teorigrunnlag og variabelbeskrivelse

2.1 Neo-klassisk realisme og systemet

Jeg vil i denne oppgaven ta i bruk neo-klassisk realisme som teoretisk rammeverk. Neo-klassisk realisme er ikke en frittstående teoriretning innen IP- forskningen, men er et produkt av flere teorier innen realismen og må sees i kontekst med disse. Først skal vi se på hvilke grunnleggende forventinger realismen, og følgelig neo-klassisk realisme har på systemnivå.

For det første trekker den ut flere sentrale premisser fra Morgenthau klassiske realisme. Morgenthau argumenterer for i sin ”*Politics among Nations*” at staters handlinger kan forklares ut ifra statsmenns søken etter økt makt som en følge av at dette er menneskers natur. Gjennom rasjonelle vurderinger tar Morgenthau med sin teori et oppgjør med de retningene innen internasjonal politikk som har antatt at mennesker og statsledere handler på bakgrunn av moral, økonomi, religion eller andre mer eller mindre verdige motiver. Preget av den tiden den er skrevet i, den kalde krigen, presenterer Morgenthau tre muligheter stater har i møte med andre stater.

Nations A and B, competing with each other, have three choices in order to maintain or improve their relative power positions. They can increase their own power, they can add to their own power the power of other nations, or they can withhold the power of other nations from the adversary. When they make the first choice, they embark upon an armaments race. When they choose the second and third alternatives, they pursue a policy of alliances.
(Morgenthau 1948:181)

Morgenthau hevder videre at stater vil søke enten å øke egen makt, styrke egen makt sammen med andre eller hindre andre stater i øke sin makt. Neo-klassisk realisme tar med seg dette, men trekker også ut sentrale elementer fra en neste bølgen innen realist-retningen, neo-realismen. Denne teorisamlingen tar med seg Morgenthaus premiss om at makt er sentralt i motivasjon, men argumenterer for at det er statene som er hovedaktørene og at mennesker og statsledere tar sine valg på bakgrunn av statens posisjon i systemet. Neorealismen kjennetegnes av at et fravær av et monopol eller overordnet makt i det internasjonale systemet gjør at hver enkelt stat er ansvarlig for sin egen sikkerhet og overlevelse i systemet. Kenneth Waltz (1979) legger frem i sin ”*Theory of International politics*” begrepet strukturell realisme, som forklarer staters handlinger ut ifra det presset systemet pålegger dem. Det anarkiske systemet gir noen uunngåelige konsekvenser i måten stater møter andre stater. Det vil derfor være nødvendig å balansere makten til de andre statene i systemet for sin egen overlevelse. Stephen Walt går videre med tanken om at systemet er bakgrunnen for staters

valg i møte med andre stater, men hevder i sin analyse at stater først og fremst søker å balansere ut trusler fra de andre statene i systemet, og ikke kun makten. Walt (1987) hevder at det vil være nødvendig med en kontinuerlig opprustning og militære ressurser for å kunne sikre egen overlevelse og interesser i det ellers lovløse internasjonale systemet.

En annen neorealist, Mearsheimer, argumenterer for at stater ikke bare har som mål å overleve og å sikre seg, men vil også være drevet om et ønske om å øke egen makt. Denne offensive realismen skiller seg fra Walts defensive realisme da den antar stater ekspanderer fordi de *kan*, og ikke bare fordi de *må*. Hvis en stat besitter nok ressurser vil noen stater ønske å øke sin egen makt fordi de har et fortrinn over stater som ikke har de samme ressursene. Der Walt viser til staters overlevelse i systemet som motivasjon for bruk av makt, som ved et våpenkappløp, ser Mearsheimer for seg at stater benytter seg av makt også uten en ytre trussel. "A great power that has a marked power advantage over its rivals is likely to behave more aggressively, because it has the capability as well as the incentive to do so"(Mearsheimer 2001: 35). I motsetning til den neo-realismens maktmaksimering, tar neoklassisk realisme også med *innflytelsesmaksimering* i sin maktforståelse (Zakaria 1999: 18). Zakaria argumenterer for at en stats makt også vurderes ut ifra deres innflytelse på verdenspolitikken, og ikke kun av deres materielle ressurser som økonomi og forsvar. En stats handlinger vil kunne forklares ut i fra deres ønske om å utøve innflytelse i verdenspolitikken eller på mektige aktører, til tross for eller nettopp fordi de ikke kan utøve makt ved hjelp av materielle kapabiliteter.

Neo-klassisk realisme benytter seg altså av argumenter og prinsipper fra både klassisk realisme og nyrealisme. Begrepet far, Gideon Rose, beskriver neo-klassisk realisme på en følgende måte;

That adherents argue that the scope and ambition of a country's foreign policy is driven first and foremost by its place in the international system and specifically by its relative material power capabilities. This is why they are realist. They argue further, however, that the impact of such power capabilities on foreign policy is indirect and complex, because systemic pressures must be translated through intervening variables at the unit level. This is why they are neoclassic realist (Rose 1998: 146).

2.2 Neo-klassisk realisme og statsnivå

Rose tar altså med seg premissene fra realismen om at stater først og fremst er drevet av deres posisjon i systemet og hva statene måtte inneha av ressurser og makt. Rose argumenter

imidlertid for at dette ikke forklarer alt, da utenrikspolitikk er mer kompleks enn de forklaringene vi kan finne på systemnivå. Ved å legge inn mellomliggende variabler vil man kunne ta høyde for at utenrikspolitikk også er preget av hvilke politiske strukturer, prosesser og aktører hver enkelt stat har. Taliaferro (2013) argumenter også for at neo-klassisk realisme må forstås ut ifra de innenrikspolitiske strukturene og begrensningene hvert enkelt land er stilt oven for, da det til syvende sist er det er politiske aktører og organer som tar de utenrikspolitiske valgene. Taliaferro skriver;

Even confronted with the same threat, states vary in their ability to mobilize domestic resources for defence, to show how domestic-level variables intervene to limit states' ability to act in line with neorealist predictions. (sitert fra Kitchen 2013: 82)

Neo-klassisk realisme forsøker å finne forklaringer på hvorfor stater i det samme systemet, og ved noen tilfeller tilsynelatende like ressurser, ikke nødvendigvis velger samme utenrikspolitiske strategi. Neo-klassisk realisme argumenterer for at forklaringene på denne variansen ligger på variabler som ligger på stats -og individnivå. De mellomliggende variablene i neo-klassisk realisme gjør det mulig å finne de faktorene som påvirker utenrikspolitikken, utover systemnivåets antatte handlingsmønster. Ved å se på stater politiske struktur og spilleregler, styringsenhetens begrensinger og aktørenes påvirkning vil stater utenrikspolitiske valg satt i kontekst med deres innenrikspolitiske begrensinger i en gitt situasjon.

Schweller (2006) er enige i argumentasjonen om at de interne faktorene ved domestiske politiske prosesser er en nødvendighet for stater til å behandle og respondere på systemets press. På grunn av at stater responderer forskjellig til de systemets press, hevder Schweller, at de domestiske prosessene på mange måter er viktigere for de utenrikspolitiske valgene enn systemets press.

Complex domestic political processes act as transmission belts that channel, mediate, and (re)direct policy outputs in response to external forces (primarily changes in relative power). Hence, states often react differently to systemic pressures and opportunities, and their responses may be less motivated by systemic-level factors than domestic ones. (Schweller 2006: 11)

I denne oppgaven vil det være hensiktsmessig å ta i bruk nettopp disse mellomliggende variablene som undersøker stater politiske klima og struktur. Oppgaven vil drøfte tre caser

hvor Storbritannia har tatt noen helt konkrete valg i møte med andre stater. Selv om oppgaven legger til grunn at noe av forklaringen til disse valgene vil kunne spores til systemets dynamikk og Storbritannias rolle i dette systemet, vil det allikevel være nødvendig å ta høyde for at Storbritannias utenrikspolitikk også vil være påvirket av rikspolitiske hensyn og begrensinger.

2.3 Neo-klassisk realisme og individnivå

Oppgavens analysemateriale er tre britiske valg ved tre epoker, med forskjellige politiske sammensetninger i rikspolitikken og følgelig forskjellige politiske ledere og sentrale aktører. Rose forsvarer bruken av variabler på individnivå med at politikk dannes av mennesker og dermed i sin natur vil være et resultat av følelsesmessige og subjektive vurderinger.

Neoclassical realists, in contrast, argue that the notion of a smoothly functioning mechanical transmission belt is inaccurate and misleading. The international distribution of power can drive countries' behavior only by influencing the decisions of flesh and blood officials, they point out, and would-be analysts of foreign policy thus have no alternative but to explore in detail how each country's policymakers actually understand their situation. (Rose 1998:158)

Oppgaven vil diskutere om hvordan Storbritannia responderte på sin endring i makt og posisjon og hvilken effekt dette hadde på styringsenhetene og deres aktører. Neo-klassisk realisme har også en forventning om at vurderingen av hvilken makt og posisjon man har i systemet og hvilket trusselbilde staten står ovenfor ikke nødvendigvis er korrekte vurderinger. Ifølge Friedberg (1988) er det overveiende sannsynligvis at statsledere og styringsenheter vil ha en feilkalkulering av egen makt og situasjon som vil kunne gi en forklaringskraft på enkelte utenrikspolitiske valg. Dette premisset ligger sentralt i denne problemstillingen og det ligger en forventning om at man vil finne slike vurderingsfeil ved denne oppgavens enhet, Storbritannia.

Friedberg legger også vekt på i sin analyse av Storbritannias politikk på 1800-tallet at en endring i reell makt og posisjon i form av tellbare ressurser ikke automatisk oversettes til en endring i valgt politikk, men at det må forventes en forsinkelse i den utøvende politikken. Dette elementet ligger også sentralt i denne oppgavens analyse av britisk utenrikspolitikk og da særlig aktørenes vurdering av makt, posisjon og rolle. Det ligger en forventning om at en endring i britisk utenrikspolitikk som følge av deres rolleendring i systemet ikke vil være mekanisk og kontinuerlig, men være en langvarig prosess som i verste fall vil skje lenge etter

det faktiske fallet i makt og posisjon. Denne forventingen kommer fra Friedbergs (1988) fra sin forskning på britisk politikk;

If assesment is a matter of images and self-images and if beliefs about relative national power are like others that have been studied, then there are good reason to expect that changes in assessments will be lag behind real shifts in the distribution of power. Adaption is therefore also likely to be delayed and come in discrete chunks rather as a continuous stream of minor corrections (Freidberg 1988:15-17).

Devlen og Özdamar (2009) argumenterer også for at et fokus kun på materielle kapabiliteter i en strukturell realisme forstand, ikke nødvendigvis vil kunne forklare utenrikspolitisk atferd; ”Although in the long run relative power capabilities may determine foreign policy outcome, foreign policy behaviour may not reflect those underlying structural constraints in the short term” (Devlen og Özdamar 2009: 137). De påpeker to aspekter som særlig vil begrense enkeltaktørers handlingsrom på bakgrunn av innenrikspolitiske systemer. For det første trekker de frem at idealpolitiske hensyn innad i staten som vil være med i beslutningsprosessen. Devlen og Özdamar viser også at historiske hendelser, både reelle og konstruerte, som kan sies å ha vært identitetsdannede for nasjonen vil kunne spille inn i de valgene som blir tatt i utenrikspolitikken (Devlen et al 2009: 142). Verdenskriger, både som traume og seier, vil derfor antas å ha skape forventinger om hvilke utenrikspolitiske vlag en stat vil ta i ettertid.

Defeats, occupations, war, famine, or revolutions are examples of chosen traumas, while military victories, times of wealth, prosperity and prestige (in other words, ”golden times”) are examples of chosen glories (Devlan et al: 142).

I forbindelse med enkeltaktørers handlingsrom vil kampen om politisk overlevelse ligge som et bakteppe ved alle politiske avgjørelser. Opprettholdelse av makt vil være en gitt motivasjonsfaktor for alle valgte aktører i det politiske system og dermed også antas å ha en effekt på også utenrikspolitiske valg.

The policies adopted by the political leader will be based on assessment of (1) the expected costs of conflict for the power base of the leader along with (2) large-group identity salience at the time of crisis (Devlen et al 2009: 144).

2.3 Allianse i neoklassisk realisme

Et annet element denne oppgaven har i sin analyse av maktfall er hvilken effekt dette fikk på deres forhold til den stadig sterkere USA. Hvilke premisser kan vi lede ut fra noe-klassisk realisme med tanke på rettigheter og forpliktelser i en allianse? Ifølge Stephen Walt (1987)

former stater allianser primært for å balansere trusler, og ikke makt som vi så i tidligere avsnitt. Walt skriver: "[S]tates tend to ally with or against the foreign power that poses the greatest threat." (1987:21). Det er altså trusselsbalanse, og ikke maktbalanse, som motiverer statene. Trussel er en funksjon av aggregert makt, geografisk nærhet, offensive kapabiliteter og aggressive intensjoner. Ifølge Walt er derfor ikke maktbalanseteorien feilaktig, men ufullstendig, siden man kun fokuserer på én faktor, nemlig makt. Walt skriver: "Power in one of the factors that affects the propensity to balance, although it is not the only one nor always the most important" (Walt 1987: 134).

Stater kan også ifølge Walt alliere seg med den sterkeste part i systemet hvis en annen svakere stat fremstår som en større trussel (Walt 1987:21-22). Staten støtter seg da til den sterkeste part for å balansere mot trusselen fra den truende stat. At en stat vet hvilken rolle den har i det internasjonale spillet vil derfor være avgjørende for hvordan den velger sine allianser. På samme måte vil inngåtte allianser også bære preg av styrken til statene som til enhver tid er med i alliansene. En småstat vil automatisk innta andre roller og vurderinger i alliansepolitikken en stormakter. Hva alliansen innebærer av ansvar og forpliktelser vil i så måte også være relativt styrkebettinget.

I følge Wolfer defineres en allianse som "a promise of mutual military assistance between two or more sovereign states" (Arnold Wolfer, sitert i Snyder 1997: 35). Parter i en allianse vil derfor være forpliktet til å hjelpe de andre partene i tilfelle en konflikt skulle oppstå. En stat som for eksempel søker en trussel balansert gjennom en allianse med en større stat, vil også selv måtte være forberedt på å yte hjelp til denne staten hvis den skulle trenge det. Kjølberg (2007) skriver: "Deltakelse i allianser betyr ikke bare at man får hjelp fra andre, men at man også vil kunne måtte yte hjelp dersom andre stater i allianser er truet" (Kjølberg 2007:25).

De politiske og militære kostnadene ved deltakelse i allianser vil variere ettersom hvor sammenfallende interesser partene i alliansen har (Snyder 1997:10). Mindre sammenfallende interesser øker kostnadene ved å være i en allianse, fordi man da ofte vil være forpliktet til å kjempe for interesser en selv ikke deler. En uvillighet til å ta sin del av byrden vil kunne skape negative reaksjoner (Kjølberg 2007:26). Forholdet til den sterkeste stat i alliansen er spesielt viktig. En småstat som søker allianse med en mektig stat vil som oftest være mer avhengig av denne staten enn omvendt, ettersom trusselen som regel vil være mer prekær for småstaten (Walt 1987:43). Jo mindre den mektige og dominerende stat trenger småstaten, jo mer innflytelse har den over småstaten. Jo mer den dominerende stats målsetninger avviker

fra småstatens, jo større kostnader vil småstaten kunne få, både militært og politisk (Kjølberg 2007:25-26). Militært vil man måtte belage seg på å kjempe for en sak man ikke selv har spesielle interesser knytte til. Politisk vil man for eksempel kunne få innskrenket det diplomatiske handlingsrommet ut fra lojalitet til den dominerende stat (Kjølberg 2007:25-26).

På bakgrunn av dette vil det ligge en forventning om at Storbritannias forhold til USA vil være preget av deres relative makt som igjen vil gi konsekvenser for hvilke avtaler de føler seg forpliktet til å opprettholde. Jo mindre makt Storbritannia har, jo mindre forhandlingsrom har de ovenfor den voksende makten USA og vil følgelig i større grad måtte gå inn i avtaler på USAs premisser. Men som vi så tidligere sier også neo-klassisk realisme at vurderinger av egen makt ikke nødvendigvis er korrekte, men underlagt menneskelige skjønn og sentimentalitet. På samme måte så vi at den utøvende politikken og eventuelle endringer i denne ikke mekanisk følger maktfall. Dette gir grunn til å legge til en forventning om at Storbritannias forhold til USA og premissene i avtalene mellom disse også vil være preget av aktørers vurdering om egen posisjon, like mye som den reelle fordelingen av makt mellom partene. Storbritannias uttalte politikk og krav i dette partnerskapet vil i så måte gi en pekepinn på hvordan de vurderte sin egen makt og posisjon i de casene denne oppgaven tar for seg.

2.3.1 Oppgavens variabler

Neo-klassisk realisme tar som vi har sett i bruk mellomliggende variabler for bedre å kunne belyse staters valg i utenrikspolitiske spørsmål, utover systemnivå. Neo-klassiske realisme legger imidlertid få begrensninger på hvilke variabler man kan ta i bruk i en analyse, og vi skal derfor gå igjennom variablene denne oppgaven har valgt å bruke. For det første vil den ta i bruk variabler på et systemnivå, da dette ligger i bunn av alle realisttilnærminger. På dette nivået vil systemets press og Storbritannias posisjon i systemet bli vurdert som forklaringsfaktorer på de forskjellige casene. Variablene under dette nivået har i oppgaven fått navnet *Storbritannias relative makt*, hvor deres materielle kapabiliteter i form av økonomi, forsvar og territorium vil bli beskrevet og *Storbritannias rolle i systemet* som tar for seg deres situasjon overfor systemets dynamikk og maktkonstellasjoner. I alle casene er også *The Special Relationship* tatt med som en variabel under dette nivået, men det vil være en viss varians i hvilke andre samarbeidsvariabler som er tatt i bruk. Oppgavens problemstilling om Storbritannias maktfalls effekt på deres utenrikspolitiske vurderinger gir en helt tydelig

forventning om en årsakssammenheng mellom system og utenrikspolitiske valg.

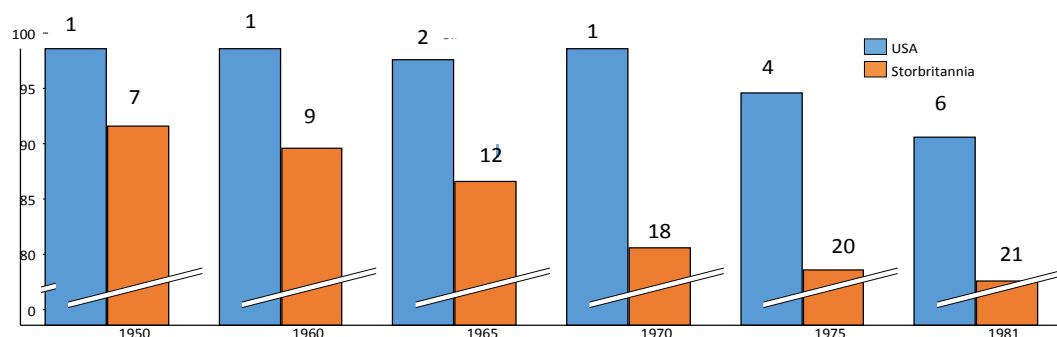
Utover systemnivå har det blitt valgt ut noen variabler på henholdsvis statsnivå og individnivå. På statsnivå vil oppgaven i alle de tre casene se på hva utenrikspolitiske debattene har dreid seg om i forkant og under de forskjellige casene, og har derfor blitt kalt *Storbritannias debatter og dilemmaer*. Dette igjen har blitt delt opp i variablene *Sikkerhetspolitikk* og *Idealpolitikk*. I disse variablene vil Storbritannias forpliktelser og hensyn som kan tenkes å hatt en begrensning på valgmulighetene til Storbritannias beslutningstakere bli skissert. Formålet med disse variablene er å få en oversikt over hvilke utenrikspolitiske hensyn Storbritannias utenrikspolitikk har fungert under, uavhengig av enkeltaktører. Under disse variablene vil også det være mulig å finne hvilke ambisjoner og målsetninger Storbritannia jobbet mot i forkant og under de forskjellige casene. Denne oppgaven har valgt å legge til variabler er på *aktørnivå*. Her vil variabler som partipolitikk og enkeltaktørers påvirkning på den valgte politikken bli gjennomgått.

Under individnivået vil det også bli tatt i bruk en variabel kalt *Makt og persepsjon*. Denne variabelen vil bli brukt i analysene ved enkelt case. Som gjennomgått i kapittel 2 ligger det også i denne variabelen også en analyse i hvorvidt det har forekommet en forsinkelse mellom maktfall og utøvende politikk. Denne kategoriseringen av nivåer og variabler har blitt tatt i bruk gjennom hele oppgaven, for å lette analysens oversikt og for tydeligere få belyst de forskjellige variabelens forklaringskraft fra case til case. Det vil forekomme at de forskjellige variablene og nivåene har en viss overlapp, da i sin natur virker inn på en rekke utenrikspolitiske vurderinger, som for eksempel sammenhengen mellom alliansepolitikk og sikkerhetspolitikk.

Kapittel 3 Storbritannias relative nedgang

Dette kapittelet skal gi et lite innblikk i Storbritannias historikk som en ledende makt og fallet fra denne posisjonen. Kapittelet ser på hvilke økonomiske ambisjoner og realiteter Storbritannia har forholdt seg i sin vekst og stagnering, hvordan de har forholdt seg til andre stater i sin utenrikspolitikk og hvilke politiske ideologier som har formet den utøvende politikken under Storbritannias storhetstid. Kapittelets formål er enn bedre innsikt i Storbritannias makt-og politikkhistorikk, og da særlig deres fall i makt. Diagram 1 viser Storbritannias posisjonsfall målt i BNP pr capita og er på mange måter beskrivende for utgangspunktet for de britiske vurderingene.

Diagram 1. Storbritannias og USAs posisjon i verden målt BNP/capita, 1950-81. (Indeksert 100=1. Plass. 100-posisjonsfall= Storbritannia. (100-79= 21.plass))

Kilde: Forente nasjoners statistiske årbok 1982 hentet fra Sanders 1990. (117)

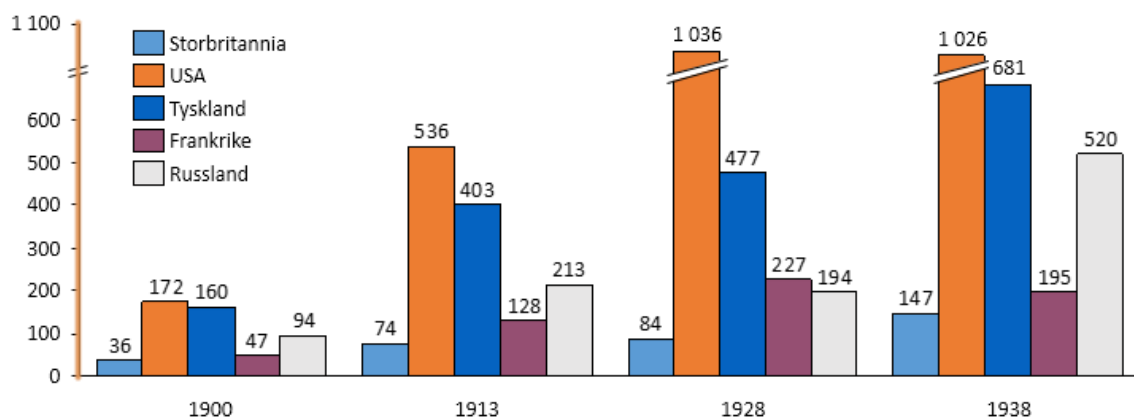
3.1 Storbritannias posisjon

3.1.1 Storbritannias materielle kapabiliteter

Den industrielle revolusjonen som tok fart fra begynnelsen av 1800-tallet legger hele grunnlaget for Storbritannias storhetsperiode. Makten i denne perioden kom ifra økonomisk og teknologisk fortrinn i motsetning til 1700-tallets allianser og maktkriger, og Kennedy hevder at "Britain benefited so much from the general economic and geopolitical trends of the post-1815 era that it became a different type of power from the rest" (Kennedy 1989: 185). I Viktoriatiden alene økte bruttoprodukt pr innbygger (BNP) to og en halv gang.

(Kennedy 1989: 187). Kennedy presenterer også tall på at Storbritannia ble en økonomisk hegemon under denne perioden, hvor blant annet jernproduksjon, kull og bomullsindustri var verdensdominerende. Storbritannia var også "the workshop of the world", som sto for en tredjedel av verdens produserte varer (Hyam 2005: 21). Som et resultat av dette industrielle makten ble Storbritannia også "the banker of the World", hvor britene hadde en kapitalflyt ingen andre land kunne sammenligne med seg med på 1800-tallet.

Diagram 2: Total industriell potensiale i relativ forstand, 1880-1938 . Indeksert 1900=100 for alle land. Vekst i % mot 1900 for hvert enkelt land.

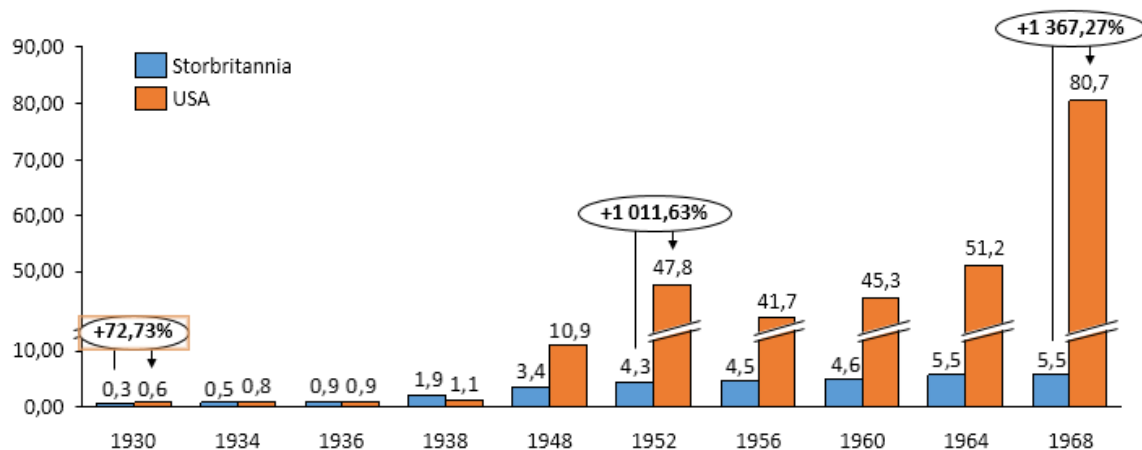

Kilde: Kennedy 1989: 259

Fra å være verdensledende produsentmakt, faller Storbritannia fra begynnelsen av århundret kraftig bak både USA og Tyskland. Som vist i diagram 2 har USA allerede i 1938 produksjonsandel som er 3 ganger større enn den den britiske. USA, har som tabellen viser økt sin egen andel av produksjon fra 1900 til 1938 med nesten 1000%, mot Storbritannias drøye 100%. Det ble etablert en avhengighet til det amerikanske markedet etter det økonomiske samarbeidet i krigens avslutningsfase. Til tross for vekst i absolutte termer var Storbritannias økonomiske posisjon kraftig endret. Til tross for forsøk til å igjen få tilbake rollen som "the banker of the world", ved å knytte det internasjonale pengesystemet som mot den britiske sterling i motsetning til gullstandarden, var nå det økonomiske maktsenteret i stor grad plassert i på andre siden av Atlanteren (Kennedy 1989: 361-363). Med signeringen av "Loan of Agreement" med USA var Storbritannias tid som økonomisk hegemon i realiteten over (Taylor 1990 :71).

Med tanke på forsvar og militære ressurser påpeker Kennedy (1989) at Storbritannia forsvar og militære styrker ikke fulgte deres økonomiske vekst, og at Storbritannias forsvar var relativt uorganisert og lite forberedt for konflikt de første tiårene av industrialiseringen. Forsvarsbudsjettet ble holdt på et minimum, og tok kun få prosenter av det totale statsbudsjettet. Til tross for Storbritannias rykte, og ære, for å være herrer over havene gikk antallet marinestyrker ned gjennom hele 1800-tallet (Kennedy 1989: 199). Det lave forsvarsbudsjettet var et resultat av Storbritannias suverene økonomiske situasjon i forhold til andre stater og fraværet av trusler mot imperiet. 1. Verdenskrig kom derfor til en viss grad bardus på Storbritannia. Til tross for en sterk marine med en betraktelig makt over sjøveiene, sto de Tyske og Østerisk-Ungarske maktene klare med ubåter som kunne parere det britiske fortrinnet.

Diagram3: Forsvarsbudsjett 1930-1968 USA og Storbritannia i mill. dollar

Kilde: Kennedy 1989: 495

Som tabell 3 viser, økte naturlig nok Storbritannias forsvarsutgifter i mellomkrigstiden og etter andre verdenskrig. Når vi ser denne økningen i forsvarsbudsjett sammen med deres relative nedgang i inntekter, blir det tydelig at Storbritannias verdier ble sterkt svekket etter de to verdenskrigene. Storbritannias rolleendring blir også tydelig når vi sammenligner med USA. Som vi så i forrige kapittelet økte USAs inntekter på begynnelsen av 1900-tallet og etter 2. Verdenskrig har denne verdiveksten blitt omskapt til militærmakt som tabell 2 gir noen tall på.

3.1.2 Territorielle interesser

Storbritannias økonomiske vekst på 1800-tallet gjorde seg også synlig i deres ekspansjoner. De viktorianske motivene for ekspansjon kan i all hovedsak deles opp i to grunner, ideologi og økonomi. For å opprettholde den økonomiske og industrielle veksten landet opplevde gjennom 1800-tallet var det nødvendig med kontroll over områder som supplerte råvarene. Australia var for eksempel Storbritannias kilde til de enorme mengdene ull klesindustrien i Storbritannia var avhengig av (Hyam 2005: 81). På slutten av 1800-tallet strakk det britiske imperiet seg over ¼-del av verdens landområder, med samme andel av verdens befolkning (Haugvik 2008: 143).

Som vi så tidligere, våknet imidlertid flere land opp på slutten av århundret og tok opp jakten på Storbritannias ledelse. Det vakuumet som Storbritannia hadde dratt nytte av i sin imperiebygging, slapp nå inn mye ny luft. Frankrike, Tyskland og USA satte Storbritannia i en defensiv rolle for å beholde kontrollen over sine interesser og områder. Kennedy påpeker også at i etterpåklokskapen lys, så eroderte imperiets makt allerede fra 1870, da de i sin suverene rolle hadde mest å tape i relativ makt som en følge av andre lands ambisjoner, som USA og Tyskland (Kennedy 1989: 293). Der den første verdenskrig hadde bidratt til økt territoriell kontroll og sterk innflytelse, ble andre verdenskrig vendepunktet for Storbritannias ressurser og kapabiliteter. I 1945 var den britiske finansielle situasjon kritisk, med en bunnskrappt statskasse (Sanders 1990: 38). Juvelen i imperiet, India, ble de-kolonialisert allerede i 1948, tett etterfulgt av Palestina. På 1950-tallet kom den andre bølgen av de-kolonialisering, og innen 1968 hadde de fleste av imperiets kolonier fått sin selvstendighet. Storbritannia opplevde i etterkrigstiden vanskeligheter med å opprettholde områder og interesser, da økonomien så til de grader var preget av krigsutgifter, men de hadde fortsatt militære forpliktelser i praktisk alle verdens hjørner. Sanders (1990) beskriver det britiske dilemmaet og rolleendringen slik;

For a Great Power recently victorious in war, the proud possessor of a great Empire and Commonwealth which had held together through the vicissitudes of war, such commitments seemed entirely reasonable. For a medium-sized European nation-state, exhausted by six years of war, its colonial links and its economic base dangerously weakened, the commitments seemed ludicrously overextended (Sanders 1990: 51).

3.2 Storbritannias rolle i systemet

På grunn av imperiets omfang, med britiske interesseområder i store deler av verden, ble enhver utenrikspolitiske handling veid opp mot eventuelle brudd på andre vennskapsbånd. Otte (2002) beskriver britisk alliansevalg slik: ” This was strategic foreign policy at its best, using foreign policy to maximize Britain`s ability to defend her interests ” (Otte 2002: 141). Storbritannias handlinger i forhold til andre stater vokste ut fra et bestemt ønske om å beskytte egne interesser. Storbritannias rolle i som stormakt, da særlig i Europa, og inntok rollen som diplomat og stabilisator i den europeiske etterkrigs klimaet. ” Moreover it was underpinned by a sense that Britain was powerful enough to deliever, or at least make a major contribution to, European stability ” (Otte 2002: 158).

Til tross for avtaler med både USA og Russland, gjennom henholdsvis Yalta og Teherankonvensjonene, sto Storbritannia igjen som eneste reelle makt på det europeiske kontinentet etter andre verdenskrig og måtte se at den sovjetiske unionen ekspanderte i maktvakuemet etter krigen. Storbritannia hadde i praksis få andre muligheter enn å snu seg til den overlegent større makten USA for en fungerende sikkerhetspolitikk og legger grunnlaget for det *special relationship* mellom de to statene, som vi skal se nærmere litt senere (Sanders 1990: 38). Storbritannia ble avhengig av tilgangen til en sterk militær styrke, til tross for et manglende ressurser for denne utgiftsposten. Storbritannia var en relativt beskjeden makt i forhold til USA, men hadde fortsatt en viss innflytelse da de var seierherrer på nytt etter andre verdenskrig. Storbritannia kunne tok en viss stolthet i at de verken var invadert eller seiret over i de to verdenskrigene.

Mark Curtis (1995) skriver at etterkrigsmodellen var basert på Storbritannias mål om innflytelse og opprettholdelse av makt. Et ledd i dette var Storbritannias hadde et ønske om å få kontroll over Midtøsten, og da særlig deres energiresurser, som ifølge Curtis Storbritannia uttrykte som ” that vital prize for any power interested in world influence or domination ” (Curtis 1995: 87).

Britain sought to maintain its great power status by firm support for basic US policy objectives, as the ”junior partner in an orbit of power predominantly under American aegis. At the same time, Britain could still independently counter threats to the new system under construction and to its own specific interests, by proceeding to engage in various interventions in the colonies elsewhere, ensuring that the correct form of economic and political ”development” was pursued (Curtis 1995: 49).

3.2.1 The Special Relationship

Begrepet special relationship ble for alvor et kjent begrep ved Winston Churchills bruk av det i hans "Curtain Speech" i Missouri i 1946. I denne talen la Churchill et fokus på USAs og Storbritannias felles språk, kultur og historiske bånd i det han kalte et "fraternal association of the English-speaking people" (Churchill 1946; Baylis 1997: 42). I 1946 var imidlertid dette forholdet kun ett av Storbritannias tre sirkler av innflytelse hvor USA kom i tillegg deres forhold til Europa og Samveldet. Det special relationship var et uttalt vennskapelig forhold mellom de to statene, mye på grunn av deres felles erfaringer og seier i andre verdenskrig, men ikke et forhold som gikk på bekostning av andre utenrikspolitiske ambisjoner og relasjoner. Den kalde krigen ga imidlertid forholdet ny relevans og styrke. USA og Storbritannias gikk nå inn i et tettere forhold som ga et gjensidig samarbeid rundt etterretning og forsvarsstrategier.

Det er et skille mellom the special relationship som politikk og forholdet som mellomstatlig interaksjon. I dette ligger det at forholdet i mye større grad har vært av britisk interesse, noe som bekreftes av den plassen britene har gitt deres forhold til USA i deres politiske debatter (Dumbrell 2006: 12). USA har på sin side hatt en rekke spesielle forhold med flere, med Israel og Mexico som gode eksempler. The special relationship har også blitt tolket som britisk diplomatisk strategi for å håndtere USAs voksende makt, samt å få dratt nytte av den (Dumbrell 2006: 13; Reynolds 1989: 95). Nettopp USAs voksende makt og posisjon står sentralt i den britiske vurderingen av dette forholdet. Den britiske strategien har gjennom hele forholdets historie vært å opprettholde en gjensidig avhengighet mellom USA og Storbritannia (Dumbrell 2006: 16). Sentralt i denne strategien har Macmillans "Greeks and Romans"- analogi fra 1946, som henviser til en tenkt rolle hvor rutinerne og siviliserte Storbritannia veileder den over den sterke, brautende og urutinerne USA fremferd i den internasjonale politikken (Danchev 1996: 740; Dumbrell 2006: 17). Den britiske debatten bærer også preg av frykten av å bli for svake i dette vennskapet, hvor man forpliktet seg til en allianse utelukkende på amerikanske premisser, samtidig som anerkjennelsen av en viss avhengighet til USA. Det angloamerikanske har en relativt lang historikk og er absolutt et eksisterende forhold, men med en variasjon på samarbeidsområder og samarbeidets natur og forventninger. Storbritannias ønskede rolle overfor den voksende makten USA er som en nødvendig alliert og veileder, samt deres behov for å øve en viss kontroll over USAs overlegne makt (Dumbrell 2006).

3.3 Storbritannias utenrikspolitiske dilemmaer

3.3.1 Utenrikspolitiske debatter

Storbritannia hadde, som vi har sett, en *laissez-faire* politikk med et slankt byråkrati og lave forsvarsutgifter. Dette gjorde en innblanding på det europeiske kontinentet lite attraktivt. I tillegg til de økonomiske konsekvensene ved å engasjere seg i konflikter, viser den tidens diskusjoner at de anså sin innblanding som unødvendig da de europeiske maktene balanserte hverandre ut (Kennedy 1989: 196). Storbritannia søkte noe innflytelse på den europeiske politikken, med en plan om høy effekt og minimal innsats, gjennom diplomati og taktisk bruk av marinestyrker. Storbritannia står imidlertid på sidelinjen av Europas konflikter og avtaler gjennom 1800-tallet, og synes å være lite interessert og på kanten til likegyldig til de europeiske maktkampene (Kennedy 1989: 197). Med et liberalistisk utgangspunkt, med relativt lite stående forsvar var imperiet imidlertid avhengig av godt diplomati. Robbins (1994) hevder at "It was better for British diplomacy to deal uneffectively with the other major European powers who possessed large armies than for Britain to expand their own army" (Robbins 1994: 35).

USAs enorme økonomiske vekst på slutten av 1800-tallet, samt deres militære kapasitet etter borgerkrigen gjorde USA til en faktor det var hensiktsmessig å holde seg inne med. Britiske politikere hevdet at imidlertid at Storbritannias linje var at den hadde "permanent interests, not permanent allies" (Kennedy 1989:299). Hovedtrekket i britisk utenrikspolitikk opp mot andre verdenskrig er Storbritannias balansegang mellom mange og varierte interesser, mellom imperium mot kontinental og strategisk politikk mot finanspolitikk.

3.3.2 Utenrikspolitiske aktører

Første verdenskrig endret den britiske utenrikspolitikken fundamentalt. Til styringsenhetenes tidvise frustrasjon, var det nå en folkeopinionen opptatt av hvilken utenrikspolitikk landet førte (Kennedy 1989: 366). Elitens gamle demokrati, med liten innsikt og gjennomsiktighet for folket var ikke lenger akseptert taktikk blant velgerne. Storbritannias respons på sin nye virkelighet ble ladet av verdier og taktikker som til da ikke hadde vært i element i den britiske ideologien og retorikken. Den liberale økonomibaserte politikken som dominerte gjennom det 1800-tallet ble erstattet av tanker om internasjonalisme og felleskap, og naturlig nok krigsmotstand. Storbritannia, som de andre landene i Europa sto imidlertid i en gryte av forskjellige politiske strømninger. For selv om Storbritannia sto igjen en europeisk stormakt var maktmønsteret endret. Den stabile verdensordenen som var gjeldende før krigen var borte

og utilfredshet og misnøye preget de fleste europeiske landene, med konsekvenser som sterke politiske blokkeringer på ytterkantene. I 30-årene sto Storbritannia midt mellom en opprettholdelse av imperiets makt og viktige allianseavtaler (Kennedy 1989: 365).

I dette kapitlet har Storbritannias vekst og begynnende fall blitt beskrevet. Som vi har sett, var Storbritannias vekst en konsekvens av den industrielle revolusjonen og den påfølgende unike økonomiske rollen landet fikk. Denne kapitalistiske laizess-faire politikken gir også forklaringer til Storbritannias statsstruktur, med et mål om et slankt statsapparat med et minimalt militærbudsjett. Denne taktikken syntes å være effektiv og praktisk, dog i fredstid. Ved første verdenskrig settes organiseringen på prøve, og består under tvil. Ved neste verdenskrig er landet bedre forberedt, men dette kommer med en prislapp som gir enorme og direkte konsekvenser for landet og imperiet. Krigene, og konsekvensene fra de, tar for alvor Storbritannia fra et imperium og maktsenter, til en alliansepartner til de nye stormaktene. Denne rolleendringen danner grunnlaget for denne studiens problemstilling og hypoteser. Vi skal nå se på hvilke utenrikspolitiske vurderinger Storbritannia har tatt etter andre verdenskrig.

DEL 2 Cases

Kapittel 4 SUEZ

Oppgavens første case er Storbritannias invasjon i Egypt i 1956. Casen er en av den siste militære aksjonen Storbritannia tok initiativ til utenfor internasjonale organer og allianser. Interessene i Suez-kanalen var en del av det fortsatt bestående, dog meget svekkede, britiske imperiet som vist i kapittel 2. Suez viste seg å bli en katastrofe for Storbritannias ambisjoner om å beholde sitt stormakt- og imperiestatus. Dette avsnittet vil først og fremst se på hva som kan forklare Storbritannias mislykkede taktikk i Suez, samt hvilke konsekvenser denne episoden fikk for britiske utenrikspolitiske ambisjonene. Til slutt vil vi se på hvordan dette valget forholder seg til de forventningene neo-klassisk realisme legger til grunn for staters utenrikspolitiske atferd.

4.1 Suez-krisen

Suezkanalen var en strategisk gullgrube i det britiske imperiet. Kontroll over kanalen sikret Storbritannia og Frankrike sine handelsinteresser og kontroll over den kommersielle skipsfarten. Storbritannia hadde hatt militære forpliktelser i området i mer 100 år, men trakk seg ut av Egypt i 1953. Den pro-arabiske Gamal Abdel Nasser tok over makten i Egypt og med Nasser som president ble Storbritannias øvrige kontroll i regionen kraftig truet (Sanders 1990: 90-93). Nasser trakk seg blant annet ut av Bagdadpakten, en pan-arabisk forsvarsallianse som Storbritannia hadde vært sponsor og initiativtaker til, og utøvde en viss kontroll over. Storbritannia var avhengig av tilgang til sine oljeområder i Midt-Østen, og Suez-kanalen var en livsåre for Storbritannias tilgang til energi. I 1956 ønsket Nasser å nasjonalisere Suezkanalen, som et middel for å øke Egypts finanser og ressurser. Storbritannia satt da med 40 % av aksjene i selskapet som eide Suezkanalen, med Frankrike som den andre store aksjonæren. Suezkanalen genererte millioner av pund inn i den britiske statskassa, og Nasser kompensasjon til eierne av kanalen var ikke tilstrekkelig for Storbritannia og Frankrike (Curtis 1995: 96). Egypts trusler overfor britiske territorielle og økonomiske interesser gjorde det derfor nødvendig med en respons og et forsvar av disse interessene. Storbritannia avslo fredelige forhandlinger med Egypt og la ned veto i FN sikkerhetsråds resolusjon for å tvinge Israel ut av Egypt, med argumentasjon om at Nasser ikke hadde troverdigheten til å følge opp eventuelle avtaler (Curtis 1995: 97; Northedge 1962: 233-236).

Frankrike, Storbritannia og Israel samlet seg om en felles taktikk og konspirasjon mot Nasser, hvor militær intervensjon av Storbritannia og Frankrike var det planlagte resultatet. For å

forsvare bruddet på Egypts suverenitet gikk Israel til angrep gjennom Sinaiørkenen og i løpet av kort tid hadde Israel begynt å nærme seg kanalen fra øst. Storbritannia og Frankrike gjorde det klart, som avtalt, at de oppfattet denne militærkonflikten mellom Israel og Egypt som en trussel mot freden og samferdselen på Suezkanalen. De fremstilte derfor et krav om at både Egypt og Israel skulle holde seg minst 16 km fra kanalen, noe Israel som planlagt fulgte og Egypt som forventet ikke fulgte opp. Storbritannia og Frankrike gikk derfor inn i kanalsonen 30. oktober og okkuperte $\frac{3}{4}$ - deler av området under Operasjon Musketeer (Self 2010: 54; www.snl.no 15.03.2014).

Midt-Østen, og da særlig Egypt og Syria, var sentrale områder i en annen konflikt, den kalde krigen. Både USA og Sovjetunionen var opptatt av å få mange som mulig på sin side, eller i hvert fall hindre at den andre parten fikk økt innflytelse. Storbritannias ønske om at vestlige land skulle avstå kontakt og økonomiske bidrag til Nasser ga USA velberettigede bekymringer rundt Sovjets mulige innflytelse over Midt-Østen. Egypt hadde da også dratt veksler på denne supermaktsrivaliseringen, og gått til både USA og Sovjetunionen for å forhandle om våpenkjøp. De britiske imperialske interessene i Egypt ble på mange måter trumfet av Rusllsands og USAs langsiktige ambisjoner i regionene som ledd i den kalde krigen (Northedge 1962: 237; Sanders 1990: 93).

Intervensjonen møtte da følgelig raskt massiv motstand fra det internasjonale samfunn. FNs generalforsamling vedtok 2. November 1957 forslaget til resolusjon fra USA, med krav om våpenhvile og full tilbaketrekking fra Egypt. Den amerikanske presidenten Eisenhower hadde allerede i forkant av invasjonen uttrykt skepsis og misnøye rundt Storbritannias planer, mye på grunn av USAs pågående kalde krig med Sovjetunionen (Dumbrell 2006: 53). USA la et uutholdelig press på Storbritannia gjennom å trekke tilbake alle styrker fra regionen, nekte noen form for økonomisk støtte, samt å stoppe all eksport av olje til Europa. Storbritannia var da allerede i en oljekrise som en følge av at Suezkanalen var blokkert. Storbritannia søkte økonomisk støtte gjennom International Monetary Fund, men fikk avslag fra USA. 6. November trakk Storbriannia ut sine militære styrker i Egypt etter massivt press fra FN og USA. Forhandlingene i FN etter krisen tvang Storbritannia til å godta en avtale hvor de måtte gå tilbake på de fleste av de krav de hadde fremsatt før konflikten (www.snl.no 15.03.2014; Curtis 1995: 97).

Før vi ser på hvilke konsekvenser Suez-krisen fikk for Storbritannia og deres utenrikspolitikk, skal vi først se på hvordan Storbritannia anså sin egen situasjon og hvilke alternativer de mente de hadde til rådighet i møte med Egypt og Nasser. Som beskrevet i forrige avsnitt var Storbritannia lite interessert i løsninger gjennom overnasjonale organer, og syntes å ønske å styre prosessen med Egypt utelukkende på egne premisser. Denne taktikken viste seg imidlertid å være en fullstendig feilslått taktikk, da de ble tvunget til retrett av FN og ikke minst USA. Storbritannias materielle kapabiliteter var sterkt redusert etter andre verdenskrig som beskrevet i kapittel to, men Storbritannia valgte allikevel en kostbar intervensjon mot Egypt. I kommende avsnitt skal vi se litt på hva som kan forklare denne taktikken.

4.2 Storbritannias posisjon

4.2.1 Storbritannias relative makt

Storbritannias handlinger høsten 1956 skinte tilsynelatende av selvsikkerhet og tro på egen makt overfor Egypt. Deres maktposisjon i form av materielle kapabiliteter er i 1956 av mindre overbevisende karakter. Som vi så i kapittel to hadde Storbritannia opplevd en kraftig nedgang i relativ makt i forhold til andre stater i etter 1920. Deres økonomiske situasjon var under press, med store kostnader til militær og forsvar. Det finansielle maktsentrumet lå nå i stor grad i USA med de som premissgivere for den finansielle ordenen. På samme måte var deres industri ikke lenger ledende i verdenshandelen (se diagram. 1 og 2). Som diagram 3 også viser var Storbritannia posisjon i forhold til andre stater i fall og Storbritannia var på 50-tallet forbigått av flere i tillegg til USA og Sovjetunionen. Storbritannia var imidlertid seierherrer etter to verdenskriger og var en ledende makt i Europa. Storbritannia hadde også fortsatt kontroll over flere sentrale områder i verden, som Suezkanalen og regioner i Midt-Østen. Taylor (1990) beskriver den britiske situasjonen som ambivalent;

The political decline in Britain in 1945 was probably much more traumatic than the severe financial difficulties. After all, economic decline had been a matter of concern for over half a century. Furthermore, lost economic hegemony had been compensated by political expansion producing the greatest empire the world had ever seen (Taylor 1990: 81).

Storbritannias posisjon kan beskrives som synkende på 50-tallet, men ikke nødvendigvis uten innflytelse på verdenspolitikken. Ikke minst var deres historikk som imperium og hegemoni i aller høyeste grad en faktor i vurderingen i Storbritannias posisjon og makt. Storbritannias relative nedgang var en realitet i tallene, men ikke nødvendigvis i persepsjonen av landet og de ble ansett som en stormakt i av de øvrige maktene i systemet.

4.2.2 Storbritannias rolle i systemet

Som en følge av andre verdenskrig var det politiske systemet under en omstrukturering og omfordeling av makt. De gamle kolonimaktene, inkludert Storbritannia, måtte gi slipp på sin makt til fordel for allierte makter som Sovjetunionen og USA. Storbritannia var bevisst denne endringen og hadde tydelige ambisjoner om egen rolle i de nye maktstrukturene. Et memorandum fra det britiske utenriksdepartementet fra juli 1945 beskriver en plan om å samle de europeiske maktene som en motvekt til USA og Russland.

Because we are numerically the weakest and geographically the smallest of the Great Powers, it is essential that we should increase our strength.. by enrolling the Dominions and especially France, not to mention the lesser Western European Powers, as collaborators with us in the partitite system. Only so shall we be able, in the long run, to compel our two big partners to treat us as equal (Taylor 1990: 89).

Denne planen ble imidlertid skrinlagt og Storbritannia la seg på en linje hvor de søkte innflytelse innen makttriangelet bestående av Russland, USA og Storbritannia. Ved å manøvrere seg mellom USA og Sovjetunionen, kunne Storbritannia dra veksler på deres relative nedgang. Særlig ville et samarbeid med USA ville kunne gi avgjørende sikkerhetspolitiske trygghet. Den britiske statsministeren ga en uttalelse hvor han påpekte at ”by getting our affairs so intervowen with those of United States we would find our ”rock of safety” in a perilous world” (Taylor 1990: 111). Storbritannia ønsket altså å være en maktfaktor gjennom å være et uunnværlig bindeledd mellom USA og Sovjetunionen.

4.2.3 The special relationship

Storbritannia gikk inn Egypt for å sikre sine egne interesser, samt å opprettholde seg stormaktstatus. Som påpekt var de selv i nedgang i materiell forstand, men hadde i gjengjeld sterke samarbeidsavtaler med USA. I forbindelse med Churchills besøk til USA i 1952 utarbeidet amerikanske rådgivere en skisse til hva det anglo-amerikanske samarbeidet skulle innebære for partene. I tillegg til å bekrefte deres interesse om å styrke de vestlige båndene og et partnerskap inneholder også skissen hva man så for seg av forpliktelser overfor hverandres utenrikspolitiske interesser. I følge dette dokumentet lå det mye vilje fra Washington om å støtte Storbritannia i utenrikspolitiske situasjoner, samt at det var i USAs interesse at Storbritannia fortsatt var en makt i verdenspolitikken. Dette samarbeidet la også til grunn forventninger om støtte ved konflikter hvor egne ressurser viste seg å være utilstrekkelige.

In some areas of the world the US carries the major responsibility and therefore exercises the predominant leadership. In Korea, for instance, we would expect the British to support our policies to the greatest possible extent. In Egypt, where the British carry the major responsibility, they would expect the same from us. It is clear that neither country can give a blank check to support the other's policies, but to the extent the alliance or partnership functions successfully the areas of disagreement will be minimized.

It is in our interest to take such measures as we can to strengthen the British position generally and in specific areas, so that they can carry out a large share of the overall responsibility. If it develops that the British are not capable of continuing to exercise responsibility in a given area, we will decide the strategic importance of the area and whether we will be willing to substitute ourselves (as in the case of Greece), or whether there is some other alternative to British responsibility.

Obviously our efforts should be directed toward reducing the number of instances in which British capabilities are unequal to the responsibilities they have undertaken. In any case, one of the advantages of a partnership is that it facilitates the shifting of responsibilities to accord with capabilities (Policy Planning Staff (1951) hentet fra Baylis 1997: 78-79).

Storbritannias planer i Egypt falt imidlertid på tvers av USA ambisjoner i den kalde krigens begynnelse. Midt-Østen, og da særlig Egypt og Syria var en viktig brikke om de to supermaktenes rekruttering til hver sin blokkering. Egypt og Nasser brukte da også aktivt denne rivaliseringen til sin fordel. Storbritannia handlet på tvers av en uttalt vestlig politikk ved å gå militært inn i en stat som sto på vippen mellom USA og Sovjetunionen. Sir Harold Beeley beskriver de sprikende interessene på slik; Eisenhower and Dulles however had a different priority and a wider preoccupation. For them the essential objective was to prevent the Suez crisis from resulting in the expansion of Soviet influence (Beeley 1986: 288). Storbritannia satte også USA og FN i en vanskelig situasjon ved deres intervensjon i Egypt, da de sto i en konflikt med Sovjet og deres militære ekspansjon inn i Ungarn. Det ble vanskelig, om ikke umulig, for USA og det internasjonale samfunn å akseptere at Storbritannia og Frankrike brukte samme taktikk mot Egypt som de forsøkte å hindre Sovjet å gjøre i Ungarn.

Det anglo-amerikanske samarbeidet i var med andre ord en relativ skjør allianse bestående av to stater som hadde meget sprikende motivasjon og målsetninger i deres utenrikspolitiske ambisjoner. Til tross for uttalte planer om gjensidig støtte og styrking av hverandres makt, skapte Suez-krisen store dilemmaer for USA og satte de i en situasjon hvor de måtte prioritere egne langsiktige interesser i Midt-Østen fremfor Storbritannias interesser. Storbritannia syntes i så måte å feilvurdere den kalde krigens betydning og hvilke ambisjoner USA hadde for regionen som Beeley beskriver; "In the three years 1956-8 it became evident that the Middle

East had become so deeply involved in the global contest between the United States and the Soviet Union that in the future Britain would have a secondary and diminishing role ” (Beeley 1988: 286).

4.3 Storbritannias debatter og dilemmaer

4.3.1 Idealpolitikk

FN ble dannet rett etter andre verdenskrig, med Storbritannia som en av de sterkeste initiativtakerne. Storbritannia hadde en sentral posisjon i organisasjonen, som en av fem stater med veto-rett. Storbritannia, sammen med Frankrike, brukte da også denne vetoretten aktivt mot FNs forslag om fredelige løsninger i Egypt (Haugvik 2008b). Storbritannias forståelse av FN og FNs rolle i verdenspolitikken på 50-tallet var i så måte like mye som en instrumentell rolle for å sikre realpolitiske interesser som for en gjennomføring av folkeretten og internasjonale løsninger. Så til tross for Storbritannias aktive engasjement og bidrag til opprettelsen av organisasjonen, ble det tydelig i opptrappingen til krisen i Suez at Storbritannia ikke i utgangspunktet var villig til å akseptere FNs resolusjoner, hvis de var i strid med egne interesser og ambisjoner (Otte 2002: 223). På samme måte syntes det å være liten interesse av å gå inn i internasjonale avtaler som ville kunne bidra til ytterligere forpliktelser for Storbritannia, som Genevekonvensjonen fra 1924 (Otte 2002: 225). Storbritannias idealpolitikk etter andre verdenskrig synes med andre ord å være ikke-eksisterende, til tross for en viss retorikk rundt å bidra i dannelsen av FN.

4.3.2 Sikkerhetspolitikk

I møte med Nasser og hans ambisjoner for Egypt, synes Storbritannia raskt å velge unna andre og mindre ressurskrevende alternativer å møte utfordringen i Suez på. Blackwells gjennomgang av Storbritannias utenrikspolitiske historie i etterkrigsperioden hevder at Storbritannia hadde tydelige ambisjoner om å opprettholde sin prekrigsstatus og fortsette å være en betydelig makt i verden (Blackwell 1993: 110). På grunn av Storbritannias endrede økonomiske situasjon ble det diskutert i styringsinstansene nødvendigheten av å kutte i de utenlandske forpliktelsene. Slike tilbaketrekninger ville imidlertid innebære en risiko for at Storbritannia ble oppfattet som militært svake og avdekke deres sårbarhet i det internasjonale samfunnet. Blackwell skriver at diskusjonene mellom statsminister Bevin og sentrale

sikkerhetspolitiske analytikere landet på at en denne effekten var mindre ønskelig og var i strid med de utenrikspolitiske ambisjonene Storbritannia hadde i etterkrigsårene.

In short, despite warning voices, Bevin, the Cabinet, and the officials of the foreign Office, unable to bring affective perceptions of Britains world role in line with the economic and strategic realities of the postwar world, geared their policies towards sustaining an illusion of power. They believed that the more successful they were in achieving that objective, the more influence the country would retain in world affairs (Blackwell 1993: 111-112).

Til tross for bekymringer rundt forholdet militære forpliktelser og økonomi, synes det allikevel å være lite motstand mot ambisjonene og planene om å opprettholde stormaktstatusen. Denne vurderingen synes også å være vel så mye en sikkerhetsvurdering hvor det var i Storbritannias beste interesse å opprettholde deres illusjon om makt, like mye som en ren kalkulatív feilvurdering av egne ressurser og makt. Suez-krisen skulle imidlertid knuse nettopp denne illusjonen og synliggjorde Storbritannias maktfall for åpen scene.

4.4 Storbritannias aktører

4.4.2 Eden

På slutten av sin karriere uttalte Eden i et TV-intervju at han var en internasjonalist som alltid hadde søkt seg mot fredelige løsninger; "I've been a League of Nations man and a United Nations man, and I'm still the same man with the same convictions, the same devotions to peace. I couldn't be other, even if I wished" (Otte 2002: 223).

Dette utsagnet beskriver de verdiene Eden gikk inn i valgkampen med og som kjennetegnet hans tid i utenriksdepartementet. Edens historikk lå tett bundet opp til historien om både FN og dens forløpere. Under Chamberlains ledelse hevdes det imidlertid at Eden anså potensialet til FN som en tenketank for verdens ledere i realistisk forstand, snarere enn et moralsk opphøyet ideologisk konstellasjon som ikke forholdt realistisk til kriser og konfrontasjoner. Edens forståelse av internasjonalt samarbeid gjennom blant annet FN var ikke som internasjonalist, men snarere som en instrumentell aktør som nevnt tidligere (Otte 2002: 223). Etter andre verdenskrig var det Edens håp at Sovjetunionen, USA og Storbritannia å fortsette deres samarbeid gjennom en tilrettelegging av FN. I løpet av 50-tallet ble det tydelig at dette ikke var et reelt alternativ og Eden støttet seg til muligheten for Storbritannia å opprettholde status gjennom *proxys*. Dette innebar å bruke særlig samarbeidet med USA som et instrument i sin opprettholdelse av status der de selv ikke lenger hadde ressurser. Eden la frem en rapport

for kabinettet i 1952 kalt ” British Overseas Obligations” hvor ambisjonene om å opprettholde britisk posisjon blir bekreftet.

Our aim should be to persuade the United States to assume the real burdens in such organisations, while retaining for ourselves as much political control- and hence prestige and world influence-as we can (Otte 2002: 231).

I Edens tid som statsminister skulle denne ambisjonen og forståelsen av britisk utenrikspolitikk og posisjon bli kraftig utfordret. Eden var et barn av sin tid, hvor Storbritannias opprettholdelse av makt ligger sentralt i politikk og valgte handlinger. Dette gjør seg særlig tydelig i valgene som blir gjort i Suez. Eden fulgte opp den etablerte politiske linjen om å opprettholde britisk makt og posisjon, og viste seg villig til å bruke ekstreme virkemidler for å gjennomføre dette. Self (2010) hevder at Edens atferd i forbindelse med krisen i Suez var et resultat av hans realpolitiske verdenssyn (Self 2010; 53).

Særlig Edens uærlighet rundt det avtalte spillet med Frankrike og Israel ble rettmessig kraftig kritisert og ble da også Edens fall (Hennessy 2000:219-221). Den britiske styringsenheten med Eden i ledelsen synes å ta valg ut i fra en politisk tradisjon det var en konsensus om i den britiske politiske debatten. Suez ble imidlertid beviset på at denne politikken ikke hadde livets rett med tanke på Storbritannias ressurser. Edens største feilvurdering ikke kun av egne ressurser, men av hvilken motstand de skulle møte fra amerikanerne. Som Eden selv beskrev det; ”I certainly made mistakes. One of these was my judgement of what the United States Government’s reaction would be to the Anglo- French intervention” (Otte 2002: 235).

4.6 Hva forklarer Storbritannias valg?

4.6.1 Storbritannias posisjon

Neoklassisk realisme legger en påstand om at staters utenrikspolitiske valg må sees i lys av systemets press. Vi finner flere grunner til at dette gir forklaringskraft i dette tilfellet. For det første var det internasjonale systemet var i 1956 fortsatt preget av en pågående makttrekking etter andre verdenskrig. Den kalde krigen var i sin begynnelse, men det var fortsatt ikke et tydelig bilde på hvor makten sto sterkest. Storbritannias ambisjoner om å bevege seg og ha innflytelse de såkalte sfærene av innflytelse, vitner om nettopp dette uavklarte maktbildet. På bakgrunn av dette vil Storbritannias valg om å beskytte egeninteresser, uten legitimering fra internasjonale institusjoner, være i tråd med det vi kan forvente fra en stat som lever i et anarkisk system. Det anarkiske systemet legger et press på hver enkelt stat for overlevelse, som det kan argumenteres for var en faktor i Storbritannias vurderinger. Det bør også

bemerkes at Frankrike valgte samme taktikk, som jeg vil argumentere for viser til nettopp systemets påvirkning på staters valg også utover det britiske eksempelet.

Neo-klassisk realisme hevder videre at staters valg også er en konsekvens av hvilken posisjon statene har i systemet. Dette er en interessant problemstilling ved Storbritannias fremferd i Suez. For til tross for at Storbritannias materielle kapabiliteter var relativt sett svake og synkende, så hadde de fortsatt en sentral rolle i det internasjonale spillet. Det politiske debattene i Storbritannia vitner om at de britiske politikerne var klar over de begrensede materielle ressursene landet hadde, men at andre land ikke nødvendigvis var klar over dette og på den måten kunne Storbritannia fortsatt opprettholde en illusjon om makt og dermed også innflytelse. Det må også bemerkes at Storbritannia fortsatt var et imperium, med kontroll over flere regioner rundt om verden. Storbritannias valg samsvarer til de forventningene man ville hatt til en mektig stat med store materielle ressurser til å gjennomføre valgt politikk med få samarbeidspartnere. Dette var ikke tilfellet med Storbritannia, hvilket gir en pekepinn på hvorfor taktikken viste seg å være så feilslått. Vi må derfor se nærmere på de mellomliggende variablene vi finner i neo-klassisk realisme for bedre å finne svar på hvorfor Storbritannia tok valget om intervensjon i Egypt.

4.6.2 Storbritannias utenrikspolitiske dilemmaer

I neo-klassisk realisme finner vi mellomliggende variabler som søker å finne årsakssammenhenger i staters utenrikspolitiske valg utover det man finner på systemnivå. I denne oppgaven blir det brukt variabler som ser nærmere på hvilke utenrikspolitiske prioriteringer som kan ha lagt føringer for de britiske valgene. I 1956 sto de britiske politikerne i en spesiell situasjon. Storbritannia var fortsatt et imperium og var ledende for en store områder både i form av kolonier og gjennom Samveldet. Storbritannia var også seierherrer etter to verdenskriger, og var en av få land som ikke var verken beseiret eller okkupert. På den andre siden kom disse seirene med en prislapp som fortsatt preget den britiske økonomien. På samme måte var den britiske industrien og eksport i en nedgangsperiode og Storbritannia gikk med et dundrende underskudd. Som vi så var det en anerkjennelse av at de britiske politikerne at forpliktelsene utenlands og forsvarsutgiftene måtte ned. De britiske debattene synes allikevel å lande på at slike kutt ikke skulle gå på bekostning av landets sikkerhet. Styringsmaktene sto altså mellom å prioritere den britiske økonomien eller å gå på en meget kostbar invasjon, og syntes å bli enige om at det var

viktigere at Storbritannia oppretthold sitt bilde som en sterk stat som var i stand til å beskytte sine interesser. I så måte følger den britiske politikken i 1956 klassisk realpolitikk, og dermed og neo-klassisk realisme. Behovet for sikkerhet i et system i mangel av overnasjonale sikkerhetsnett forklarer de britiske vurderingene og valget de tok. Frykten for å bli ansett som svake ville utgjort en større trussel for den britiske sikkerheten enn å la være.

4.6.3 Makt og persepsjon

De neoklassiske variablene legger også inn en prediksjon om at stater vil vurdere sin posisjon og relative makt basert på statens historikk og politiske system. At Storbritannia handlet ut ifra sin posisjon som stormakt og imperiestat synes sannsynlig og har en høy forklaringskraft på den britiske taktikken. På samme måte samsvarer britisk politikk med Freidbergs funn og teori om at stater vurderer egen posisjon ikke utelukkende på materielle kapabiliteter, som for Storbritannias del i 1956 var synkende, men vel så mye på de sentimentale og subjektive persepsjoner om egen makt i systemet. Den persepsjonelle vurderingen opptrer som Freidberg påpeker ikke mekanisk, men er gjerne utsatt for en viss urytme i forhold til de kalkulative vurderingene. Storbritannias taktikk mot Egypt har da også flere likhetstrekk med en sterk imperiemakt som har en høy gjennomslagskraft for valgt politikk, enn en synkende kjempe med begrensede ressurser som er avhengige av sterke venner for å lykkes i sine kamper. Den britiske historikeren Sir Michael Howard beskriver Storbritannias arroganse, feilvurdering og fall i etterkrigstiden på følgende måte:

It's position at the top of the table in NATO gave it a sense of superiority to its continental allies- countries which it had either conquered or liberated- who sat below the salt. The significance of their economic recovery was underrated. Their plans for the creation of a European Community were treated with contempt. The special relationship with the United States prolonged British delusion of grandeur. It took the humiliation of Suez to bring home the reality of their position in the world and to force belated readjustments (Sir Michael Howard 1994 sitert fra Baylis 1990: 13).

Storbritannias taktikk i Suez fikk som kjent en rekke uheldige konsekvenser for Storbritannia. Særlig ble deres relative makt og fraværet av denne synliggjort og en revurdering av Storbritannias posisjon i systemet ble nødvendig. Hvis man aksepterer premisene til neoklassiske realisme var Storbritannias valg både forventet og forståelige, hva forklarer da Storbritannias ydmykende retrett i Suez? Neoklassisk realisme gir en viss pekepinn på hvor ting gikk galt for Storbritannia. For det første vil jeg argumentere for at det ble begått feilvurdering av betydningen av materielle kapabiliteter. Til tross for at det var en viss

bevissthet rundt problematikken rundt synkende materielle kapabiliteter, ble det allikevel valgt en løsning i Suez som var kostbar og krevde en betydelig høyere pris enn Storbritannia var i stand til å betale. USAs enkle, men meget effektive press på den britiske økonomien viser hvor sårbar Storbritannia i realiteten var. Dette argumentet fører oss til neste sentrale forklaringsvariabel, Storbritannias feilvurdering av samarbeidet med USA og deres lojalitet. FN var organet som offisielt krevde at Storbritannia måtte trekke seg ut av Egypt, men i praksis var det USAs respons som gjorde det umulig for Storbritannia å fortsette trykket i Suez. Denne feilvurderingen av egen posisjon i forhold til USA gjorde det nødvendig for Storbritannia å gå fra å være en premissgiver i et bilateralt samarbeid, til juniorpartner til en betydelig sterkere makt.

4.5 Imperiets endeligt

Storbritannias erfaringer fra Suez er langt på vei en fortelling om sårbarhet i praksis. Som det har blitt skissert i de foregående avsnittene var Storbritannias ambisjoner og politikk om å opprettholde sin stormaktstatus fortsatt gjeldende på 50-tallet. Til tross for synkende materielle kapabiliteter nøy fortsatt landet internasjonal respekt og en viss status fra de øvrige landene. Konsekvensene fra Suez er mange og fikk ringvirkninger på alle områder av britisk politikk. For det første ble Storbritannias rolle og omdømme som seierherrer på ”den riktige siden” unektelig skadet. Den internasjonale fordømmingen av intervensjonen gjorde Storbritannia sårbar i forhold til egen argumentasjon i internasjonale organ også før intervensjonen viste seg å være mislykket for Storbritannia sin del (Sanders 1990: 102). Videre, og kanskje det mest graverende, var punkteringen av imperiemakten Storbritannia. Verden så den en gang så mektige staten som hadde hatt kontroll over ¼-del av verdens landområder bli ydmyket i sitt forsøk på å sikre sine livsviktige områder og interesser. Storbritannias rolle som en samlende leder for en rekke land i Samveldet, som en form for surrogatimperium, som ga makt og posisjon til Storbritannia ble svekket av Storbritannias manglende gjennomføringsevne i Suez (Sanders 1990: 103). Dette igjen påvirket Storbritannias mulighet til å stå imot den kommunistiske blokkeringen i øst, og muligheten til å være en europeisk motvekt og megler mellom USA og Sovjetunionen mistet sin styrke og relevans.

Til slutt må det påpekes at en langvarig effekt av Suez-krisen var Storbritannias evne og selvtillit til å håndtere *svakere* stater. At de hadde mindre ressurser og mindre makt enn

supermaktene USA og Sovjet var ingen hemmelighet, og heller ikke et mål, men at Storbritannia ikke hadde mulighet til å håndtere militære konfrontasjoner med antatt mindre og svakere stater var spikeren i kista for Storbritannias stormaktambisjoner og posisjon (Sanders 1990: 104). Som McNamara påpeker var den psykologiske effekten av Suez Storbritannias største utfordring i etterkant av krisen.

British policymakers had known for years of their underlying weaknesses, but the public image, accentuated by 1940, 1945 and post-war recovery, was of a country that was still a major power. For an Egyptian ex-colonel to twist the lion's tail and get away with it, was palpable and lasting blow to national self-esteem and international prestige (McNamara 2003 : 61)

Som vist i avsnittet ovenfor var konsekvensene av Suez mange og alvorlige for Storbritannia. Storbritannia syntes å ha ønske om å dra nytte av sin imperiehistorie og internasjonale respekt ved å få drahjelp av land som ikke hadde den samme historikken, men til gjengjeld hadde musklene i form av materielle kapabiliteter. USA var den ideelle partneren for denne taktikken. Det er også tydelig at denne taktikken fikk en form av bifall fra USA, som kunne trenge sterke partnere i sitt hjørne i begynnelsen av den kalde krigen. Suez ble imidlertid alt annet en styrking av det anglo-amerikanske samarbeidet. Ikke bare unnlot USA å bidra med sine ressurser, de tok til aktive pressmidler for å tvinge Storbritannia ut av Egypt. Der Storbritannia så for seg en nytteverdi av USAs relative styrke ble det i dette tilfellet deres fall. USAs utenrikspolitiske ambisjoner ikke bare trumfet de britiske, men dro samtidig Storbritannia ned fra sine relative høye posisjon.

Faced with American opposition, the government was forced to back down in humiliating fashion, demonstrating the reality of British dependence on, rather than influence over, The United States (Baylis 1997: 84).

Det anglo-amerikanske samarbeidet var i 1957 i en meget sårbar fase. Den nye britiske statsministeren Macmillan synes allikevel å være positivt innstilt til å fortsette et partnerskap med USA hvor Storbritannia kunne ”play Greece to Americas` s Rome”. (Baylis 1997: 84) Storbritannias nye utenrikspolitiske strategi post-Suez synes å gå imot et tettere samarbeid med den overlegent sterkere USA. Storbritannia gikk fra å ha ambisjoner om å kunne utøve en stor innflytelse på verdenspolitikken alene, til å gå med på en rolle som juniorpartner til USA, men allikevel kunne beholde mer innflytelse i det internasjonale spillet enn de ville få til alene.

Kapittel 5 VIETNAM

I denne casen går vi inn i Storbritannias valg og repons overfor en amerikansk forespørsel om militær assistanse i den pågående Vietnamkrigen. I motsetning til Suez, var Vietnamkrigen et amerikansk initiativ og ansvar. Men på samme måte som i Suez kommer forespørselen med bakgrunn i et etablert anglo-amerikansk samarbeid som innbød til visse forpliktelser og forventninger. Neoklassisk realisme sine variabler vil i denne sammenhengen gi forventninger til at Storbritannia følger opp forespørselen til den militære supermakten USA, for å sikre egen overlevelse i det internasjonale systemet. Storbritannia valgte imidlertid å avslå den amerikanske forespørselen og dette avsnittet skal se litt på de ulike elementene som kan forklare dette noe uventede valget fra britisk side.

5.1 Vietnamkrigen

Vietnamkrigen startet som en konflikt mellom det nordlige og sørlige Vietnam etter Frankrikes uttrekking av området på begynnelsen av 50-tallet. Borgerkrigen eskalerte imidlertid raskt til en intervensjonskrig med flere nasjoner bak de to blokkeringene i Vietnam. Den nordlige delen av Vietnam var under særlig Sovjets og Kinas beskyttelse som den kommunistiske blokkeringen. I 1965 gikk amerikanske styrker inn i Sør-Vietnam sammen med blant andre Australia og Sør-Koranske styrker. USA fryktet en dominoeffekt i regionen hvor den kommunistiske siden i den allerede pågående kalde krigen ville få kontroll over området. USA og Sør-Vietnam slet imidlertid med å nedkjempe motstandere og trakk seg ut av området i 1973 etter nærmere 10 år med militært engasjement i Vietnam (www.snl.no 29.03.2014).

Vietnamkrigens argumentasjon og dens varighet var bakgrunnen for en folkebevegelse mot krigen og mot militærbruk generelt som preget en hel generasjon. USA og deres politiske ledere var under et konstant press fra egen befolkning og velgere. Bevegelsen spredte seg og fikk tak i de fleste vestlige land, hvor store grupper demonstrerte mot bruken av militærmakt generelt og mot USAs intervensjonspolitik spesielt.

I desember 1964 kom USA og president Johnson med en forespørsel Storbritannia om å bidra med militære styrker i Vietnam. Storbritannia og statsminister Wilson ga en negativ respons på denne forespørselen, med begrunnelser i egen økonomi og idealpolitiske forpliktelser. De var imidlertid villig til å bidra med helsepersonell og andre ikke-militære bidrag. USA

henvendte seg på nytt til Storbritannia, og understreket at de ønsket militære bidrag om så av symbolske størrelser da dette ga et betydeligere sterkere signal internasjonalt, et sårt tiltrengt *propaganda-coup* overfor både andre stater og motstanden i egen befolkning. Storbritannia ga tilbakemelding om at militære styrker ikke var mulig (Sanders 1990:175). Storbritannia var imidlertid ivrige i å delta i konflikten som meglere mellom (Schwartz 2003: 232). Storbritannia og Wilson var, i motsetning til andre vestlige stater, også forsiktige med å fordømme de amerikanske aksjonene i Vietnam og forsvarte i mange tilfeller USAs rett til å slå ned på aggressivitet i regionen.

Storbritannia hadde etter 2.verdenskrig opplevd en rolleendring, som Suez-krisen ble et tydelig bilde på, hvor utenrikspolitikken nå i større grad var avhengig av avtaler og allianser med andre land i motsetning til det gamle imperiets suverene maktmuligheter. Særlig viste Suez Storbritannias avhengighet til den voksende supermakten USA. I følgende avsnitt skal vi se på hva som kan gi en forklaring på hva som gjorde at Storbritannia og deres ledere valgte å avslå deres mektige og rike venn i vest.

5.2 Storbritannias posisjon

5.2.1 Storbritannias relative makt

Storbritannia opplevde på 60-tallet en stagnering i deres industrielle potensiale og økonomiske vekst (se diagram 1, 2 og 3). Til tross for en vekst i absolutte termer hadde den britiske industrien stagnert etter verdenskrigene. Storbritannias økonomiske vekst var til eksempel kun halvparten av vekstraten til Frankrike og Tyskland. Økonomen Nicholas Crafts forklarer den britiske stagneringen med en kombinasjon av mangelen på konkurranse i visse nasjonaliserte sektorer, svake industrielle relasjoner og utilstrekkelig med yrkesfaglærte (Crafts 2002). Stagneringen gjorde at Storbritannia gjennom 60-tallet var rammet av flere og alvorlige kriser på pundet, og de ble da også tvunget til å de-evaluere pundet som et svar på dette. En annen respons fra styringsenhetene for å stimulere den britiske økonomien var å styrke samarbeidet med handelsallianser, da særlig i Europa. Handelen innen samveldet var på halvert siden 1945, mens handelen med land i European Economic Community (EEC) var doblet. Dette skiftet i handelen gjorde det nødvendig for Storbritannia å forbedre sine forhold til det europeiske handelsforbindelser, på bekostning av de imperiale sirklene Storbritannia historisk hadde forholdt seg til (Economics Help 2010). Storbritannias materielle ressurser målt i handel, industri og økonomi var på 60-tallet under et betydelig press og det var

nødvendig for de britiske styringsmaktene å tenke nye løsninger hva angikk økonomi, handel og forbindelser.

Med tanke på Storbritannias militære ressurser var disse også preget av den britiske stagneringen. USA hadde imidlertid under Korea-krigen noen år tidligere lagt et sterkt press for å få Storbritannia til å øke sine militære ressurser, for å kunne være en maktfaktor i den pågående kalde krigen. Barnett beskriver imidlertid denne opprustningen som lite hensiktsmessig med tanke på Storbritannias økonomiske situasjon; ” The overall burden was more than the economy could bear without inflation and harm to the balance-of-payments and reserves” (Barnett 2002: 145). Som tabell 3 viser var Storbritannias forsvarsbudsjett i sammenligning med USA i beskjedne former og var en budsjettpost som heller ikke opplevde noen økning på 60-tallet.

Storbritannias materielle kapabiliteter var ikke tilstrekkelige for å være sikret maktinnflytelse for Storbritannia. Som diagram 3 viser tydelig var Storbritannia ikke lenger en stormakt, selv ikke i europeisk målestokk da de har blitt forbigått av flere europeiske stater. Til sammenligning hadde Frankrike, Vest-Tyskland og Italia dobbelt så høy årlig vekst gjennom 60-tallet, på rundt 5% mot Storbritannias 2,3 % (Sanders 1990: 145). I motsetning til situasjonen før Suez var nå også Storbritannias økonomiske stagnering et velkjent faktum, og samarbeid var Storbritannias eneste reelle alternativ for den videre utenrikspolitikken. Ved tapet av gamle sentrale britiske baser rundt i verden var heller ikke Storbritannia av samme geo-strategiske interesse i det internasjonale sikkerhetspolitikken. Hvem man skulle samarbeide med og hvilke premisser som lå i disse samarbeidene var imidlertid ikke gitt. Som de neste avsnittene vil vise, var ikke Storbritannias ambisjoner om å utøve en vesentlig innflytelse i verdenspolitikken borte til tross for deres nedgang i relativ makt.

5.2.2 Storbritannias rolle i systemet

Storbritannias mulighet til å ta i bruk sine økonomiske eller militære ressurser for å hevde seg i den internasjonale politikken var på 60-tallet ikke lenger et alternativ. Som vi fant ved forrige case, ble Storbritannias maktunderskudd en realitet for verdens stater og deres posisjon i systemet var oppe til revurdering. Storbritannias relative nedgang var ikke lenger kun et faktum for Storbritannias politiske enheter, men en realitet for det internasjonale samfunnet og de øvrige statene i systemet. Som Sanders (1990) påpeker at; ”The United

Kingdom had slipped so far down the GDP "league table" that it was clearly no longer anything more than "just another European power" (Sanders 1990: 231).

Dette vil imidlertid ikke si at Storbritannia sto helt uten posisjon i det internasjonale samfunnet. De kunne fortsatt veie inn som en maktfaktor i den internasjonale politikken og som de kommende avsnittene vil vise, var da også dette et uttalt ambisjon i den britiske utenrikspolitikken. Det internasjonale klimaet på 60-tallet var imidlertid i en spesiell situasjon, hvor makten i all hovedsak var fordelt mellom to supermakter, USA og Sovjetunionen. De fleste stater ville ha lite å stille opp mot disse maktblokkene, og særlig gjeldende var dette for Storbritannias alternativer, som da i tillegg sto i en stagnasjon. Hughes beskriver de britiske politiske ambisjonene på følgende måte;

From October 1964 until January 1968 the Labour government sought to preserve the UK's status as a world power. Its efforts overstretched the British armed forces, which already had to cope with the two conflicts Britain was involved in Borneo and South Arabia. Wilson's Cabinet endorsed two crucial decisions affecting British defence policy (Hughes 2009: 85).

5.2.3 EEC

Som vi så i et tidligere avsnitt hadde Storbritannia opplevd en endring i sin handelsandeler, hvor Europa hadde tatt over majoriteten av Storbritannias handel. Ikke overraskende ønsket Storbritannia seg inn det europeiske økonomiske samarbeidet for å få en økt innflytelse på sine handelsområder. Storbritannia søkte medlemskap i European Economic Community (EEC) i 1963, men fikk avslag etter veto fra Frankrike og president De Gaulle. I 1966 startet på nytt forhandlingene om et britisk medlemskap og det syntes å være en positiv innstilling Storbritannia blant flere europeiske land. Frankrike var imidlertid skeptisk til å slippe inn Storbritannia. Frankrike utøvde en sterk kontroll over EEC og fryktet britisk medlemskap ville svekke deres relative makt (Schulz 2010: 279-281). Frankrike uttrykte også bekymring over Storbritannias nære forhold til USA, og satte den britiske lojaliteten til Europa i tvil. I 1966 argumenterte Storbritannia og Wilson for at et britisk medlemskap vil styrke EEC generelt og Frankrike spesielt, men mislyktes i å betrygge den franske presidenten Charles de Gaulles (Ellison 2007: 149-152).

EEC sto også som en potensiell sikkerhetsallianse for flere europeiske land, så også for Storbritannia. Den britiske statsministeren Wilson presenterte til den franske presidenten et scenario hvor de to landene sammen kunne opptre som en motvekt til de to supermaktene,

USA og Sovjetunionen, og sammen bli sterke nok til å utøve en vesentlig rolle i verdenspolitikken. Wilson korrespondanse til den franske presidenten vitner om et forsøk å spille på Frankrikes ønske om makt og frykt for å bli forbigått av USA og Sovjet.

Unless Britain and France pulled their full weight, in the most complete sense of that word, and did so not only within the alliance but also more generally. Europe had an even wider role to play in the world at large; but she would not be able to play unless she were powerful- and that meant economically powerful. The task of the great European Powers- of France and Britain- was not to be mere messengerboys between the two great Powers. They had a bigger role to play- and other nations wished them to play it- than merely waiting the anterooms while the two great Powers settle everything direct between themselves (Ellison 2007: 121).

5.2.4 The Special Relationship

Der Frankrike hadde tydelige motforestillinger til Storbritannias rolle og eventuelle innflytelse i det europeiske samarbeidet, var ikke dette et motsetning for USA, snarere tvert imot. USA så for seg et scenario hvor Storbritannia ville kunne fungere som et bindeledd mellom USA og Europa. Storbritannia hadde USAs støtte ved sine forsøk på å komme inn i EEC og USA betraktet et sterkt Storbritannia som en ressurs for deres ambisjoner.

It was in America's fundamental interest, the secretary avowed, that Britain maintain its world position as an end in itself and as an encouragement to other European states to play a role beyond Europe, an aspiration shared by both London and Washington (Ellison 2007: 143).

Først og fremst var det i amerikanernes interesse at sentrale stater i Europa, og da aller helst Storbritannia, var sterke nok til å stå imot sovjetisk ekspansjon på det europeiske kontinentet. Det anglo- amerikanske forholdet hadde i tillegg en rekke andre formål og fordeler for begge parter. Som vi påpekt tidligere var det The special relationship i utgangspunktet et militært samarbeid. Dette var i aller høyeste grad også tilfelle på 60-tallet, til tross for, eller på grunn av at Storbritannia ikke lenger var en militær makt. Storbritannias sikkerhetspolitikk var avhengig av en sterkt NATO, og NATOs makt var avhengig av en høy amerikansk forpliktelse til alliansen. Storbritannia hadde også gjennom 50-tallet investert, som et forsøk på å opprettholde en stormaktstatus, i atomvåpenutvikling. På 60-tallet var imidlertid de britiske styringsenhetene nødt til å innse at de ikke hadde de økonomiske ressursene til å gjennomføre atomprogrammet. Et atomsamarbeid mellom USA og Sovjetunionen gjorde det mulig å for USA å nyttiggjøre seg av den britiske kompetansen og Storbritannia fikk den nødvendige økonomiske støtten til en videreutvikling av atomvåpen-teknologien (Sanders 1990: 146-147).

Nassau-avtalen fra 1963 ga Storbritannia militære, økonomiske og produksjonsfordeler i samarbeid med USA. Avtalen sikret Storbritannia en stor militært produksjonsavtale, samt et samarbeid om atomvåpenutvikling og generell informasjonsutveksling (Sanders 1990:173). Denne avtalen befestet det 'spesielle forholdet' og avtalen var da også de Gaulles beste argument for å nekte Storbritannia medlemskap i EEC i 1963. Til tross for USAs manglende støtte til Suez var forholdet mellom de to statene gjenopprettet og på sitt varmeste i forkant av Vietnamkrigen. USA ga imidlertid tydelige uttrykk for sin misnøye over Storbritannias avslag til å bidra i Vietnam. Sanders viser til den amerikanske frustrasjonen gjennom et uttalelse fra statssekretær Dean Rusk som sa ; "All we needed was one regiment...don't expect us to save you again" (Sanders 1990: 175).

Fra et amerikansk ståsted var Storbritannias avslag til å bidra med militære styrker i Vietnam et tydelig brudd på hva som var forventet av en partner og alliert. Det har også blitt tydelig at Storbritannia ikke syntes å være i posisjon hvor de kunne operere fritt på tvers av allianser og internasjonal sikkerhetspolitikk. Storbritannia var allerede i en sårbar situasjon, da de fortsatt opplevde en relativ maktnedgang. Den britiske økonomien var stagnert og var for lenge forbigått av de øvrige europeiske statene. Storbritannia hadde heller ikke fått innpass i det europeiske samarbeidet og de øvrige europeiske statene hadde lite å vinne på hjelpe Storbritannia ved en eventuell krise. Storbritannia hadde i så måte lagt sin sikkerhetspolitikk i NATOs hender, som igjen var avhengig av en fortsatt sterk amerikansk støtte. Den britiske økonomien var avhengig av amerikanske bidrag, og den britiske sterlingen var sterkt knyttet til dollarkursen. Den britiske debatten viser også at det lå en bevissthet rundt det skjeve maktforholdet og at konkrete planer ble lagt på hvordan Storbritannia skulle møte og tjene på USAs makt.

The Unites States is so much the most power nation in the Western Camp that our ability to have our way in the world depends more than anything else upon our influence uopn her to act in conformity to our interests (Steeringrapporten sitert fra Baylis 1997: 98)

Fra et britisk utgangspunkt vil dette i all hovedsak være faren for å bli en amerikansk "satellitt" (Baylis: 102) med lite reel innflytelse, samt en svekkelse av europeiske allianser. I følge Steeringrapporten blir to løsninger presentert til disse problemene:

a) we place no hostages in their hands which in the last resort are vital to us; b) we make clear to the United States, whenever necessary, that interdependence is not so much our prime interests that we are prepared to sacrifice all the rest to it (Baylis 1997: 101-102).

I de neste avsnittene skal vi utforske hva som kan finnes av innenrikspolitiske variabler som kan forklare hva som fikk Storbritannia til å trosse sin mektige og nødvendige partner USA. For som Ellison bemerker; "Johnson became increasingly annoyed with Wilson's frequent attempts at mediation of the Vietnam conflict, suspecting that Wilson's impulse came from domestic politics and his need to appease Labour's left wing" (Ellison 2003: 232).

5.3 Storbritannias debatter og dilemmaer

5.3.1 Idealpolitiske forpliktelser

Genevekonvensjonen fra 1954 samlet en rekke land for å finne løsninger på flere internasjonale problemer, da særlig utfordringene i Indo-Kina. Avtalen fra Geneve var først og fremst en kjøreplan for å sikre selvstendighet i Vietnam etter Frankrikes uttrekking fra landet. I denne kjøreplanen lå det imidlertid også flere forpliktelser til verdenssamfunnet i den pågående konflikten. Statene som underskrev traktaten lovte blant annet å ikke innføre militært personell eller våpen til landet. Punkt fire i traktaten sier; "The Conference takes note of the clauses in the agreement on the cessation of hostilities in Viet-Nam prohibiting the introduction into Viet Nam of foreign troops and military personnel as well as of all kinds of arms and munitions" (Genevekonvensjonen 1954).

Formålet med traktaten var først og fremst å sikre at flere land i Indokina fikk en fredelig overgang fra å være kolonistat til selvstendige stater. Landene som utarbeidet og skrev under traktaten ønsket at de berørte landene fikk mest mulig frihet og mulighet til å styre sin egen fremtid og det var da nødvendig å holde alle andre land ute av regionen. Denne kjøreplanen ble imidlertid vanskelig å gjennomføre i praksis da landene i Indokina raskt ble en del av den kalde krigen, med overført betydning for de to blokkeringene. Storbritannia argumenterte for at verdenssamfunnet skulle holde seg ute av områdene og ledet an for å få traktaten signert i tråd med en internasjonalistisk utenrikspolitisk linje. Storbritannias lovnader om å følge Geneve-konvensjonens traktat ble en av Storbritannias hovedargumenter i deres avslag til USA. Kina, Russland og USA gikk imidlertid ikke med på traktatens premisser og skrev ikke under.

5.3.2 Sikkerhetspolitikk

De foregående avsnittene har vist at Storbritannia sto overfor flere veivalg i form av både allianser, forpliktelser og egen rolle i den internasjonale politikken. I tillegg til å velge mellom fokus på gamle kolonistater og nye handelsmarkeder, sto de også i et veiskille med tanke på at de nå hadde det behov for sikkerhet utover det de selv kunne stå for. Etter andre verdenskrig gikk Storbritannia inn i en rekke sikkerhetsavtaler som forpliktet Storbritannia til å støtte sine gamle kolonistater i møte med den kommunistiske trusselen. SEATO og CENTO-avtalene var britiske forsikringer om å sikre statene i henholdsvis Midt-Østen og Indokina. Disse forpliktelsene kan allikevel sees som et britisk forsøk på å minske sine militære forpliktelser og utgifter. Gjennom å få med blant annet USA i CENTO-avtalen kunne de militære kostnadene nå deles med flere (Sanders 1990: 228). Nedbyggingen av de britiske forsvaret gjorde det nødvendig å ha skape gode allianser. Sanders beskriver Storbritannias sikkerhetspolitikk på 60-tallet på følgende måte;

In these circumstances it was virtually inevitable that the government would soon seek to reduce the scope of Britain's defence efforts in order to concentrate on the one theatre – Western Europe and the North Atlantic- that was clearly of the most immediate relevance to the security of the United Kingdom itself (Sanders 1990: 228).

Den viktigste brikken i den britiske sikkerhetspolitikken etter den andre verdenskrigen var, som Sanders påpeker, forsvarsalliansen NATO. NATO var imidlertid et amerikansk initiativ og dens styrke lå ikke bare i den amerikanske økonomiske støtten til alliansen, men også til den amerikanske militære styrken. Et NATO uten USA ville i praksis gjort Storbritannia, som de fleste andre vestlige land, ekstremt sårbare overfor nye trusler. Under den kalde krigen var det imidlertid liten fare for at USA trakk seg ut av en sterk forsvarsallianse.

5.4 Storbritannias politiske aktører

5.4.1 Labour

I oktober 1964 vant Labour valget med Harold Wilson som statsministerkandidat. Seieren var kun med et flertall på tre parlamentsmedlemmer. Partiet hadde under valgkampen vunnet terreng med en retorikk om nye, dynamiske løsninger for fremtidens Storbritannia. Partiet presenterte nye modeller og reformer for den stagnerte økonomien, med fokus på nyskaping og teknologi. Labour-partiet argumenterte for at landet skulle hevde seg i verdenspolitikken med en ny og bedre versjon av seg selv, med blant annet en distansering fra det gamle imperiefokuset i britisk utenrikspolitikk, hvor prosessene med de-kolonialisering ikke bare

var uunngåelig, men ønskelig. Storbritannias nye rolle var, ifølge 60-tallets Labour, som en teknologisk, innovativ ledestjerne for de gamle industrilandene som kunne innta en ny økonomisk maktposisjon (Hughes 2009: 1).

Den nye Labour-regjeringen arvet imidlertid et Storbritannia i økonomiske vanskeligheter, med en statsgjeld på over 800 mill pund. Faren for en de-evaluering av pundet preget den nye regjeringens strategier for landets utenriks-og sikkerhetspolitikk (Hughes 2009: 34). Labour, med Harold Wilson i front, la i sin valgkampanje frem modeller hvor handel med gamle kolonier og land i Samveldet skulle ivareta Storbritannias utenrikspolitiske interesser fremfor en militær eskalering i den kalde krigen (Hughes 2009: 34). Med et fortsatt sterkt NATO i ryggen hevdet Labour at det ikke ville være nødvendig noen ytterligere sikkerhetspolitikk, i motsetning til de andre vestlige land som rustet opp i den kalde krigen. Labour kjørte i så måte en spesielt internasjonaltistisk linje inn i sine første år som regjeringsparti.

Labour-partiet på 60-tallet var i aller høyeste grad preget av den tiden den eksisterte i, og må sees i kontekst med en relativt radikale strømningene som hadde fått feste i samfunnet generelt. Labour-partiet hadde også tydelige blokkeringer som lå til det ytterste venstre i det politiske landskapet. Partiet var todelt innad, en tydelig venstre-orientert gruppering, som Harold Wilson tradisjonelt hadde blitt assosiert med. Denne grupperingen ønsket å bryte med det konservative verdisettet de tok over for og argumenterte for en sosialistisk tilnærming (Vickers 2008). Venstresiden av partiet ga uttrykk for et antiimperialistisk og internasjonaltistisk perspektiv på britisk utenrikspolitikk. Labours partiprogram fra 1964 lovet en stopp på kolonialismen, et mål om å dempe oppbyggingen av den kalde krigen, nye initiativer på nedrustning og lederskap i FN. Labour-partiet ønsket en økt instrumentell og funksjonell rolle til FN, med en større innflytelse på verdenspolitikken for å dempe de anarkiske trekkene det da fungerte under (Labour 1964 ; Vickers 2008: 44). I praksis ble imidlertid Labour idealistiske verdier satt under press i møte med den real-politiske virkeligheten. Dette bidro til en ytterligere polarisering av partiets blokkeringer, som igjen gjorde det vanskelig for partiet å skape et samlet og tydelig politikk (Hughes 2009: 35). Partiet var i hele sin regjeringstid og preget av interne stridigheter, balansegang ved politiske veivalg og lite erfaring med å være et parti i posisjon. På 60-tallet ble Labours verdier satt på prøve i møte med en verden i kald krig, og Vietnam ble en prøvestein for Labours verdier og politiske forankring.

5.4.2 Wilson

Harold Wilson hadde en historikk fra Labours venstrevridde og radikale blokkering. Under Genevakonferansen i 1954 hadde nettopp Wilson argumentert for at det ikke var i britisk interesse å ta del i opptrappingen til den kalde krigen, hvor han kom med følgende uttalse; ”we must not join with nor in any way encourage the anti-Communist crusade in Asia”(Ellis 2004: 7). Wilson syntes imidlertid å ha modifisert sitt standpunkt og var i 1964 mindre klar på sin avstand til amerikanske aksjoner i Vietnam og la seg i praksis på den foregående politikken til det konservative Torypartiet (Vickers 2008: 45). I motsetning til sine konservative forgjengere hadde Wilson en akademisk skoleing og ikke en militær utdanning, og følgelig hadde Wilson et fokus på Storbritannias sosio-økonomiske utfordringer og mindre på utenrikspolitiske og militære vurderinger (Hughes 2009: 46).

Wilson hadde tidligere i sin politiske karriere også argumentert for og kjempet for en styrking av forholdet til Sovjetunionen. I Wilsons artikkel fra 1952 argumenterer Wilson for at det vil være nødvendig for å britisk økonomi å se mot øst og satse på handle med land under østblokken for å få en ”greater freedom to develop trade with non-dollar” (Wilson 1952 sitert fra Hughes 2009: 47). I statsministerembete tok imidlertid Wilson i bruk mindre tydelig retorikk og syntes å være interessert i en balanse med flere av sine samarbeidspartnere både i Europa og over Atlanteren. Wilson dro da også til Washington i 1964 med hensikt om å ”reassure Johnson regarding his reliability as an ally” (Hughes 2009: 49).

Vietnamkrigen satte Wilsons balansegang, som Labourpartiet generelt, i ubalanse. USAs forespørsel om å bidra i konflikten med militære styrker var en utfordring for Storbritannias, Labours og Wilsons utenrikspolitiske taktikk. Den britiske politikken, på alle nivåer, bar preg av motstridende interesser, forskjellige verdivalg og valg av partnere. Ved Vietnamkonflikten ble Wilson og Labour styrt av sine idealpolitiske forpliktelser, og da særlig deres inngåelser av Genevekonvensjonen og deres visjoner for et sterkt FN. Labour, og Wilson, var valgt inn som regjeringsparti som representanter for internasjonalistiske, anti-militære og anti-imperialistiske verdier. En militær deltagelse i Vietnam for å støtte USA ville i praksis ha brutt med de fleste av både Labours og Wilsons valgløfter og kjerneprinsipper. Det har imidlertid blitt tydelig i de foregående avsnittene at dette valget allikevel ikke var gitt, da både Labour og Wilson synes å være bekymret for en britisk fremtid uten USA som alliert. Hughes beskriver det Wilsons hodebry på følgende måte;

Wilson's response to the Vietnam War was strongly influenced by competing pressures. He was obliged to demonstrate diplomatic support for the policies of Britain's most powerful ally, but he was also aware that Labour opposition to America's war in Indochina was spreading from the hard left to the mainstream within the party (Hughes 2009: 59).

Det må imidlertid nevnes at selv om ikke Labour og Wilson deltok med militære ressurser i USA og på den måten ikke etterfulgte USAs søken etter moralsk støtte, var aktørene i britisk utenrikspolitikk forsiktige med å fordømme USAs fremferd i Vietnam. USAs krig mot kommunismen i Indochina brøt med mange av Labours kjerneverdier, men Storbritannias realpolitikk i form av økonomi og sikkerhet var fortsatt sterkt knyttet opp mot USA.

5.6 Hva forklarer Storbritannias valg?

Storbritannias utenrikspolitikk på 60-tallet var som vi har sett i en uvant situasjon. Der de før kunne ta valg utelukkende på egne ressurser og egne interesser, var nå nødvendig å balansere forskjellige interesser opp mot hverandre. Denne balansegangen finner vi igjen ved alle aspektene ved britisk utenrikspolitikk på 60-tallet. Særlig interessant er Storbritannias helt tydelige avhengighet av sterke forsvars- og sikkerhetsallianser. Til tross for en uttalt taktikk om å søke seg mot Europa, var forholdet til USA i aller høyeste grad viktig for den britiske sikkerhetspolitikken. Så langt har mange av Storbritannias interesser, forpliktelser og hensyn blitt skissert, som igjen gir et bilde av hvilke vurderinger som ble gjort i forbindelse med Vietnam. Vi skal allikevel se litt nærmere på hvordan det var mulig for en stat i en allianse med en overlegen større partner å nekte deltagelse i en militær aksjon. I de neste avsnittet skal vi på hvilke hensyn som syntes å veie tyngst for Storbritannias politikk og om dette samsvarer med en forventet atferd ut ifra de neo-klassisk realisme variablene denne oppgaven henter sine forventninger fra.

5.6.1 Storbritannia i systemet

I neo-klassisk realisme finner vi antagelser om at systemet og staters posisjon i systemet vil kunne forklare staters utenrikspolitikk. Søken etter makt, innflytelse og overlevelse i det anarkiske systemet vil være bakgrunnen for staters vurderinger i møte med andre stater. Vi skal se litt på hvordan Storbritannia og deres valg i Vietnamkrigen kan forklares ut ifra systemets press og Storbritannias posisjon i dette systemet. Som vi så ved tidligere avsnitt var Storbritannias materielle kapabiliteter og makt vært synkende i en lengre periode og Storbritannias finansielle ressurser på 60-tallet var i en meget sårbar situasjon. Storbritannias utenrikspolitikk på 60-tallet var tydelig preget av deres behov for å samarbeid og allianser,

noe som også kan tilskrives deres posisjonsfall. I motsetning til situasjonen og vurderingen før Suez sto nå Storbritannia uten ressurser til å stå alene i det internasjonale politiske systemet. Fra dette utgangspunktet er Storbritannias avslag til deres mektige partner USA et uforventet valg. Når man i tillegg ser Storbritannias avhengighet til et fortsatt sterkt NATO, hvor USAs forpliktelser var essensielt opplevtes valget som noe irrasjonelt fra Storbritannias sin side. Gitt deres situasjon som en synkende makt som var avhengig av allianser for overlevelse ville et bidrag til USAs militære aksjoner vært, ifølge neo-klassiske realisme, det forventede valget. USA på sin side ga også tydelig uttrykk om at dette var forventet fra Storbritannia, da et signal til omverdenen til om at Storbritannia sto sammen med USA var et premiss i det spesielle forholdet mellom de to landene. Ut ifra neo-klassisk realisme sine premisser om overlevelse i systemet med de sterkeste stater som premissgivere i allianser faller Storbritannias valg på siden av hva vi kunne forventet. Vi må derfor se på hvilke andre faktorer som kan forklare Storbritannias valg.

Empirien har vist at Storbritannias utenrikspolitikk mente at de ikke sto uten alternativer, og dette tar oss til neste premiss i den neoklassiske realismen; *maktmaksimering* og *innflytelsesmaksimering*. For til tross for at det Storbritannia var i en slik posisjon at de hadde behov for allianser var det imidlertid ikke gitt hvilke allianser de skulle investere i. Storbritannias ønske om deltagelse i EEC og et tettere samarbeid med Frankrike, vitner om Storbritannias ambisjoner om å fortsatt kunne være en maktfaktor, om så i europeisk sammenheng. Sannsynligheten for å kunne utøve innflytelse i den europeiske politikken og bli en ledende europeisk makt var i betydeligere større enn ved å utøve innflytelse hos de to supermaktene i verdenspolitikken. Frankrike utviste en skepsis til det anglo- amerikanske samarbeidet og ved å ikke etterfølge USAs forespørsel kunne Storbritannia vise til en europeisk lojalitet. Dette var imidlertid ikke en del av Storbritannias argumentasjon overfor USA og Storbritannia var da heller ikke tatt inn i EEC ved dette tilfellet. Selv om det vi kan finne argumenter for at Storbritannia handlet ut ifra systemets press og Storbritannias endrede maktposisjon, gir ikke dette alene noen fullstendig bilde eller forklaring på Storbritannias valg.

5.6.2 Storbritannias utenrikspolitiske dilemmaer

Neo-klassisk realisme tar i bruk mellomliggende variabler for å lettere å finne forklaringer på utenrikspolitiske valg som ligger utenfor systemnivået. I denne oppgaven bruker vi variabler som går på politiske debatter på et statsnivå for å sette Storbritannias atferd inn i et større perspektiv. På 60-tallet sto Storbritannia i flere valg, som blant annet valg av allianser. Britisk utenrikspolitikk var imidlertid begrenset av andre hensyn enn kun allianseforpliktelser. Storbritannias forpliktelse til Geneve-konvensjonen fra 1954 var både i argument og praksis et uoverkommelig hinder for militær deltagelse i Vietnam. Å gå tilbake på en avtale som Storbritannia selv hadde tatt initiativ til og kjempet for ville skapt et legitimitetsproblem for britisk utenrikspolitikk, uavhengig av partitilhørighet. På samme måte hadde Storbritannias forpliktelser overfor gamle kolonistater som satte Storbritannia i en klemme overfor USAs forespørsel. Storbritannias balansering mellom ulike interesser, verdier og forpliktelser kjennetegner hele denne perioden i britisk politikk og synes gjentatte ganger å ha gitt Storbritannia politisk hodebry.

Storbritannia hadde en uttalt en ambisjon om å gjøre seg gjeldende i den europeiske politikken, og de var like fullt ærlige på at de ønsket et videre samarbeid og sikkerhet fra USA. I tilfellet med Vietnam ble altså Storbritannia tvunget til å ta et valg mellom sine idealpolitiske hensyn og sine sikkerhetspolitiske vurderinger. Labour gikk til valgkamp på nettopp de idealpolitiske holdningene og vi skal derfor se nærmere på de variablene som ligger på aktørnivå for å se hvilken effekt Labour og Wilson hadde på den valgte politikken.

5.6.3 Storbritannias aktører

Videre i analysen om Storbritannias avslag til USA må vi vurdere i hvor stor grad det valget kan tilskrives Storbritannias sentrale politiske aktører. I neo-klassisk realisme ligger det et premiss om at politiske aktører må tas med i vurderingen om et stats utenrikspolitiske vurderinger, da det er faktisk mennesker i posisjon som skaper og gjennomfører politikk. Først må det bemerkes igjen at 60-tallet sto i en helt spesiell tidsånd. En verdensomspennende bevegelse, kjennetegnet av særlig ungdommers og studenters kamp mot imperialisme, ekspansjonisme, krig og amerikanisme gjorde seg også gjeldende i den britiske samfunnet. Labour-partiet på 60-tallet med Wilson som frontfigur hadde gjennomført en valgkamp og vunnet valget med nettopp slike relativt radikale verdier. Et militært bidrag til en krig som var internasjonalt fordømt og så til de grader gikk på tvers av partiets verdier ville i praksis slått beina under hele Labours politiske plattform. Til tross for interne stridigheter og blokkeringer,

var militær deltagelse i Indokina imidlertid ikke en av stridsområdene. På samme måte hadde Labour argumentert for et sterkere FN, med en økt instrumentell rolle i internasjonale konflikter. En støtte til USAs intervensjonspolitik, var i så måte heller ikke kompatibelt med Labours politikk.

Det er imidlertid viktig å ta med at selv om Vietnamkonflikten helt tydelig brøt med den sittende regjeringens verdier, viser historikken at valget allikevel ikke var så gitt som det kan gi inntrykk av. Labours styringsenhet og da særlig Wilson synes å være klar over realpolitikens virkelighet og gikk på ingen måte så hardt ut mot USAs taktikk som man kanskje kunne forventet fra hans politiske ståsted, og som for eksempel Frankrike gjorde. Wilson ga også gjentatte tilbud om bistand i form av helsepersonell, utstyr og diplomatisk hjelp. Denne ambivalensen hos de britiske politikerne tar oss til neste variabel, Storbritannias vurdering av egen makt og posisjon.

5.6.4 Makt og persepsjon

I den neo-klassiske realismen ligger det et premiss om at utenrikspolitiske avgjørelser gjøres av aktører som er påvirket av subjektive og sentimentale erfaringer og verdier. I denne oppgaven har det også blitt tatt i bruk en variabel som forventer at utøvd politikk ikke nødvendigvis skjer synkront med reelt maktfall, men at man kan forvente en forsinkelse i den faktiske politikken. I tilfellet ved Suez synes dette å ligge bak en del av forklaringen til Storbritannias valg, da de gikk inn i en militær aksjon de i realiteten ikke hadde ressurser til å gjennomføre alene og USA tvang landet til å avslutte valgt politikk i Egypt. Å ikke bli med en alliert som er betydelig sterkere enn en selv, som man også hadde knyttet mye av sin sikkerhetspolitikk opp mot kan jo leses som en feilvurdering av egen posisjon i systemet. Storbritannias ambisjon om å bli en ledende europeisk makt synes å være basert like mye på Storbritannias sentimentale stormaktdrømmer, som en nøktern vurdering av egne ressurser og vurdering av deres posisjon i systemet som må sies å være en europeisk mellom-makt. På den andre siden kan Storbritannias forhandlinger med både USA og Europa sees som en forståelse av deres behov for partnere og allierte, i både handel og sikkerhet.

Jeg vil imidlertid også argumentere for at ved denne casen vil vurderingen av egen makt og posisjon også gjør seg gjeldende til på et annet nivå. Det er flere ting som tyder på at Storbritannias politiske aktører var klar over sin sårbarhet og dermed også sin avhengighet til

USA, men at de var låst i sine avgjørelser på grunn av partipolitikk og idealpolitikk. Dette er ikke det samme som å si at de ikke ville valgt det samme også uten Geneve-konvensjonen eller at de konservative ikke ville valgt det samme. I akkurat dette tilfelle var imidlertid det vanskeligere, hvis ikke umulig, for Labour å gå utenom disse begrensingene.

For som nevnt, til tross for Labours tydelige verdier var det en viss ambivalens i de britiske styringsenhetene og et ønske om å holde seg inne med USA. Labours velgere derimot var tydelige i sine perspektiver. Det er sannsynlig å anta at Labours velgere, og sikkert andre deler av befolkningen, ikke ville akseptert militære handlinger basert på USAs premisser og interesser. At britene på 60-tallet hadde troen på en stat som har mulighet til å stå for egne valg og prinsipper, også på tross av mektige partnere, er en naturlig tanke. Akkurat som Storbritannias rolle som stormakt sto tydelig for styringsenhetene ved Suez-krisen, vil jeg argumentere for at Storbritannias befolkning i 1968 opplevde egen stat som sterk nok, og ikke minst prinsippfast nok, til ikke å legge seg flat for USAs forespørsler og krav. Flertallet i Storbritannia hadde tross alt noen år tidligere valgt inn et parti og en statsminister som sto for verdier som lå langt på siden av hva USA ønsket å ha Storbritannia med på.

5.7 Storbritannias balansegang

I denne casen har det blitt forsøkt å finne svar på hvorfor Storbritannia avslo USAs sin forespørsel om militære styrker i Vietnam. Det finnes som vi har sett forklaringer på flere nivåer, men det er allikevel noen tendenser ved det britiske politikken på 60-tallet som skiller seg ut; Storbritannias balansegang. Avhengigheten til USA var et faktum, men like fullt var det en bekymring for å bli *for* avhengige. Frykten for å bli en amerikanske satellitt-stat var like reell i britiske debatter som erkjennelsen av USAs betydning for egen sikkerhetspolitikk. På samme måte var forhandlingene med Europa og da særlig Frankrike preget av Storbritannias ønske om å holde seg inne med alle. Deres forhold til USA var paradoksalt nok det som hindret dem medlemskap i det europeiske samarbeidet. Storbritannias imperium hadde vært i avvikling i flere tiår, men fortsatt satt Storbritannia visse forpliktelser i flere regioner rundt i verden og overfor Samveldet. Handelen innad i Samveldet var synkende, men de historiske og sentimentale båndene var allikevel fortsatt i høyeste grad til stede.

Storbritannias avslag til USA vedrørende Vietnam mener jeg må sees i lys av Storbritannias mangel på faste holdepunkter. Storbritannias posisjon på 60-tallet gjorde dem avhengig av å

balansere handelsinteresser, idealpolitiske hensyn og realpolitiske forpliktelser. Ved Vietnam ble det umulig for den sittende Labour-regjeringen å gå på akkord med sine kjerneverdier, til tross for en forståelse av de var avhengige av et godt forhold til USA.

Suez hadde tatt luven av britisk imperial-politikk, men Storbritannia synes ved 60-tallet å fortsatt å ha ambisjoner om å kunne beholde en viss stormaktstatus. Å kunne utøve innflytelse på verdenspolitikken, både gjennom europeiske kanaler og gjennom et spesielt forhold til USA var fortsatt et uttalt mål. Dette krevde imidlertid en enorm diplomatisk øvelse og forklarer mye av Storbritannias ambivalens og balansegang gjennom 60-tallet.

Kapittel 6 IRAK

Oppgavens siste case er Storbritannias valg om å delta i USAs invasjon i Irak. Til tross for at Storbritannia også ved denne casen hadde en Labour-regjering, med tydelig internasjonale verdier valgte allikevel Storbritannia å støtte USA og å bidra med militære styrker i invasjonen. I motsetning til tilfellet ved Vietnam var det ingen formelle forespørsler eller forventning fra USA om militære bidrag. I de kommende avsnittene skal vi se nærmere på hva som kan forklare britisk militærbruk i en amerikansk-ledet konflikt. Som jeg vil vise i de følgende avsnittene var det ikke nødvendigvis et vanskelig eller unaturlig valg for Storbritannia, Labour og Blair å delta i USAs krig mot terror. Storbritannia utøvde på 90-tallet en reell innflytelse på flere arenaer, også over det mektige USA. Deres sikkerhetspolitikk var imidlertid fortsatt avhengig av NATO og dermed også av en fortsatt amerikansk forpliktelse til forsvarsalliansen.

Det som gjør denne casen spesielt interessant er den sterke motstanden til Blair og hans regjering fikk mot denne invasjonen. Som jeg vil vise var det Storbritannias mål og intensjon å utøve såpass mye innflytelse over amerikansk utenrikspolitikk at den kunne kobles opp mot de internasjonale institusjonene som FN og NATO, og på den måten begrense amerikansk hegemonipolitikk. På samme måte skal vi se at Labour og Blair ønsket at Storbritannia skulle fungere som Europas stemme mot USA og vice versa. Denne planen viste seg imidlertid å være feilslått, og Blair ble anklaget for å være en underdanig aktør som ukritisk fulgte ordre fra USA og Bush. Et element ved denne casen blir derfor å se på hva som kan forklare forskjellen mellom Labour-regjeringens intensjoner og det faktiske resultatet.

6.1 Irak-krigen

20. mars 2003 invaderte USA Irak i "Operation Iraqi Freedom". Denne aksjonen var ikke en frittstående militær operasjon, men var en av flere aksjoner under den pågående krigen mot terror. Krigen mot terror var den amerikanske responsen på terrorhandlingene på amerikanske mål 11. september 2001. Første militære aksjon i krigen mot terror var "Operation Enduring Freedom" i Afghanistan, hvor hovedaktørene i det terrornettverket som tok på seg ansvaret for terrorhandlingene 11. september, Al-Queda og Osama bin Laden var målet. I denne aksjonen hadde USA med seg en kjerne av NATO-styrker og en rekke samarbeidsland, der i blant Storbritannia (Dumbrell 2006). Storbritannia ga raskt bifall til USAs krig mot terror og de aksjonene de følte var nødvendig for å finne de ansvarlige bak terroren mot USA.

Med i invasjonene i Irak hadde USA også med seg en koalisjonsstyrke, ”Coalition of Willing”, med Storbritannia som en av de største bidragsyterne. Invasjonen var fra USAs side i all hovedsak forsvart med henvisning til Iraks antatte utvikling av masseødeleggelsesvåpen og Iraks koblinger med terroristnettverket bak aksjonen 11. September, al-Qaida (wikipedia.no 23.04.14).

Det sto sentralt i argumentasjonen at USA at anså det som nødvendig å få kontroll over den trusselen de mente Irak representerte, i likhet med deres argumentasjon overfor aksjonene i Afghanistan. USA argumenterte for at de hadde tilstrekkelig med indikasjoner på at Irak utgjorde en reel trussel mot USA. FN vedtok resolusjoner for å først å finne Iraks masseødeleggelsesvåpen og eventuelt hindre videre utvikling. Dette arbeidet ble ikke fullført før USA intervenerte Irak, så intervensjonen ble gjennomført uten tillatelse fra FN og var i så måte ikke legitim med hensyn til folkerettslige prinsipper allianser (FN-sambandet 22.04.2014). USA ble også anklaget for å ha skjulte motiver for invasjonen, som å få kontroll over oljeressursene i Irak og for å etablere seg som en militær supermakt. Resultatet var i alle tilfeller at den amerikanske president Bush og hans neo-konservative regjering viste verden at USA var både villig og i stand til å gjennomføre militære operasjoner, uavhengig av overnasjonale institusjoner.

Storbritannia deltok med rundt 45.000 soldater i krigens første fase og sto ved sin forpliktelse i Irak, til tross for dens uventede lengde og utstrekning. Invasjonen og krigen i Irak skapte sterke reaksjoner innad Storbritannia, og fra verdenssamfunnet generelt. Aksjonen ble internasjonalt fordømt på grunn av sin manglende FN-resolusjon og USAs lite overbevisende argumentasjon både hva angikk masseødeleggelsesvåpen og koblinger til al-Qaida i forkant av invasjonen (FN-sambandet 22.04). Det er imidlertid viktig å nevne at det aldri ble funnet masseødeleggelsesvåpen i Irak, til tross for at det ble fremlagt angivelige bevis på dette av den amerikanske regjeringen i forkant av invasjonen. Ei heller kunne ikke USA oppdrive sikre bevis på koblingen mellom terrororganisasjonen al-Qaida og Irak. På den andre siden var det imidlertid liten tvil om at Irak var en totalitær stat med president Saddam Hussein som despot. De humanitære argumentene berørende Irak og dens befolkning var det ingen grunn tvil å betvile.

Ved første øyekast deler denne casen flere likheter med Vietnamkrigen, men responsen til Storbritannia er imidlertid radikalt forskjellig. Terroraksjonene mot USA 11. September var

bakgrunnen for den amerikanske krigserklæring mot terror, noe Storbritannia umiddelbart uttrykte støtte til. I forbindelse med krigen mot terror tilbød Storbritannia militære ressurser til både aksjoner i Afghanistan og invasjonen i Irak, til tross for at det ikke forelå noen formell forespørsel eller forventning om dette fra USA sin side (Dumbrell 2006: 155). I tillegg til frykten for Iraks masseødeleggelsesvåpen argumenterte Blair og Labour for at invasjonen av Irak også var en humanitær aksjon, som Storbritannia var moralsk forpliktet til å delta i (Self 2010). Valget om å bli med USA i invasjonen i Irak og den påfølgende krigen skapte imidlertid sterk motstand i den britiske befolkningen, og Blairs regjering ble anklaget for ukritisk å danse etter USAs pipe. I avsnittene som følger skal vi se nærmere på hvilke faktorer som kan forklare Storbritannias valg ved Irak-konflikten.

6.2 Storbritannias posisjon

6.2.1 Storbritannias relative makt

Oppgaven så langt har påpekt gjentatte ganger at Storbritannia har opplevd et fall i sin relative makt, gjennom deres fall i materielle kapabiliteter. Dette fallet stoppet opp fra midten av 90-tallet og Storbritannia sto i en solid økonomisk vekst. The Bank of England ble i 1997 fristilt fra staten og gjorde den mindre sårbar for politiske endringer. Storbritannia slo seg opp som en av de mest attraktive investeringsmarkedene i Europa gjennom blant annet en sterk og innovativ IKT-sektor (Turner 2003: 239). Storbritannias økonomiske vekst må sees i sammenheng med globaliseringen i den finansielle sektoren som gjorde seg særlig gjeldende fra 90-tallet, med en økende grad av investeringer og produksjonslinjer på tvers av landegrensene og regioner. En sentral aktør i den britiske handelen var USA, som hadde flere amerikanske investeringer i Storbritannia på 90-tallet enn de hadde i hele Asia-Stillehavsregionen samlet. På samme måte var britiske investeringer i det amerikanske markedet ledende og britiske banker holdt betydelige deler av det USAs internasjonale gjeld (Dumbrell 2006 :219). Storbritannias økonomi var med andre ord i en mindre presset situasjon på slutten av 90-tallet enn hva som var tilfellet i etterkrigsperioden og under den kalde krigen, men den var imidlertid avhengig av den globaliserte økonomien og sto på ingen måte fristilt fra det internasjonale samfunnet.

Med tanke på Storbritannias militære ressurser, gjennomførte Margareth Thatcher i sin statsministerperiode på 80-tallet en opprustning av Storbritannias militære styrker. Det britiske forsvaret var i denne perioden involvert i flere militære aksjoner rundt om i verden.

Falklandskrigen i 1982 viste at Storbritannia hadde vilje og mulighet til å forsvare territorielle interesser med militær makt. Det britiske forsvaret hadde gjennomgått en oppdatering og besto på 80-tallet av høyteknologiske utstyr som enkelt overvant de argentinske motstanderne (wikipedia.org 29.04.2014). Det var imidlertid ikke de militære ressursene og forsvarsbudsjettet som var Labours fremste prioriteringer på 90-tallet. Storbritannia var delaktige i flere militære aksjoner gjennom 90-tallet, men baserte seg i utgangspunktet på profesjonelle forsvarsgrupper til konkrete aksjoner i motsetning til et stort stående forsvar for å forsvare territorielle interesser i imperiet. Taylor og Waldeman peker på Blairs multilaterale politikk som en faktor for strukturendringen i britisk forsvar;

The shape of UK defence policy during this period has not been influenced by these events alone. The inclination of Prime Minister Tony Blair toward a more multilateral and interventionist foreign policy has had a fundamental impact on both the direction of defence policy and on the role and nature of the British Armed Forces (Taylor og Waldeman 2008: 3).

Til tross for at man kan vise til en oppsving i Storbritannias materielle kapabiliteter og følgende relativt makt må imidlertid settes i en større kontekst. Storbritannias finanspolitikk og sikkerhetspolitikk var tettere knyttet til det internasjonale samfunnet og globaliseringsprosesser enn noen gang tidligere i historien. Internasjonale og overnasjonale institusjoner var nødvendige for britisk suksess og vi må derfor undersøke Storbritannias rolle ovenfor disse institusjonene og samarbeidene for å få et bedre bilde av Storbritannias maktsituasjon og posisjon i forkant av Irak-krigen. Der tidligere Storbritannia var avhengig av egne ressurser for å få gjennomført ønsket politikk, som var tilfelle ved Suez-krisen, vil Storbritannias makt på 90-tallet i større grad kunne måles i innflytelse (Self 2010: 261).

6.2.2 Storbritannias rolle i systemet

I 1989 falt Berlinmuren og den kalde krigen ble avsluttet. Ved Sovjetunionens kollaps satt USA igjen som hegemoni i et unipolart system. Som vi så ved de foregående casene har Storbritannia vurdert sin rolle, med varierende grad av suksess, som et uunnværlig bindeledd mellom verdens største makter og sentrale aktører i deres sfærer av innflytelse, særlig ved det bipolare verdenssystemet. I møte med det unipolare systemet synes Storbritannia å fortsette denne taktikken for å sikre en fortsatt innflytelse i verden. Det nye systemet med kun én supermakt gjorde det imidlertid nødvendig med en revurdering av de utenrikspolitiske ambisjonene og prioriteringene. For Storbritannia representerte den nye situasjonen en helt tydelig mulighet, da de allerede hadde et etablert vennsforhold med verdens sterkeste

stat. Hogett beskriver Storbritannias situasjon etter den kalde krigen som en kost/nyttevurdering, hvor støtte til USA kunne gi betydelig innflytelse tilbake.

During the 1990s the bipolarity of the cold war era was being replaced by an emerging unipolarity in which Britain pledged its loyalty to the US “in return for influence over the direction of the hegemonic power's foreign policy” (Hogett 2005: 421).

Taylor og Waldmans analyse av britisk utenrikspolitikk hevder også at Storbritannias ambisjoner gjennom 90-tallet var å øke sin innflytelse i den internasjonale politikken. De påpeker imidlertid at Storbritannia nå også hadde mulighet å dra veksler på sine forskjellige partnere. Ved å være en trofast alliert til USA, samt en sentral europeisk aktør ønsket Storbritannia å kunne utøve en reell innflytelse i verdenspolitikken. Denne innflytelsen ville igjen bidra til å styrke overnasjonale institusjoner som FN og sikkerhetsallianser.

At the centre of that approach was a commitment to strengthening the “special relationship” between the UK and the US , which Blair saw as the key to enhancing the UK's role on the world stage. However, he also believed that Britain could shape the exercise of American power and act as a bridge between the US and Europe. To that end, he actively encouraged the development of a European military capability, albeit as a means to strengthening the European pillar of the NATO alliance (Taylor og Waldman 2008: 3).

I Labours partiprogram fra 1997 gir Labour også et tydelig uttrykk for ambisjoner om å vinne tilbake sin status og påvirkning i verden, hvor det står; ”Britain can once again become influential in the world, a leading player in Europe, but Britian needs a government that is willing to accept these roles ” (Labour 1997: 39; Vickers 2011: 160). Storbritannias rolle i det nye unipolare systemet var med andre ord ikke uten relevans og påvirkning, da hadde posisjon overfor flere arenaer, partnere og organisasjoner. Storbritannias ønsket å bruke denne innflytelsen til å styrke de internasjonale institusjonene og deres gjennomslagskraft. Som vi skal se senere var det også en uttalt ambisjon fra Labour på slutten av 90-tallet å være en pådriver for globale humanitære aksjoner, hvor Storbritannia skulle gå i front og å ta på seg både militære og økonomiske forpliktelser.

6.2.3 EU

En av arenaene Storbritannia hadde ambisjoner om å være sentrale aktører var i EU. Som det ble vist ved Vietnam-casen slet Storbritannia med å komme seg inn i det europeiske

samarbeidet og britisk politikk var i mange tiår preget av en ambivalens i forhold til den europeiske integreringen. Med konservative John Major undertegnet på begynnelsen av 90-tallet ble imidlertid flere avtaler som sørget for britisk forpliktelse og innflytelse i den europeiske unionen. Mayors etterfølger, Blair, var også tydelig på fordelen ved å være en del av EU. Labours manifest fra 1997 lovet å gi Storbritannia lederrollen i Europa og snakket om Europa som "our destiny" (Labour 1997; Self 2010: 136). Utenriksminister Cook i Labours regjering fulgte opp dette med å erklære starten på et nytt forhold med Europa, hvor de ikke lenger var motparter, men samarbeidspartnere (Self 2010:136). Labour fulgte opp denne lovnaden med å skrive under Amsterdam-traktaten som sikret en styrking av det europeiske parlamentet. Self hevder at Labour ønsket seg en sentral rolle i det europeiske samarbeidet og henviser til Labours program fra 1997 hvor det står;

We will stand up for Britain's interests in Europe after the shambles of the last six years, but, more than that, we will lead a campaign for reform in Europe. Europe isn't working in the way this country and Europe need. But to lead means to be involved, to be constructive, to be capable of getting our own way (Labour 1997; Self 2010: 137).

Storbritannia fikk da også sitt første presidentskap i EU i 1998 og tok den ledende rollen i den europeiske unionen. Under det britiske lederskapet ble ti nye medlemmer innlemmet i unionen. Til tross for kritikk for at dette ikke gjorde EU sterkere hevder Self at dette var en seier for Blair og Labour, da de nye medlemstatene var langt mer pro-amerikanske enn Frankrike og Tyskland. Dette ga Storbritannia nyttig støtte da de møtte kritikk fra "old Europe" av det etablerte angloamerikanske forholdet (Self 2010: 139). For EU var ikke den eneste arenaen Storbritannia søkte innflytelse, det spesielle forholdet til USA sto fortsatt som et uunnværlig element i den britiske utenriks- og sikkerhetspolitikken.

6.2.4 The Special Relationship

Forholdet mellom USA og Storbritannia var under Clintons og Blairs lederskap spesielt i ordets rette forstand og la på mange måter grunnlaget for Storbritannias politikk og ambisjoner på 90-tallet. De to statslederne etablerte et personlig vennskap som gikk utover det diplomatiske forholdet mellom to stater. Blair bygde sin valgkampanje på Clintons modell og hadde en genuin beundring for den amerikanske presidenten og hans New Democrats. De to var også samkjørte i noen store politiske problemstillinger som for eksempel europeisk integrasjon og utfordringene i Nord-Irland. De to partiene, ved New Labour og New

Democrats, hadde også en sammenfallende politikk hva angikk moralsk og humanitær utenrikspolitikk (Self 2010: 95; Dumbrell 2006: 148). Clinton Og Blair utgjorde et maktkonstellasjon i den internasjonale politikken i flere år. Blair bistod Clinton i flere humanitære intervensjoner som i Sudan og Afghanistan. De to landene stemte også likt i andre overnasjonale institusjoner, som Verdensbanken og IMF. Storbritannias støtte til USAs bombing av irakiske installasjoner desember 1998 styrket det spesielle forholdet, men skapte samtidig avstand til flere europeiske land (Self 2010: 96).

Den militære intervensjonen i Kosovo i 1999 er et godt bilde på det angloamerikanske forholdet under Blair og Clinton, og den noe uventede dynamikken mellom de to partene. Blair støttet det amerikanske ønsket om en NATO-ledet løsning, i motsetning til EUs forslag til en intern europeisk løsning. Storbritannia la seg i så måte på samme linje som ved andre internasjonale valg, hvor USA og Storbritannia sto samlet. Kosovokonflikten skiller seg imidlertid ut ved Storbritannias og Blairs påvirkningskraft på USAs handlinger. USA hadde gitt tydelige uttrykk for at deres bidra til konflikten på Balkan ville begrense seg til flystyrker, og de var ikke villig til å gå inn med bakkepersonell. Blair argumenterte for at konflikten var av en slik størrelse at det ikke var et alternativ å holde igjen militære styrker for noen av aktørene. I forhandlinger med USA sto imidlertid Clinton ved sitt tilbud om å bidra med flystyrker (Dumbrell 2006:145).

Blairs respons til dette avslaget var uventet og effektivt. I forbindelse med en direktesendt tv-tale under et statsbesøk i USA, ga Blair en sterk appell til den amerikanske regjeringen om at dette var en konflikt verken USA eller Storbritannia kunne lukke øynene for eller unnlate ressurser på. Den amerikanske opinionen stilte seg bak Blairs krav og Clinton ble presset til å gå inn i Kosovo med både fly-og bakkestyrker. Blairs håndtering av denne situasjonen skapte et bilde om et sterkt og handlingskraftig Storbritannia da Blair foran åpent kamera presset USA inn i konflikten på deres premisser. Etter dette stuntet gjorde Blair det usedvanlig godt på amerikanske meningsmålinger – om hvem amerikanerne ville ha som president (Self 2010: 96). Blair satset hardt og fikk maksimal uttelling på taktikken, og ga et signal om at Storbritannia var villig til å kjempe for de sakene de anså som viktig. Blair henviste gjentatte ganger til denne konflikten når Storbritannias intensjoner og taktikker angående Irak ble trukket i tvil.

I 2000 fikk USA ny president, republikaneren George W. Bush. Politisk var det nå en større avstand mellom Storbritannias New Labour og USAs neo-konservative regjering. Man skulle anta at dette vil skape en nedkjøling av det anglo- amerikanske forholdet og en revurdering av Blairs sannsynlighet til påvirkning (Hogett 2005: 423).

Blair var imidlertid raskt ute med ønsket om et fortsatt spesielt forhold til nye presidenten og bekreftet Storbritannias rolle som en transatlantisk bro mellom USA og Europa.

Utenriksminister Cook møtte for den europeiske misnøyen og skepsisen til den amerikanske politikken med å gjenta at Storbritannia hadde mulighet til å styre denne politikken ved å ”relate to America in the most constructive way possible...to ensure that this power is used for the betters” (Dumbrell 2005: 150). Med terrorangrepene mot USA september 2001 fikk han raskt mulighet til å legge handling bak ordene. Blair anså terroranslaget som begynnelsen på et nytt verdensorden, hvor psykologien var for alltid endre. (ibid: 152). Blairs første respons på terrorangrepet var at Storbritannia nå sto ”*shoulder to shoulder*” med USAs globale krig mot terror. USA svarte på denne støtten med en bekreftelse på at ”*America has no truer friend than Great Britain*” (Self 2010: 97).

Storbritannias rolle som en diplomatisk tungvekt i den internasjonale politikken var ikke et særtrekk ved Blairs periode, men en videreføring av en etablert filosofi hos de britiske statslederen gjennom tidene. McHugh (2010) beskriver Blairs utgangspunkt overfor Bush på følgende måte;

After four years as Prime Minister, he had a well-developed philosophy on foreign policy; by supporting the United States in public, Blair hoped to gain the trust of Bush and to convince the President to implement his preferred policies. This was hardly a novel strategy; from Winston Churchill on, many British prime ministers have followed the logic of offering public support of US policy in order to gain private influence with the president. (McHugh 2010: 465)

Bluth hevder også at Storbritannias støtte til USA ga like store muligheter for gevinst for Storbritannia og Blair, som potensielle tap. Bluth begrunner dette med Storbritannias unike mulighet til å skaffe seg en sentral plass i verdenspolitikken ved å stå tett med USA.

The first and perhaps most obvious advantage is that in a globalised world in which British influence necessarily shrunk, the alliance with the White House promises an important, and for Blair necessary, counterbalance to the frustrations of leading a medium-sized European power. Given the undoubted hegemonic position of the United States and its unparalleled

global reach, it makes sense, for a Prime Minister with ambition to influence world politics, to become part of “Team America” (Bluth 2004: 209).

6.3 Storbritannias utenrikspolitiske prioriteringer

6.3.1 Sikkerhetspolitikk

Terrorangrepene USA opplevde 11. September 2001 dannet et nytt trusselbilde som berørte de fleste vestlige statene, og dermed også behovet for en ny sikkerhetspolitikk. Islamistiske anti-vestlige organisasjoner og nettverk hadde nå vist hva de var i stand til og hvilken trussel de utgjorde. I en tale til sine velgere ved Sedgefield i mars 2003 uttrykker Blair sin overbevisning om en endret verden;

The characterisation of the threat is where the difference lies. Here is where I feel so passionately that we are in mortal danger of mistaking the nature of the new world. If the 20th century scripted our conventional way of thinking, the 21st century is unconventional in almost every respect ... the threat we face is not conventional (Blair 2003 sitert fra Hogett 2005:124).

Storbritannia sto også ovenfor en sikkerhetspolitisk utfordring etter den kalde krigen på grunn av USAs overlegne makt. Selv om Storbritannia hadde et sterkt bånd til USA var det en frykt for at et sterkt og enerådige USA kunne true overlevelsen av de forvars- og sikkerhetsalliansene som Storbritannia var avhengige av, da særlig NATO og FN. Bluth (2004) hevder at nettopp frykten for et isolasjonistisk USA sto sentralt i Storbritannias vurderinger i forkant av Irak-konflikten.

At the root of the decision to support the United States was the fear of an international order in which the US, increasingly divorced from the rest of the world, unilaterally pursued its own agenda: an agenda, moreover, rooted in a neo-conservative stance described as 'hegemonist realism', which embodies a sceptical view of international regimes and the United Nations, and sees the enormous power of the United States, and the willingness to employ it, even over other countries' objections, as the principal means of securing America's interests (Bluth 2004: 875).

Den britiske løsningen til dette problemet synes å være en pådriver for å få USA til å gå igjennom de internasjonale organene. Blair påpekte i 2002 FNs nye relevans som en samlende institusjon i verdenspolitikken etter terroranslagene 11. September 2001 og det nye trusselbildet;

The most obvious lesson is indeed our interdependence. (...) Every nation in the world felt the reverberation of that fateful day. And that has been well illustrated by the role which the UN - under Kofi Annan's excellent leadership - has played since September 11 (Blair 2002).

Storbritannias svar på de nye internasjonale utfordringer var altså internasjonalisme og multilateralisme. De nye truslene i blant annet terrororganisasjoner forholdt seg ikke til landegrenser og det fordret derfor en ny taktikk for å møte trusselen. Blair presenterte en løsning hvor de vestlige statene samlet seg rundt en felles taktikk, hvor forskjellene mellom USA og EU ble lagt til side for en større sak, og da med Storbritannia med en naturlig rolle som bindeledd mellom de to.

First, the world works better when the US and the EU stand together. There will be issues that divide - issues of trade, most recently over steel, for example. But on the big security issues, the common interests dwarf the divide. Forget the talk of anti-Americanism in Europe. Yes, if you call a demonstration, you will get the slogans and the insults. But people know Europe need America and I believe America needs Europe too. We have so many shared values. We are strong democracies. If we stand together, no one else feels they can play us off against each other. Complaining about each other is fashionable in some circles. But the only people really rejoicing at a falling out, are the bad guys (Blair 2002).

Som vi så ved et tidligere avsnitt var det også fortsatt i britisk interesse at NATO besto som en sterk og relevant forsvarsallianse. Til tross for en oppsving i økonomiske ressurser, var det britiske forsvarsbudsjettet fortsatt av en beskjeden størrelse gjennom 1990-tallet, landets sikkerhetspolitikk var sterkt knyttet opp til forsvarsalliansen NATO og USA (Vickers 2011: 158). På slutten av 1990-tallet argumenterte i tillegg den britiske regjeringen, og da særlig Blair, for en utvikling av en forsvarsstyrke gjennom EU. Ved et EU-møte i 1998 var både Frankrike og Storbritannia enige om at det var hensiktsmessig at EU hadde "the capacity for autonomous action, backed up by credible military forces, the means to use them, and the readiness to do so" (Dumbrell 2006: 236).

6.3.2 Idealpolitikk

Under New Labour og Blair var hele den britiske utenrikspolitikken basert på idealpolitiske prinsipper. Utenriksministeren Cook presenterte i mai 1997 Labours plattform for Storbritannias utenrikspolitikkk hvor begrepet "Ethical foreign policy" ble introdusert. I denne presentasjonen ble det gjort tydelig at det var Labours intensjon at Storbritannia skulle være "a force of good in the world". (Labour 1997; Dunne 2012: 423) Dette innebar at det skulle være britisk utenrikspolitikkk å bry seg, hvor tradisjonell maktsøkende og økonomifokusert realpolitikk skulle sidestilles med moralske forpliktelser. Britisk utenrikspolitikkk skulle under Labour ta et internasjonalt ansvar ved å;

promoting human rights, tackling debt among the poorest nations, and supporting progressive multilateral initiatives such as the International Criminal Court and the Kyoto Protocol on climate change. The fourth framing commitment was, in other words, that Britain had to be a so-called ethical state (Dunne 2012: 424).

I Blairs tale i Texas april 2002 påpeker han imidlertid at det er nødvendig å ta i bruk pragmatiske og realpolitiske virkemidler for å få gjennomført de idealpolitiske verdiene som frihet, demokrati og rettferdighet.

The only purpose of being in politics is to strive for the values and ideals we believe in: freedom, justice, what we Europeans call solidarity but you might call respect for and help for others. These are the decent democratic values we all avow. But alongside the values we know we need a hard headed pragmatism - a realpolitik - required to give us any chance of translating those values into the practical world we live in. (Blair 2002)

Storbritannias utenrikspolitikk under Labour og Blair var basert ambisjoner om å være en idealpolitisk ledestjerne. Dette skulle ikke skal gå på bekostning av selvinteressen alle stater drives av og Blair påpeker selv denne dualiteten i utenrikspolitikken i hans tale fra Texas, hvor han også advarer mot isolasjonisme;

The same tension exists in the two views of international affairs. One is utilitarian: each nation maximises its own self interest. The other is Utopian: we try to create a better world. Today I want to suggest that more than ever before those two views are merging. I advocate an enlightened self interest that puts fighting for our values right at the heart of the policies necessary to protect our nations. Engagement in the world on the basis of these values, not isolationism from it is the hard-headed pragmatism for the 21st century (Blair 2002).

Det skal også bemerkes at den britiske idealpolitikken ikke var et særegent britisk fenomen, men var et gjennomgående fokus hos de fleste vestlige stater etter den kalde krigens slutt. Et behov for å samles rundt internasjonale institusjoner, og da særlig forsvarsallianser finner vi igjen i flere lands utenrikspolitiske debatt fra 1990-tallet. Men Blairs ambisjoner for en bedre verden var i hvert fall i retorikken tilsynelatende grenseløs;

That is the only route I know to a stable world based on prosperity and justice for all, where freedom liberates the lives of every citizen in every corner of the globe. If the world makes the right choices now - at this time of destiny - we will get there. And Britain will be at America's side in doing it (Blair 2002).

6.4 Storbritannias aktører

6.4.1 Labour

9. juni 1994 vant Labour det britiske valget med et *landslide*, og fikk majoriteten i parlamentet (Vickers 2011: 156). Etter år med interne stridigheter og splittelser hadde Labour

nå samlet seg rundt en felles politikk. Labours reform var så omfattende at partiet fikk tilnavnet "New Labour". Det nye Labour hadde bevisst utvidet målgruppen, fra de tradisjonelle arbeidermiljøene til en satsing på å nå unge velgere. Den sprikende Labour-politikken hadde komplisert Wilsons regjeringstid ble nå erstattet med et tanken om ett parti, en politikk. I dette lå det også en disiplinering av partiets medlemmer. I forkant av valget var partiet stille rundt interne stridigheter, som ga et etterlengtet inntrykk av et samlet parti. Sentrale Labour-politikere, deriblant Blair, dro også erfaringer fra den amerikanske valgkampanjen med Clinton og amerikaniserte deres pressehåndtering (Vickers 2011: 157). I tillegg hadde Labour gjort noen grep for å skape en mer strømlinjeformet beslutningsprosess. I dette lå også Blairs mulighet til å plukke ut en håndfull medarbeidere som i praksis utgjorde siste og avgjørende instans i beslutningsprosessen. Dette forenklet den politiske prosessen og gjorde det kortere mellom tanke og handling.

New Labour presenterte nye løsninger for Storbritannia innenfor alle sektorer, men hadde tradisjonen tro et fokus på Storbritannias sosioøkonomiske utfordringer. Samtidig ble vist i tidligere avsnitt presenterte Labour også manifeste med klokkeklare budskap i forhold Storbritannias utenrikspolitiske ambisjoner, verdier og mål. På grunn av Labours størrelse i Parlamentet var Storbritannias utenrikspolitikk gjennom 90-tallet i praksis Labours utenrikspolitikk. Dette innebar et fokus på idealpolitiske hensyn i de utenrikspolitiske vurderingene. Samtidig gjorde Labour det tydelig at Storbritannia nye rolle i systemet ville gagne av å kunne være en ledende aktør på mange arenaer, hvor for eksempel en tettere integrering til Europa ikke betød distanse til USA, men snarere tvert imot styrket den britiske posisjon som et bindeledd. Der vi så et Labour i balansegang på 60-tallet, kjørte det nye Labour en politikk som ikke lot seg begrense, men heller dro veksel på Storbritannias mange interesser og partnere.

6.4.2 Blair

Tony Blair tok over som statsminister 2. mai 1997. Blair hadde i forkant av dette vervet en lang fartstid i Labour og rikspolitikken. Blair gikk fra jobben som Labours innenrikspolitisk talsmann hvor han hadde etablert som en dyktig politiker med et spesielt godt forhold til media. Blair gikk videre med reformeringen av Labour og ble betraktet som en modernisator (Vickers 2011). Blair ble raskt en av Storbritannias mest populære statsledere, noensinne. Blairs gode medietekke og sjarmerende væremåte var en positiv veksling for de britiske

velgerne. Vickers (2011) beskriver Blair som det opplagt beste valget for det nye Labour. ”Blair had gains in stature with the public, the media and within the Labour Party. Blair had an easy-manner, self-confidence and was a superb communicator” (ibid: 157). Den amerikanske modellen som Blair benyttet i sin valgkampanje var en suksessoppskrift og Labour gjorde et nytt brakvalg, hvor de tok overveldende flertall i underhuset (ibid: 158).

Blair ble selve bildet på Labours politikk og det er vanskelig å skille hvor den ene begynner og den andre slutter, i motsetning til hva som var tilfelle med Wilsons Labour på 60-tallet. Blair representerte alt det nye Labour hadde blitt, et dynamisk og tydelig parti. Blair hadde opplevd suksess med å fronte Labours multilaterale og etiske utenrikspolitikk, hvor særlig nye løsninger i Nord-Irland og Blairs håndtering av konflikten i Kosovo ble applaudert både av britene selv og verdenssamfunnet (Vickers 2011: 160). Blairs umiddelbare og udelte støtte til USA og hans standhaftige argumentasjon om at dette hadde vært det riktige valget gjorde at krigen ble kalt ”Tony Blair’s War” (Dyson 2006: 289). Blair ble ansett som invasjonens og krigens største tilhenger og sto da også ved sitt forsvar av militærbruken til tross for den sterke motstanden han møtte. Blairs historikk i samarbeid med USAs statsledere og hans udelte støtte skapte et bilde av Blair som underlegen til den amerikanske presidenten, og fikk det lite flatterende, men symbolsk tunge, tilnavnet ”puddel” (Dyson 2006: 292).

Blair hadde en rekke argumenter for å delta i en invasjon i Irak sammen med USA. Blair selv vekslet mellom de forskjellige argumentene og Hogett (2005) beskriver Blairs forståelse av konflikten og sin rolle i den på følgende måte;

It is probably impossible forensically to separate the three Blairs—Blair the saviour on a mission to rescue the world from imminent catastrophe, Blair the moderniser with a mission to bring civilisation to a tyrannised people and Blair the loyal ally and confidante whose powers of persuasion could be harnessed to the project to save America from itself. But, taken together they constituted a motivating force that was powerful enough to propel Blair and his inner circle on a journey where their grip on reality became progressively loosened (Hogett 2005: 423).

6.5 Hva forklarer Storbritannias valg?

6.5.1 Storbritannia i systemet

Neo-klassisk realisme bygger på den klassiske realismens argument om at systemets presserformer stater utenrikspolitikk. Systemets natur på 90-tallet la helt tydelig føringer for de valgene Storbritannia tok i forbindelse med Irak. Det bipolare maktsystemet fra den kalde krigen var over og USA satt igjen som hegemoni i et unipolart system. Det innebar for Storbritannia, som for de fleste andre mellomstore vestlige stater, nødvendigheten for en ny strategi. Som vi så i kapittel 2 legger neo-klassisk realisme en forventning om at mindre sterke stater enten blir med den sterkeste makten for å sikre sin egen makt og overlevelse eller at de vil forsøke å redusere overlegent stater makt ved å prøve å balansere ved gjennom blant annet andre alliansenettverk. Storbritannia lever opp til begge disse forventningene.

Som vi har vi har undersøkt i de foregående kapitlene var det i Labours utenrikspolitikk å styrke det europeiske samarbeidet, i form av både handel og forsvarsressurser. På samme måte var det i britisk interesse at NATO besto som en sterk forsvarsallianse etter den kalde krigen, da britisk sikkerhetspolitikk fortsatt var tett knyttet opp mot denne. I motsetning til Frankrike og andre mellom- og småstater på 1990-tallet, hvor et sterkt EU var en bevisst strategi for å balansere USAs makt, valgte Storbritannia også å styrke båndene til USA. Storbritannia sto i en spesielt gunstig posisjon overfor USA og aktet å dra nytte av tilknytningen til både EU og USA. Storbritannia, Labour og Blair hadde nå en unik mulighet til å ta en ledende rolle i verdenspolitikken som vi har sett ved de foregående casene lenge hadde vært et mål i den britiske utenrikspolitikken. Dette legger seg helt inntil selve grunnpremisset i realismen, stater søken etter maktmaksimering. I motsetning til andre mellom-makter etter den kalde krigen hadde altså Storbritannia en gyllen mulighet til å for alvor få gjennomført ambisjonene om å være det broen mellom USA og Europa. Denne planen innebar imidlertid at Storbritannia faktisk kunne øve en innflytelse på både EU og USA.

Blair argumenterte for at det kun var gjennom et samarbeid med USA at Storbritannia ville ha mulighet til å påvirke, og ikke på sidelinjen. Dette følger også de neo-klassiske forventningene vi finner i Zakarias teori om innflytelsesmaksimering. Gjennom å være en nær alliert ville muligheten til å få gjennomslag for egen politikk og verdier øke relativt sett i sammenligning med hvis de hadde valgt å stå utenfor. Storbritannias tro på at de var i en posisjon hvor de kunne påvirke USA og at et samarbeid med USA ville kunne gi resultater i favør

Storbritannia, kan også leses som et argument for Storbritannias relative sterke posisjon i systemet. Storbritannia var bevisst sin underlegne rolle i form av materielle kapabiliteter, men dette betydde ikke at de sto uten innflytelse. Et sterkt USA som hadde mulighet og vilje til å gjennomføre militære aksjoner uten andre aktører eller godkjenning fra overnasjonale institusjoner var også fra et realpolitisk ståsted en lite gunstig situasjon for Storbritannia. Ikke bare ville de miste sin posisjon som en viktig støttespiller, men USAs styrke ville kunne slå beina under Storbritannias sikkerhetspolitikk, gjennom en svekkelse av NATO og dens relevans etter den kalde krigen.

6.5.2 Storbritannias utenrikspolitiske prioriteringer

Ved Suez-krisen ble det tydelig at denne utenrikspolitiske britiske strategien kunne tilskrives Storbritannias intensjon om å beholde sin stormaktsposisjon, som i praksis på det tidspunktet innebar å beskytte sine territorielle og økonomiske interesser. Det er lite som tilsier at det var noen sterk motstand mot dette i forkant av britiske politikere eller i politiske grupperinger, men snarere enn konsensusbasert avgjørelse. I tilfellet ved Vietnamkrigen skulle Storbritannias posisjon i systemet tilsi at de støttet en alliert de var både økonomisk og sikkerhetspolitisk avhengig av. Storbritannias valgmuligheter var da begrenset av idealpolitiske forpliktelser, som Geneve-konvensjonen og Labours partipolitikk. Som vi har sett var ikke den britiske regjeringen i forkant av invasjonen i Irak underlagt noen slike begrensninger, snarere tvert imot. Labours utenrikspolitiske manifest fra 1997 åpner opp for muligheten, og villigheten, til å gjennomføre humanitære intervensjoner på bekostning av staters suverenitet. Storbritannia hadde da også gått inn med militærmakt i Kosovo og deltatt i intervensjoner i Sudan, med en henvisning til deres etiske utenrikspolitikk. Denne politikken hadde på 90-tallet blitt betraktet som vellykket og hadde styrket Storbritannias rolle og makt i det internasjonale systemet. Storbritannia synes i forkant av invasjonene å dele USAs bekymring rundt Iraks mulige besittelse av masseødeleggelsesvåpen. Storbritannia argumenterte også for at det var uakseptable humanitære forhold i Irak. Støtten til USAs invasjon i Irak følger med andre ord Labours etablerte etiske utenrikspolitikk. Dette argumentet forutsetter imidlertid at man har tillit til Blairs overbevisning om at dette var krigens hovedmål. Mye av kritikken som Storbritannia og de politiske lederne fikk for å velge invasjon og krig i Irak gikk nettopp på denne naive legitimeringen for brudd på suvereniteten. Det har imidlertid blitt tydelig at Storbritannia hadde flere grunner for å gå inn i konflikten med USA.

For det var i tillegg en uttalt britisk strategi å styrke de overnasjonale institusjonene. En amerikansk militæraksjon som handlet helt uten medlemmer det internasjonale samfunnet ville vært et større brudd på den britiske politikken, enn å støtte en alliert i bryte en stat suverenitet. Ved å bli en viktig støttespiller for USA var det i hvert fall muligheter til å påvirke den amerikanske regjeringen til å forholde seg til FN og sikkerhetsrådet. Gjennom en *ad hoc*-tilnærming til USA og deres fremtreden var det, ifølge Labour og Blair, mulig å komme nærmere enn internasjonalt løsnings til slutt. Som Bluth påpeker; ”The Controversy was not only about whether the war were genuine, but about fundamentally different conception of international relations, the role of United Nations and collective security “ (Bluth 2004: 872).

Det lå altså ingen begrensinger i den britiske utenrikspolitikken, snarere tvert imot. Hadde Storbritannia og Labour valgt å la USA gjøre det alene, ville det skapt en større en distanse mellom deres politiske plattform, verdier og ambisjoner enn valget om å delta i en invasjon med deres allierte USA.

6.5.3 Storbritannias aktører

Neo-klassisk realisme har også med variabler som tar for seg de politiske aktørenes påvirkning på staters utenrikspolitikk. I denne casen har det blitt tydelig Blair, Labour og britisk utenrikspolitikk var i praksis én og samme ting. Blair fulgte opp sitt partis standpunkt og prioriteringer, og gjorde dette med stor overbevisning. Spørsmålet blir i så tilfelle om Storbritannia ville valgt annerledes med et annet parti eller annen statsleder. De konservative er tradisjonelt forbundet med pro-amerikanske holdninger og en sterk realpolitisk orientering, så det er ingen sterke argumenter for at de ville vurdert den britiske situasjonen annerledes enn hva Labour gjorde. Storbritannias ambisjoner om å innta en ledende rolle i verdenspolitikken er heller ikke et nytt fenomen fra Labour under Blair, men gjennomgående vært en del av de britiske utenrikspolitiske ambisjonene, uavhengig av parti og statsminister.

Blair tok raskt et standpunkt og sto ved sin argumentasjon om Storbritannias forpliktelse til å bidra, til tross for en økende grad av kritikk. Blair fulgte i så stor grad den valgte politikken at han ble selve bildet på Storbritannias valg og var da også i aller høyeste grad delaktig i konstruksjonen av Labours utenrikspolitikk. Blair var i tillegg som vi har sett en enormt populær statsleder, både nasjonalt og internasjonalt, og var i så måte den med antatt høyest gjennomslagskraft på den valgte politikken. Valget om å bli med USA var da heller ikke en

ny politikk for Labour og Blair, da de hadde holdt seg tett til og utøvd innflytelse over USA ved flere tilfeller på 90-tallet.

Variablene som går på systemets dynamikk, Storbritannias posisjon, utenrikspolitiske strategier og de britiske politikerne vil jeg argumentere for at det britiske valget om å delta i Irak følger noen helt gitte vurderinger og logikk, og er i så måte verken spesielt mystisk eller kontroversielt. Så hva skjedde med Storbritannias tilsynelatende opplagte og rasjonelle strategi? Hvorfor ble ikke Storbritannia og Blair ledende aktører i den internasjonale politikken? Jeg mener vi finner en del av forklaringen på disse spørsmålene i den neste variabelen vi skal vurdere det britiske valget opp mot, Storbritannias vurdering av egen makt og innflytelse.

6.5.4 Makt og persepsjon

Ved Suez så vi at de britiske politikerne synes å ha et noe urealistisk oppfatning av egen makt og posisjon. Ved Vietnam ble det tydelig at selv om de sentrale politikerne så at de sto i en altfor sårbar situasjon til å avslå USA, var de imidlertid valgt av en befolkning som ikke ville ha akseptert et så klart brudd på partipolitikken. I dette tilfellet vil jeg imidlertid argumentere for at Storbritannia og beslutningsmyndighetene ikke tok sitt valg på bakgrunn av en feilvurdering av egen makt og posisjon. Hovedargumentet til dette er at Storbritannia hadde erfaringer på at de *faktisk* hadde en innflytelse på den amerikanske utenrikspolitikken. De britiske argumentene om at å stå tett med USA var eneste muligheten til å kunne styre opp de amerikanske valgene samsvarer med den rollen de syntes å påberope seg i forkant av invasjonen. Den britiske avhengigheten av internasjonale institusjoner i sammenheng med egen sikkerhet gir også argumenter for at Storbritannia var bevisst sin posisjon og begrensinger.

Terrorangrepene i 2001 og krigen mot terror ble på mange måter en kulminasjon av det special relationship etter flere år med et spesielt tett forhold mellom USA og Storbritannia. Storbritannias opplevelse av innflytelse på amerikanske forpliktelser som de fikk blant annet i Kosovo ga den britiske regjeringen grunn til å tro at de kunne få til dette igjen, men dette var kun mulig gjennom å være på lag med USA. Som vist tidligere var ”The Special Relationship” bygget på en helt grunnleggende tro fra britisk side om at de skulle bistå det ”unge” og urutinerte USA i diplomatiets og verdenspolitikkenes mange utfordringer. Denne oppfatningen av den britiske rollen i det spesielle forholdet synes i aller høyeste grad

fortsatt å være gjeldende under Blairs periode. Hogett (2005) beskriver Blairs målsetning om innflytelse på følgende måte;

Blair's strategy was to make British support for the US conditional on winning a number of key concessions—commitment to an Israel/ Palestine peace plan, the use of the UN route—concessions which he ended up deluding himself he had obtained (Hogett 2005: 426).

Jeg vil derfor argumentere for at Storbritannias politiske ledere hadde flere til dels grove feilvurderinger berørende USAs og forholdets premisser. For det første ble det tydelig at USAs Bush og hans neo-konservative regjering faktisk ikke bare hadde mulighet, men også en vilje, til å gjennomføre militære aksjoner i Midt-Østen på egen hånd. Storbritannia og andre land ble med i invasjonen, men det var da ingen tvil at USA ville gjennomføre invasjonen uavhengig av koalisjonsstyrkene. USAs uavhengighet vises også i deres vilje til å invadere uten en FN-resolusjon. At USA var en overlegen makt i det unipolare systemet var et anerkjent faktum, men de britiske vurderingene i forkant av invasjonen synes å ta lite hensyn til den amerikanske neo-konservative regjeringens ambisjoner i Midt-øst regionen. Blair viste gjentatte ganger til suksesshistorier i samarbeidet med Clinton på 90-tallet. Blair uttrykte også ønsket om å fortsette dette vellykkede samarbeidet, men synes ikke å legge vekt på den drastiske endringen i amerikansk utenrikspolitikk ved president Bush. Ambisjonen om å være en av USAs nærmeste allierte synes i så måte å trumfe de grunnleggende forskjellene i politikken mellom de to landene.

Beslutningen om å stå sammen med Bush kan også forklares ut ifra i Storbritannias egne ambisjoner om innflytelse. Storbritannias ledere, da særlig Blair, syntes å ha en klokkeetro på at de ville være i stand til å påvirke USAs og Bushs politikk i favør av internasjonale institusjoner og dermed britiske utenrikspolitiske mål. Dette ble imidlertid ikke tilfellet og resultatet var at britisk politikk ble oppfattet som tannløs og ukritisk, både hos egen befolkning og i verdenssamfunnet. Tim Dunne argumenterer for at; “that the Iraq war ‘reaffirmed the vice-like grip of Atlanticism on Britain's identity’ notwithstanding all the evidence which suggests that despite Blair's ‘partnership’ with Bush he has had virtually no positive influence on US policy” (Tim Dunne 2012: 908).

6.6 Storbritannias paradoks

Jeg har vist at Storbritannias valg om å delta med militære styrker i Irak ut ifra et realist og neo-klassisk realist-perspektiv var forventet og rasjonelt. Storbritannia hadde ut ifra deres

posisjon i forkant av invasjonen mulighet til å øke sin egen rolle og innflytelse på verdenspolitikken. Ambisjonene om å utøve innflytelse over USA og befeste sin rolle som et uunnværlig bindeledd mellom USA og Europa hadde også bakgrunn i helt konkrete suksesshistorier fra samarbeidet med Clinton. Blair hadde også en tydelig ambisjon om at den britiske støtten til USA ville gjøre det mulig å forplikte USA til internasjonale avtaler og organer, som en form for gjenytelse for den britiske støtten. Storbritannia og særlig Blair ble selve bildet på underdanighet på USAs overlegne makt, hvor Storbritannia løp USAs ærend uten noen reell innflytelse. Som Dumbrell (2006) beskriver; "Instead of being "Europe's voice in America and America's in Europe" Britain now run the risk of having a small voice and smaller audience, in either place" (Dumbrell 2006: 154).

Blairs suksess med president Clinton frem til 1998 synes å ha gitt Blair en selvtillit på en ny suksess med Bush. Til tross for at de britiske politikerne og analysene ikke synes å ta høyde for Bush neo-konservative ambisjoner og intensjoner og dermed britenes begrensede påvirkning, vil jeg likevel påstå at det er en viss gyldighet i Blairs argument om at man i hvert fall ikke får utøvd innflytelse på sidelinjen. For argumentets skyld kan ta vi ta et tankeeksperiment med et kontrafaktisk eksempel. La oss se for oss at Bush ikke vant det amerikanske presidentvalget i 2000, men at det ble vunnet av motkandidaten Al Gore fra demokratene. Al Gore lå tett inntil den politikken Clinton hadde og da følgelig Labours. Ville da Blairs strategi overfor USA og den britiske deltagelsen i Irak hatt samme utfall? Jeg tviler på det. Med tanke på Blairs vellykkede samarbeid med Clinton på 90-tallet vil jeg påstå at sannsynligheten for at Blair ville hatt større suksess med en demokratisk president er større enn hva som ble tilfellet med Bush. Men graden av innflytelse de britiske politikerne antok at de ville kunne øve mot USAs nye politiske ledere og taktikk synes i så måte å være forankret i sentimentale og historiske vurderinger om britisk innflytelse på USA.

Og nettopp dette fenomenet i Storbritannias utenrikspolitikk gjør seg meget tydelig i deres valg i Irak-krigen. Til tross for å være en liten makt, i hvert fall i relativt forstand sammenlignet med USA, er det lite som tyder på at de tvilte på sannsynligheten at de vil kunne øve en betydelig innflytelse over USA. Storbritannias politiske ledelse argumenterer for at de gjennom en tung diplomatisk pondus og de etablerte vennskapsbåndene til USA ville kunne lede USA inn i de "riktige" kanalene og forumene, om så i etterkant av invasjonen. Dette vil jeg påstå er et særegent britisk fenomen, som er en direkte effekt av deres historikk som stormakt og imperium. Denne forståelsen av egen rolle i verdenspolitikken og særlig

deres rolle overfor USA, gir også noen forklaringer til hvorfor denne taktikken viste seg å være mislykket. USA og Bush lot seg ikke påvirke og Storbritannias strategi falt til bakken. Og med tanke på hva som faktisk var Storbritannias ambisjon, var fallet både langt og hardt. For det faktiske resultatet av Storbritannias valg om å delta i Irak var store forpliktelser til en krig på USAs premisser, med få seire tilbake på det som hadde vært de britiske intensjonene ved forpliktelsen.

DEL 3 Avslutning

Kapittel 7 Drøfting av hypotesene

I dette kapittelet vil studiens hypoteser bli drøftet. Da det har blitt både analysert og konkludert underveis i oppgaven, vil formålet med kapittelet primært være å gå igjennom hovedfunnene fra casene. Det er flere momenter som hadde fortjent en fyldigere dekning, men oppgavens tiltenkte omfang og lengde gjør det imidlertid nødvendig å være konsis.

7.1 Storbritannias posisjon og systemets press (H1)

I den første hypotesen blir det lagt ned en påstand om at Storbritannias utenrikspolitiske atferd kan forklares som en respons på systemets press og Storbritannias posisjon i dette systemet. Studiens tre caser utspiller seg ved tre unike situasjoner med forskjellige maktdynamikker. Dette vil derfor gi forventninger om at Storbritannias utenrikspolitiske atferd må sees i lys av systemets press på de gjeldende tidspunktene. Det er vanskelig å argumentere for at dette ikke gjør seg gjeldende ved britisk utenrikspolitikk, da Storbritannia også har vært nødt til å forholde seg til systemets natur. De utenrikspolitiske debattene i forkant og under hver case viser også til en anerkjennelse av systemets struktur og behovet for gjøre de tiltak nødvendig for å overleve i dette systemet. Fra casene finner vi støtte i dette ved Storbritannias intensjon om å være en opprettholde stormakt, forhandlinger med flere samarbeidspartnere på 60-tallet og ønske om å stå sammen med USA i Irak.

Jeg vil imidlertid allikevel argumentere for at man også finner tegn på at systemets press på den britiske utenrikspolitikken har vært av en mindre grad enn hva man kunne forvente i henhold til de realismens og neo-klassisk realismens forventninger. Til tross for at Storbritannia har anerkjent systemets maktdynamikker og behovet for å manøvrere seg innen disse, viser de britiske utenrikspolitiske debattene i forkant av alle casene ambisjoner om å utøve en betydelig innflytelse over disse maktstrukturene. Dette være seg alene, som en megler mellom USA og Sovjetunionen eller som en bro mellom USA og Europa. Storbritannias ambisjoner om å beholde eller å få tilbake sin stormaktstatus, uavhengig av materielle kapabiliteter, vil jeg hevde har en betydelig forklaringskraft ved den britiske atferden. Denne påstanden finner også sin støtte i alle tre casene. Storbritannia gikk inn i en kostbar intervensjon i Suez på tross av fordømmelse av denne aksjonen av både FN og USA, betydelige maktstørrelser i det internasjonale systemet. Argumentene for dette var fra Storbritannias side et ønske om å opprettholde sin status og, om så som en illusjon, som stormakt. I tilfellet ved Vietnam så vi tydelig at Storbritannia gikk på tvers av systemets

antatte press da de avsto den suverent sterkere og deres sikkerhetsline USA. Wilsons avslag om å bidra med militære styrker i Vietnam bryter med de forventningene neo-klassisk realisme har til systemets press på en stats utenrikspolitikk, samt forventninger i forhold til alliansers dynamikk. I tilfellet med invasjonen i Irak er det flere ting som tyder på at Storbritannia handler i henhold til det presset et unipolart system vil skape, men også at Storbritannia i tillegg hadde egne ambisjoner om en ny sentral rolle verdenspolitikken.

De vurderingene som har blitt gjort i britisk utenrikspolitikk, følger imidlertid en annen variabel fra systemnivået, Storbritannias posisjon. Oppgavens tre caser har alle vist at til tross for Storbritannia objektivt har opplevd en relativ nedgang i makt, har de vurdert sin posisjon i systemet som innflytelsesrik. Antatt eller ønsket posisjon i systemet gir langt på vei en forklaring på hvorfor Storbritannia kan oppleves som mindre påvirket av systemets press enn hva man vil kunne forvente av et land med synkende makt. Hvorvidt denne vurderingen har vært korrekte vurderinger av Storbritannias aktører skal drøftes litt senere i kapittelet, men hvis man aksepterer premisset om at Storbritannias atferd er et resultat av deres egen forståelse av rolle og makt vil funnene studien har gjort samsvare godt med de forventningene som hypotesen i utgangspunktet la til grunn. Med tanke på hypotesen kan det konkluderes med at Storbritannias valg *kan* forklares ut ifra systemets press, men at det også må sees i lys av Storbritannias selvopplevde og selvverderte posisjon i samme system.

7.2 Utenrikspolitiske hensyn (H2)

I analysenivået som tar for seg rikspolitiske prioriteringer har oppgaven testet hypotesen om at utenrikspolitiske atferd er underlagt hensyn som er debattert og prioritert på et riksnivå. I dette ligger debatter som har preget den britiske politikken og prioriteringer som kan sies å være viktige for den britiske politikken, samt avtaler som Storbritannia har forpliktet seg til. Det er fristende å raskt bekrefte denne hypotesen, da dette er en så intuitiv forståelse i hva som danner politiske valg og handlinger, nemlig debatt og prioriteringer. Storbritannias valg ved alle casene gir da også støtte til forventningen om at dette er tilfelle ved den britiske politikken. Ved Suez-krisen er det vanskelig å finne noen motsetning mellom britisk prioriteringer og valget om intervensjon i Suez. Forståelsen av at de måtte opprettholde sin status som stormakt synes det å være konsensus om i rikspolitikken, til tross for debatter om de synkende materielle kapabilitetene. I forkant og under Vietnamkrigen vil jeg argumentere for at de britiske idealpolitiske forpliktelsene, da særlig gjennom Geneve-konvensjonen, ga

helt tydelige føringer på det britiske valget om å avstå fra å delta med militære styrker i Vietnam og trumfet i så måte både systemets press og allianseforpliktelser. Invasjonen i Irak på sin side viser hvordan det ikke var noen motsetning mellom idealpolitiske hensyn, sikkerhetspolitikk og valgt handling. De rikspolitiske prioriteringene begrenset ikke politikernes handlingsrom, men ga snarere legitimitet til det valget som faktisk ble tatt. På bakgrunn av dette vil jeg derfor si at Storbritannias utenrikspolitiske atferd er styrt av de prioriteringene og hensynene som har vært gjeldende på det tidspunktet avgjørelsene ble tatt. Dette støttes igjen av argumentet fra forrige avsnitt, hvor Storbritannia har basert seg mer på egne prioriteringer, enn hva man ville kunne forvente ut ifra systemet og dens press.

Generelt er det også verdt å bemerke at Storbritannia synes å ha en gjennomgående prioritet, uavhengig av aktører og situasjoner. Ved alle casene har opprettholdelsen av britisk innflytelse i verdenspolitikken stått som en uttalt ambisjon og prioritering. Denne ambisjonen synes å ha overlevd på tvers av systemdynamikker, partipolitikk og aktører. Denne langvarige prioriteringen mener jeg vil automatisk gi en effekt på de utenrikspolitiske vurderingene Storbritannia har tatt til enhver tid.

7.3 Storbritannias ambisjoner (H3)

Så når både systemet og statsnivå har en forklaringskraft på de britiske valgene, hvor mye innflytelse har de britiske aktørene på den valgte politikken? Jeg vil argumentere for at aktørene til syvende og sist er underlagt de øvrige prioriteringene, men at aktørenes påvirkning på *hva* som er utenrikspolitiske prioriteringene vil variere. Dette gjorde særlig tydelig i New Labour og Tony Blairs kontroll på hva som var den britiske utenrikspolitikken fra midten av 1990-tallet. På den andre siden så vi Wilson være underlagt både partipolitikk og idealpolitikk som ga lite rom for å velge annerledes. Denne politikken var imidlertid i høy grad sammenfallende med hans egen argumentasjon. Jeg vil derfor argumentere for at Storbritannias politiske valg kan finne en viss forklaringskraft med den britiske politiske ledelsens utenrikspolitiske ambisjoner i verdenspolitikken, i henhold med hypotese 3.

Et viktig element i denne forklaringen er imidlertid de demokratiske prosessene som går på partiets størrelse i parlamentet etter valg. Blair og Labour hadde et flertall som gjorde det mulig å omgjøre partipolitikk til rikspolitikk, i motsetning til både Eden og Wilson. Jeg vil hevde at det er grunn til å si at de britiske aktørene har hatt en påvirkning på de

utenrikspolitiske valgene, men at dette har vært med en varierende grad av gjennomføringsevne og ikke nødvendigvis med nok kraft til å trumfe andre politiske hensyn. Jeg har ved flere anledninger prøvd å finne svar på denne hypotesen ved å ta i bruk noen kontrafaktiske eksempler, som tankeeksperimenter. Ved Suez-krisen synes det ikke å ligge noen alternativer for det britiske valget, så ved dette tilfellet er det vanskelig å se for seg at andre aktører ville gjort noe annerledes, til tross for at Eden syntes å bli sittende med svarte-Per i analysene gjort i etterkant av invasjonen. Storbritannias situasjon ved Vietnam derimot bærer helt tydelig preg av en viss politikk som var typisk for både Labour og Wilson. Det er mulig å tenke seg at det konservative partiet i Storbritannia lettere ville ha akseptert USAs forespørsel, da de tradisjonelt har hatt en pro-amerikansk holdning. Da må vi imidlertid anta at de også ville vært villig til å bryte en inngått internasjonal avtale, noe som i alle tilfeller kunne tenkes å innebære en del uheldige konsekvenser. Labour og Blair har jeg argumentert for allerede lå tettere med USA enn hva man tidligere har antatt at en Labour-regjering ville være og det er vanskelig å finne argumenter for at et det konservative partiet ville avstått en militær aksjon i Irak sammen med USA.

Alle casene viser til langvarige ambisjoner om å utgjøre en maktfaktor i verdenspolitikken, uavhengig av både partipolitikk og enkeltaktører. Muligheten til å gjennomføre disse ambisjonene har imidlertid variert, men da like mye på grunn av andre rikspolitiske hensyn som en uvilje fra enkeltaktører til å gjøre dette. At enkeltaktører kan sette sitt preg på politikken er naturlig, men også sterke politiske individer vil være begrenset av politiske vurderinger og prioriteringer som er gjort på andre nivåer enn på individnivå.

7.4 Makt og persepsjon (H4)

Aktørene står også sentralt i en annen hypotese som skal drøftes, vurderingen av egen makt og posisjon. For som neo-klassisk realisme hevder vil slike vurderinger gjøres nettopp av statsmenn og politiske aktører, og vil like ofte synes å være sentimentale vurderinger som rene kalkulative analyser.

Det britiske eksempelet er et spennende utgangspunkt for å se nærmere på hvordan statsledere og politiske aktører vurderer egen makt og posisjon. Som vi har sett var Storbritannia en stormakt og imperium med en tydelig økonomisk fortrinn til de øvrige maktene. Hvordan har de vurdert egen makt etter som de sunket i materielle kapabiliteter og dermed posisjon? For som neo-klassisk realisme fordrer vil en liten eller mellomstor stat gjøre andre vurderinger i

møte med andre stater enn hva en stormakt vil. Denne oppgaven la ned en påstand om Storbritannia ville ha flere slike feilvurderinger som et resultat av deres relative nedgang i makt.

Alle casene, vil jeg påstå, har elementer av feilvurderinger. Suez-krisen ble selve symbolet på Storbritannias fall i makt og ble slutten på Storbritannias rolle som imperiemakt. Det britiske valget ved å gå inn med militære styrker uten FN-resolusjon eller andre sterke internasjonale aktører var en feilslått taktikk nettopp på grunn av Storbritannias manglende ressurser. De hadde ikke økonomi eller andre maktmidler til å gjennomføre den valgte politikken på egen hånd. Dette kan sees som en direkte effekt av en feilvurdering, da ønsket om å opprettholde et bilde som mektig var viktigere enn de faktiske ressursene til å gjennomføre en vellykket aksjon og sette Nasser på plass. Det som er spesielt interessant ved dette eksempelet er ikke kun at de politiske aktørene undervurderte viktigheten av materielle kapabiliteter, men syntes å overvurdere hva de kunne komme unna med. Særlig syntes ikke de britiske lederne å ta høyde for USAs makt og egne ambisjoner og sannsynligheten for at USA ville sette en stopp for aksjonen.

Vietnamkrigen har jeg tidligere argumentert for at de britiske politiske lederne, kanskje særlig Wilson, innså Storbritannias begrensede rolle på verdenspolitikken. Det ble imidlertid en umulighet å gå utenom det som var velgerenes persepsjon av Storbritannias verdier og roller i det internasjonale samfunn. Til tross for at også neo-klassisk realisme hevder at rikspolitiske begrensninger vil kunne forventes har en effekt på utenrikspolitiske valg er allikevel denne avgjørelsen på siden av hva man kan forvente av en stat i en så sårbar situasjon som Storbritannia. Til slutt har jeg også argumentert vi vil finne feilvurderinger ved britisk respons på invasjonene i Irak, men ikke nødvendigvis på bakgrunn av Storbritannias materielle kapabiliteter som var tilfelle ved de to foregående tilfellene. Ved dette tilfellet synes det å være et visst avvik mellom Storbritannias ambisjoner om påvirkning og reell innflytelse. Særlig ble det tydelig at de britiske ledernes tro på muligheten til å styre opp amerikansk utenrikspolitikk var i overkant ambisiøse, særlig med tanke på hva de faktisk fikk igjennom.

Med hensyn til hypotesen som har blitt prøvd vil jeg påstå at Storbritannias utenrikspolitiske atferd er preget av feilvurderinger som et resultat sin relativ nedgang i makt. Jeg vil også argumentere at dette er et særtrekk ved den britiske politikken som gir forklaringer til at flere av de britiske valgene som har gått på siden av hva som har vært forventet fra neo-klassisk

realisme. Før vi ser på oppgavens problemstilling og oppgavens svar på den skal vi se på en variabel som også vil bidra med å belyse Storbritannias persepsjon rundt egen rolle og posisjon; forholdet til USA.

7.5 The Special Relationship (H5)

Denne oppgaven har også søkt å finne svar på om hvorvidt Storbritannia følger den neo-klassisk realismens forventninger om hvordan stater oppfører seg i allianse med andre stater. Det ligger helt tydelige forventninger på at Storbritannias rolle og forhandlingsrom vil endre seg etter som de opplevde nedgang i makt og USA på sin side hadde en vekst. Storbritannias politikk overfor USA har da også vært et gjennomgående tema i de britiske utenrikspolitiske strategiene. Dette har stort sett dreid seg om balansegang mellom at de har vært avhengig av USAs ressurser, særlig med tanke på sikkerhetspolitikk, og deres frykt for å bli for svake i samarbeidet. Jeg vil imidlertid hevde at Storbritannias strategier overfor og i samarbeid med USA har vist seg å ha flere interessante trekk, som også faller på utsiden av de forventningene neo-klassisk realisme legger til grunn.

Politiske ambisjoner og uttalelser i forkant av hver case har vist et Storbritannia som har hatt som ambisjon om å være så likestilt med USA som mulig, samt et ønske å kunne utøve en innflytelse på sin sterke allierte. Denne strategien finner sin støtte i Zakarias innflytelsesmaksimering, hvor en stat vil søke seg mot optimale innflytelsesmuligheter. I så måte har samarbeidet med USA vært et godt utgangspunkt for Storbritannia, som har kunne dratt nytte av sin sterke venn. Ved å være verdens sterkeste stats nærmeste venn ville også gitt en automatisk innflytelse på verdenspolitikken. Men som casene har vist har ikke denne taktikken alltid vært en sikker suksessoppskrift for Storbritannia. Til tross for at Blair viste fra midten av 1990-tallet at det kunne gjøres, er det imidlertid flere eksempler fra den britiske historien med et motsatt utfall.

Ved Suez så vi et Storbritannia som handlet på tross av USAs vilje og fikk også konsekvenser deretter, hvor USA tvang Storbritannia i kne. Ved Vietnamkrigen gikk Wilson og Storbritannia på tvers av hva alliansen fordret av forpliktelser. De avslo å være en moralsk støtte for USA til tross for en høy avhengig av en fortsatt amerikansk støtte til sikkerhetsalliansen NATO. Ved invasjonen i Irak derimot finner vi et Storbritannia som så til de grader følger opp sin allierte og de forpliktelsene som lå i dette. Ved dette tilfellet ble det

imidlertid tydelig at Storbritannia ikke sto uten forhandlingsrom, snarere tvert imot. Argumentasjonen for å stå sammen med USA var nettopp muligheten for å styre den amerikanske makten. Storbritannias uttalelser i forkant og under invasjonen gir inntrykk av et Storbritannia som så for seg en ledende rolle i verdenspolitikken, hvor en viss kontroll over USA lå sentralt i å kunne lykkes i denne ambisjonen. Her ligger også forklaringen hvorfor Storbritannia ikke oppnådde dette målet, da de i realiteten ikke hadde tilstrekkelig innflytelse over USAs utenrikspolitikk.

Det ble lagt ned en påstand om at Storbritannias forhandlingsrom overfor USA ville bli mindre og avhengigheten større som en følge av deres relative makt. Dette har vist seg vanskelig å bekrefte på bakgrunn av de casene denne studien har forsket på. Ingen av casene gir noen tydelige tegn på at Storbritannia følte seg presset inn i samarbeid eller avtaler med USA. Ei heller er det lite som tyder på at Storbritannia følte seg begrenset i sin forhandlingsmakt med USA, snarere tvert imot og hypotesen må derfor forkastes. Jeg vil hevde at dette paradokset med britisk utenrikspolitikk vil kunne finne sin forklaring i deres historikk som stormakt. Som nevnt tidligere har Storbritannia gjennomgående hatt en ambisjon om å utøve en vesentlig innflytelse på verdenspolitikken, og da også over USA. En britisk tanke om å at de har de har en viss rolle til tross for relativt lav makt i forhold til USA, mener jeg, er et resultat av deres stormakthistorikk hvor deres erfaringer automatisk vil kvalifisere dem som veileder til et mektig, men antatt diplomatisk urutinert USA.

7.6 Fall og endring (H6)

Denne oppgaven hadde med en hypotese om at det er grunn til å tro at det vil være en forsinkelse mellom rolleendring og utøvende politikk. I dette ligger det at utøvende politikk ikke endrer seg automatisk ved en stats endring i relativ makt eller posisjonsendring i systemet, men at dette vil være en gradvis prosess i samsvar med Friedbergs funn i analysen av britisk utenrikspolitikk fra århundreskiftet (1988). Jeg vil påstå at man kan finne tegn på at dette har vært tilfelle ved britiske politikken også i siste halvdel av 1900-tallet. Faktisk mener jeg dette gir noen forklaringer på de øvrige påstandene som er vurdert så langt, især ved der hvor britisk utenrikspolitikk *ikke* har fulgt de forventningene man har rundt staters atferd i henhold til neo-klassisk realisme.

For denne analysen har etablert det faktum at Storbritannia opplevde en nedgang i relativ makt og en posisjonsendring, fra stormakt til mellomstor makt. Studien har også vist at Storbritannia gjentatte ganger har tatt valg som ligger nærmere hva man ville forventet fra en stormakt enn fra mellomstor eller liten makt. Suez-krisen er et beskrivende eksempel på denne forsinkelsen og hvorfor det endte som en lekse i ydmykhet for Storbritannias stormaktambisjoner. Men også ved Storbritannias respons til USAs forespørsel angående Vietnamkrigen, synes jeg gir støtte til hypotesen om at Storbritannias utenrikspolitikk ikke var omstilt etter faktisk makt og posisjon, men fulgte historiske antagelser om posisjon og innflytelse. Storbritannias deltagelse i Irak-krigen synes i mye større grad å være balansert i forhold til reelle rolle, da de faktisk sto sterkere i verdenspolitikken enn ved de andre casene. Her vil jeg imidlertid hevde at Storbritannias antatte rolle overfor USA samsvarer bedre med et gammelt maktforhold enn med den faktiske amerikanske overlegenheten i makt som nevnt i tidligere avsnitt.

Neo-klassisk realisme, da særlig gjennom Friedbergs teorier, hevder at det vil forekomme forsinkelser mellom endring i posisjon og valgt politikk. Denne analysen av britiske utenrikspolitiske valg styrker denne antagelsen og oppgavens hypotese kan bekreftes. Denne oppgaven har sett på seks hypoteser som har stått sentralt i besvarelsen av oppgavens problemstilling. Som vist har den gitt flere svar på flere nivåer. At det er opptil flere årsakssammenhenger i hva som danner et utenrikspolitisk valg var forventet. Vi skal summere opp forklaringene som synes å være gjentakende ved alle av studiens caser, da det er naturlig å anta at disse funnene er særtrekk ved den britiske politikken og funn som er spesifikt for denne studien.

Kapittel 8 Konklusjon

8.1 Imperiets ekko

Denne studien har prøvd å finne svar på hvilke konsekvenser nedgang i makt vil gi på utenrikspolitiske valg. Bakgrunnen for problemstillingen var Storbritannias unike historie hvor de på relativt kort tid har gått fra imperium og stormakt til alliansepartner til overlegent sterkere stater. Ved å undersøke tre situasjoner i britisk utenrikspolitikk har det blitt forsøkt å finne hva som forklarer de enkelte situasjonene, samt om det ligger noen mønster i britisk utenrikspolitikk.

Studien har konkludert med at variablene som antar en effekt av systemets press på Storbritannia og Storbritannias posisjon i systemet må sies å ha påvirket de britiske valgene ved de tre situasjonene. Sikkerhetspolitikk og idealpolitikk kan man også finne argumenter for har vært med i vurderingene som de britiske politikerne har tatt i forbindelse med studiens caser. På samme måte har oppgaven vist at partipolitikk og aktørers ambisjoner og preferanser ikke bryter med de forventningene man har til de disse variablene. Allikevel er det min påstand at Storbritannias atferd først og fremst må settes i kontekst med deres historikk som stormakt med i vurderingen, da dette igjen påvirker alle de øvrige variablene.

I alle av de tre casene denne studien har undersøkt finnes det flere ting som tyder på at Storbritannia har slitt med å omstille seg fra stormakt til alliert. Særlig vil jeg trekke frem påstanden om at Storbritannias valg kan forklares ut i fra en feilvurdering i makt og posisjon som en sentral forklaringsvariabel. Storbritannias vurdering av egen makt og posisjon mener jeg gjennomgående har blitt vurdert som høyere og mer innflytelsesrik enn hva som har vært tilfelle. Denne forklaringsvariabelen gir også en forklaring på de tilfellene hvor Storbritannias politikk ikke har fulgt de forventningene som lå på forventet atferd. Vi fant eksempler på dette på Storbritannias tro på å mestre invasjonen i Suez, avslaget til den mektige USA i forbindelse med Vietnamkrigen og Storbritannias tro på å styre den amerikanske hegemonipolitikken i 2003.

Disse funnene danner et mønster i den britiske utenrikspolitikken som jeg mener gir en forståelse av historikkens påvirkning på utenrikspolitiske valg. Det gir grunn til å tro at et en tidligere stormakt av den størrelsen som Storbritannia var, vil kunne sette et preg på utenrikspolitikken til landet i flere tiår. Jeg vil derfor komme med en påstand om at stater som

har erfaringer på å ha en høy makt internasjonalt vil oppleve et maktpolitisk etterslep, et ekko. Med dette mener jeg at oppfatninger om egen rolle i systemet vil oppleve en forsinkelse i forhold til faktiske posisjonsfall. Dette gjør i denne studien seg gjeldende i form av overdreven militærbruk, avslag til en alliert og antatt innflytelse på en supermakt. Denne feilvurderingen av posisjon og innflytelse gir igjen noen gitte konsekvenser på hvilke strategier en stat velger i utenrikspolitiske situasjoner, som vi kan kjenne igjen ved det britiske eksempelet. De tre casene viser imidlertid også at Storbritannia justerer sin utenrikspolitiske atferd med tiden. Blairs håndtering av USA og invasjonen var tross alt mer musikalsk overfor Storbritannias posisjon og maktsituasjon enn hva vi kan si hva var tilfellet ved Storbritannias fremferd i Suez.

8.2 Alternative forklaringer og videre forskning

I arbeidet med denne studien har det blitt gjort en rekke valg, som vist innledningsvis. Vi skal derfor se litt på hvilke alternativer som ble valgt unna, samt noen tanker rundt videre forskning på temaet.

For det første gir casestudien begrenset mulighet til å generalisere over på andre eksempler enn det som faktisk er studert. Dette gir også grunn til å anta at andre eksempler vil kunne gi et annet funn og resultater enn hva den studien har kommet til. En inkludering eller erstatning av denne studiens caser med andre situasjoner i britisk historie ville kunne gi et annet bilde på de britiske utenrikspolitikken. Man kan for eksempel se for seg at en inkludering av Storbritannias vurderinger og handlinger i forbindelse med Falklandskrigen og de militære aksjonene på Balkan på 1990-tallet ville ha gitt andre svar, eller i det minste nyanseringer av denne studiens hovedfunn.

Den neo-klassiske realismen har vist seg å gi en rekke variabler som synes å gi plausible årsakssammenhenger på de britiske eksemplene. Det er imidlertid mulig å tenke seg at andre teorier også vil kunne ha gitt gode svar. En studie hvor for eksempel variabler fra liberalismen også ble tatt i bruk ville gi en mulighet til å prøve teoriens forklaringskraft opp mot hverandre. Som vi så i forkant av både vurderingene i forbindelse med Vietnamkrigen og deltagelse i Irak var den britiske argumentasjonen bygget på fredsideologi, internasjonalisme og liberalisme. Denne studien har imidlertid undersøkt tre situasjoner hvor Storbritannia har stått i konfliktsituasjoner som ga grunn til å anta at realismen ville gi det beste utgangspunktet

for denne typen analyse. Også i dette valget ble det naturlig å ta utgangspunkt i hva andre studier og eksisterende litteratur hadde brukt i sine løsninger.

Men som påpekt tidligere er den valgte teorien fleksibel i forhold til hvilke variabler man tar i bruk i forskningen og denne studien har også vært selektiv i sitt variabelvalg. Dette åpner for at det vil kunne finnes andre variabler som ville forklart fenomenene bedre, eller i verste fall trumfet, de variablene denne oppgaven har tatt i bruk. Et eksempel på dette er variabler som går på kultur og befolkningens påvirkning. Det er mulig å tenke seg at Storbritannias velgere og befolkning vil ha en begrensning på hvilke valg de britiske politikerne har til rådighet. Vi så en antydning til at slike variabler ville kunne gi en forklaringskraft ved Storbritannias respons til Vietnamkrigen. På samme måte vil det kunne tenkes at de funnene som ble gjort på aktørnivå i denne studien vil kunne overføres til befolkningen generelt, hvor det også ville forekomme en forsinkelse i oppfattelsen av nedgang i makt og Storbritannias posisjon. En inkludering av disse variablene ville imidlertid kreve forskningsarbeid og datainnsamling utover hva denne studien tillater i tid og ressurser, men vil kunne være interessante problemstillinger ved en videre forskning på temaet.

Denne studien har hatt som formål å finne svar på noen britiske mysterier. Storbritannia er imidlertid ikke det eneste landet som har opplevd eller vil oppleve en form for nedgang i makt. Videre forskning hvor andre lands erfaringer blir undersøkt ville vært et spennende utgangspunkt for å testet denne studiens funn, samt finne andre effekter som kan tenkes å gjøre seg gjeldende ved nedgang i makt. På samme måte har denne studien en variabel som tok for seg det spesielle forholdet til USA, men da utelukkende fra britisk side. En studie hvor det amerikanske perspektivet på dette forholdet ble inkludert kan også tenkes å gi noen nyttige nyanser på hva dette forholdet innebar av forpliktelser og ambisjoner. Mer generelt vil en studie hvor en sammenligning av Storbritannias synkende makt med USAs økende makt kunne vært interessant for en videre testing av denne oppgavens hypoteser og funn.

Avslutningsvis bør det nevnes at oppgaven på ingen måte er uttømmende i forhold til sin problemstilling. I tillegg til de elementene som ble tatt ut, finnes det også flere elementer i de valgte variablene som kunne blitt ytterligere belyst og drøftet.

Kilder

- Barnett, Corelli (2002): "The British Armed Forces in Transition" fra *Two hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001*. O'Brien, Patrick Karl og Clesse, Armand (red.) Ashgate
- Baylis, John (1997): *Anglo-American relations since 1939. The enduring alliance*. Manchester University Press, Manchester og New York
- Beeley, Harold (1986): "The Middle-East" fra *The Special Relationship. Anglo-American relations since 1945*. Ed. Louis, WM Roger og Bull, Hadley. Clarendon Press, Oxford
- Blackwell, Michael (1993): *Clinging to Grandeur. British attitudes and Foreign Policy in the aftermath of the Second World War*. Greenwood Press, Connecticut/London
- Blair, Tony (2002): Tale ved George Bush Senior Presidential Library, Texas 7. April 2002. Hentet fra <http://www.theguardian.com/politics/2002/apr/08/foreignpolicy.iraq> 03.05.2014
- Bluth, Christoph (2004): "The British Road to War. Blair, Bush and the decision to Invade Iraq." fra *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 80, Nr. 5* s. 871-892 hentet fra <http://www.jstor.org/stable/3569476> 28.04.2014
- Cain, P.J og Hopkins A.G (1993): *British Imperialism. Crisis and Deconstruction 1914-1990*. Longman, London/New York
- Churchill, Winston (1946): "Iron Curtain Speech at Fulton" hentet fra <http://www.fordham.edu/halsall/mod/churchill-iron.asp> 05.04.2014
- Crafts, Nicholas (2002): *Britain's Relative Economic Performance, 1870-1999*. Institute of Economic Affairs, London
- Curtis, Mark (1995): *The Ambiguities of Power. British foreign policy since 1945*. Zed Books Ltd, London and New Jersey
- Danchev, Alex(ed.) (1998): "On Specialness" fra *International Affairs* nr. 72 vol. 4 p 737-151
- Devlen, Balkan og Özdamar, Özgür (2009): "Neoclassical Realism an Foreign Policy Crisis" fra *Rethinking realism in international relations*. Freyberg-Inan, Anette, Harriossn, Ewan og James, Patrick (red.). The John Hopkins University Press, Baltimore
- Dumbrell, John (2006): *A Special Relationship. Anglo American Relations from the Cold War to Iraq*. Palgrave Macmillan, Hampshire
- Dunne, Tim (2012): "Blair's Britain and the road to war in Iraq" fra *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Smith, Hadfield, Dunne (red.) Oxford University Press, Oxford

Dyson, Stephen Benedict (2006): "Personality and Foreign Policy: Tony Blair's Iraq decisions." fra *Foreign Policy Analysis. Vol 2 s 289-306*.

Economics Help (2010): "British Economy 1990s." hentet fra <http://econ.economicshelp.org/2010/02/uk-economy-in-1990s.html> 29.04.2014

Ellis, Sylvia (2004): *Britain, America, and the Vietnam War*. Prager Publishers, Westport

Ellison, James (2007): *The United States, Britain and the transatlantic crisis. Rising to the Gaullist Challenge, 1963-68*. Palgrave Macmillan, Hampshire

Friedberg, Aaron L. (1988): *The Weary Titan. Britain and the experience of relative decline 1895-1905*. Princeton University Press, New Jersey

FN-sambandet: "Krigen i Irak" fra <http://www.globalis.no/Konflikter/Asia/Irak> 22.04.2014

Gamble, A (1981): *Britain in Decline*. Macmillan, London

Genevakonvensjonen (1954): "Final Declarations of the Geneva convention, 21. July 1954" hentet fra www.fordham.edu/halsall/mod/1954-geneva-indochina.html 20.04.2014

George, Alexander L. og Bennett, Andrew (2004): *Case Studies and Theory Development*. MIT Press, Cambridge/ London

Haugvik, M. Kristin (2008a): "Det Britiske imperiet. 1815-1914." fra *Internasjonal Politikk vol. 6 nr. 1*. Nupi, Oslo

Haugvik, M. Kristin (2008b): "Storbritannia: Utenrikspolitisk veiskille?" fra *Hvor Hender Det?* Vol.14 2007-2008 hentet fra [http://hvorhenderdet.nupi.no/index.php/Artikler/2007-2008/Storbritannia-Utenrikspolitisk-veiskille/\(part\)/1](http://hvorhenderdet.nupi.no/index.php/Artikler/2007-2008/Storbritannia-Utenrikspolitisk-veiskille/(part)/1) 09.03.2014

Hennessy, Peter (2000): *The Prime Minister. The Office and its holders since 1945*. Penguin Books, London

Hughes, Geraint (2009): *Harold Wilson's Cold War. The Labour Government and East-West Politics, 1964-1970*. The Boydell Press, Suffolk

Hyam, Ronald (2005): *Britain's Imperial Century, 1815-1914* (3rd ed) Palgrave Macmillan, Hampshire/ New York

Hogett, Paul (2005): "Iraq: Blair's Mission Impossible." fra *British Journal of Politics and International Relations*. Vol. 7, nr 3 s 418-428 hentet fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-856X.2005.00195.x/full> 29.04.2014

Kennedy, Paul (1989): *The Rise and Fall of the Great Powers. On economic change and military conflict from 1500 to 2000*. Fontana Press, London

Kitchen, Nicholas (2012): "Ideas of power and the power of ideas" fra *Neoclassical realism in European politics. Bringing power back in*. Toje, Asle og Kunz, Barbara (red.) (2012) Manchester University Press, Manchester /New York

Kjøberg, Anders (2007): "Livet i Hegemonens skygge – en småstats sikkerhetslogikk." Rapport nr. 01626. Forsvarets Forskningsinstitutt, Kjeller

Labour (1964): "A New Britain" Labours General Election Manifest hentet fra <http://www.labour-party.org.uk/manifestos/1964/1964-labour-manifesto.shtm> 14.03.2014

Labour (1997): "Because Britain Deserves Better" Labours General Election Manifest hentet fra <http://www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml> 04.05.2014

Lijphart, Arendt (1971): "Comparable Politics and the Comparative Method" fra *American Political Science Review* vol. 65 nr. 3 ss 682-693

Malnes, Raino (1993): *The Hobbesian Theory of International Conflict*. Oslo, Universitetsforlaget.

McHugh, Kelly (2010): "Bush, Blair and the War in Iraq. Alliance Policies and the Limits of Influence" fra *Political Science Quarterly*, vol 125 nr. 3

McNamara, Robert (2004): "Britain, Nasser, and the Balance of Power in the Middle- East, 1952-1967; From the Egyptian Revolution to the Six Day War" fra *International History Review* vol. 26, nr 2. Taylor and Francis Ltd.

Mearsheimer, John (2001): *The Tragedy of Great Power Politics*. W.W Norton, New York

Moses, Jonathan og Knutsen, Torbjørn (2012): *Ways of Knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research*. Palgrave Macmillan Hampshire/New York

Morgenthau, Hans J (1978): *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Fifth Edition, Revised. Alfred A. Knopf, New York

Northedge, F.S. (1962): *British Foreign Policy. The Process of Readjustment 1945-1961*. George Allen and Unwin Ltd, London

Otte, T.G (2002): *The Makers of British Foreign Policy. From Pitt to Thatcher*. Palgrave Macmillan, Hampshire/New York

Ragin, Charles C. (1989): *The Comparative Method*. University of California Press, Berkeley

Reynolds, David (1989): "The Special Relationship: Rethinking Anglo-American Relations" fra *International Affairs* nr. 65: 1.

Robbins, Keith (1994): *The Eclipse of a great Power. Modern Britain 1870-1992*
Longman, London and New York

Rose, Gideon (1998): "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy" fra *World Politics* nr 51 (1998). Cambridge University Press, Cambridge

Sanders David (1990): *Losing an Empire, Finding a Role. British foreign policy since 1945.*
The Macmillan Press, London

Schwartz, Thomas Alan (2003): *Lyndon Johnson and Europe. In the shadow of Vietnam.*
Harvard University Press, Cambridge/London

Schweller, Randall (2006): *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power.* Princeton University Press, Princeton

Schulz, Matthias (2010): "The Reluctant European" fra *The Strained Alliance. U.S.-European Relations from Nixon to Carter.* Schulz, Mattias og Schwartz, Thomas (red.)
Cambridge University press, Cambridge /New York

Self, Robert C. (2010): *British Foreign and Defence Policy since 1945. Challenges and dilemmas in a changing world.* Palgrave Macmillan, Hampshire/New York

Snyder, Glenn H. (1997): *Alliance Politics.* Cornell University Press, New york

Store Norske Leksikon: "Suezkrisen" fra <http://snl.no/Suezkrisen> 15.03.2014

Store Norske Leksikon: "Vietnamkrigen" fra <http://snl.no/.search?query=Vietnamkrigen&x=-782&y=-236> 29.03.2014

Taylor, Claire og Waldman, Tom (2008): *British Defense Policy since 1997.* Library house of commons, London. Hentet fra www.parliament.uk/briefing-papers/RP08-57.pdf 12.05.2014

Taylor, Peter J. (1990): *Britain and the Cold War. 1945 as Geopolitical Transition.* Pinter Publishers, London

Turner, Royce (2003): *British Economy in Transition. From old to new?* Routledge, New York

Toje, Asle og Kunz, Barbara (2012) (red): *Neoclassical realism in European politics. Bringing power back in.* Manchester University Press , Manchester /New York

Van Evera, Stephen (1997): *Guide to Methods for Students of Political Science*. Cornell University Press, Ithaca /London

Vickers, Rihannon (2008): "Harold Wilson, the British Labour Party and the War in Vietnam" fra *Journal of Cold War Studies*, vol. 10, no. 2

Vickers, Rihannon (2011): *The Labour Party and the World*. Manchester University Press, Manchester

Walt, Stephen M. (1987): *The Origins of Alliances*. Cornell University Press, New York

Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. McGraw-Hill, New York

Wikipedia: "Falklandskrigen" hentet fra <http://no.wikipedia.org/wiki/Falklandskrigen> 29.04.2014

Wikipedia: "Tony Blair" hentet fra http://no.wikipedia.org/wiki/Tony_Blair 02.05.2014

Yin, Robert K. (2003): *Case Study Research: Designs and Methods*. 3. Utgave. Sage, London

Zakaria, Fareed (1999): *From Wealth to Power: The Unusual Origins of Americas World Role*. Princeton University Press, New Jersey

